

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
UNIVERSITY OF BANJA LUKA

FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

TEORIJA SECESIJE
STUDIJA SLUČAJA: KATALONIJA I ŠKOTSKA

MASTER RAD

Mentor:

Prof. dr Aleksandar Savanović

Kandidat:

Helena Krnetić

Banja Luka, oktobar 2017. godine

UNIVERZITET U BANJOJ LUCI
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

TEORIJA SECESIJE
STUDIJA SLUČAJA: KATALONIJA I ŠKOTSKA
MASTER RAD

Mentor:

Prof. dr Aleksandar Savanović

Kandidat:

Helena Krnetić

Banja Luka, oktobar 2017.godine

UNIVERSITY OF BANJA LUKA
FACULTY OF POLITICAL SCIENCE

THEORY OF SECESSION
CASE STUDY: CATALONIA AND SCOTLAND
MASTER THESIS

Mentor:

Professor Aleksandar Savanović, PhD

Candidate:

Helena Krnetić

Banja Luka, October 2017.

Mentor: doktor nauka, Aleksandar Savanović, vanredni profesor Univerziteta u Banjoj Luci, Fakulteta političkih nauka

Naziv master rada: „Teorija secesije – studija slučaja: Katalonija i Škotska“

Rezime: *Istraživanje, koje je u fokusu ovog rada, odnosi se na pravo naroda na samoopredjeljenje i secesiju u modernoj političkoj praksi. Teorijski okvir rada, koji sažima neke od osnovnih teorija secesije: teoriju moralnog prava, teoriju korektivnog prava, nacionalnu teoriju i plebiscitarnu teoriju daje okvir za sistemsko objašnjenje ove tematike. U empirijskom dijelu rada analiziramo dva savremena secesionistička pokreta: u Škotskoj i Kataloniji. Komparativna analiza ova dva novija slučaja omogućava da se uoče argumentovane strategije koje se pokazuju kao uspješne, kako u teoriji tako i u političkoj praksi. Secesionisti se koriste različitim sredstvima da legitimizuju svoje zahtjeve za samostalnost. Samo neke od ovih strategija daju uspjeh u praksi.*

Ključne riječi: samoopredjeljenje, secesija, država, Škotska, Katalonija

Naučna oblast: politička teorija

Naučno polje: političke nauke

Klasifikaciona oznaka: S170

Tip odabrane licence Kreativne zajednice (Creative Commons): CCBY

Mentor: Aleksandar Savanović, PhD, Associate Profesor of the University of Banja Luka, Faculty of Political Sciences

Master Thesis: „Theory of Secession – Case study: Catalonia and Scotland“

Summary: *Research that is in the focus of this paper is on the right of the people to self-determination and secession in the modern political practice. Theoretical framework of the paper, that summarizes some of the basic secession theories like theory of moral law, theory of collective law, national theory, plebiscitary theory; gives us a framework for systemic explanation of this topic. In the empirical part of the paper we are analyzing two modern secessionist movements: in Scotland and in Catalonia. Comparative analysis of these two recent cases makes it possible to see argued strategies that are proving to be successful in theory and in political practice. Secessionists are using various means to legitimize their demands for autonomy. Only some of these strategies are successful in practice.*

Keywords: self-determination, secession, country, Scotland, Catalonia

Branches of science: political theory

Fields of Science: political science

Common European Research Information Format: S170

Creative Commons: CCBY

Sadržaj:

1. Uvod – kontekst istraživanja.....	6
1.1 Metodološki okvir rada.....	9
2. Teorija secesije.....	10
2.1. Filozofska pitanja secesije.....	20
2.2. Ustavne teorije o otcjepljenju.....	22
2.3. Teorije prava na secesiju.....	23
2.3.1. Teorije korektivnog prava.....	24
2.3.2. Nacionalne teorije secesije.....	25
2.3.3. Plebiscitarne teorije secesije	26
2.3.4. Askriptivističke teorije	27
2.3.5. Libertarijanističke teorije	28
2.4. Secesija i teorija pravednog rata.....	29
2.5. Secesija i međunarodno pravo.....	29
3. Studije slučaja.....	33
3.1. Škotska.....	33
3.2. Katalonija.....	43
4. Zaključak.....	61
Literatura.....	65

1. UVOD – KONTEKST ISTRAŽIVANJA

Rad istražuje pravo naroda na samoopredjeljenje i secesiju u modernoj političkoj praksi i teoriji. Između ostalog, pitanje na koje se fokusiramo je kako separatisti mogu da legitimizuju svoje zahtjeve u liberalnom demokratskom kontekstu. Analiziraćemo argumente koji predstavljaju i promovišu secesionističke pokreti u Škotskoj i Kataloniji.

Prema dokumentu *Međunarodni pakt o građanskim i ljudskim pravima*¹, koji je stupio na snagu 1976. godine, svi narodi imaju pravo na samoopredjeljenje. Na osnovu prava, prema navedenom Međunarodnom paktu, narodi slobodno određuju svoj politički položaj i slobodno postižu svoj privredni, društveni i kulturni razvoj.

*Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima*² i *Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima*³ sadrže identičan prvi član koji glasi:

Član 1.

1. Svi narodi imaju pravo na samoopredjeljenje. Na osnovu ovog prava oni slobodno određuju svoj politički položaj i slobodno postižu svoj privredni, društveni i kulturni razvoj.

2. Radi ostvarenja svojih ciljeva, svi narodi mogu slobodno raspolagati svojim prirodnim bogatstvima i izvorima bez ugrožavanja obaveza koje proizlaze iz međunarodne privredne saradnje, zasnovane na načelu uzajamne koristi i međunarodnom pravu. Ni u kom slučaju narod ne može biti lišen sopstvenih sredstava opstanka.

3. Države ugovornice ovog Pakta, uključujući tu i one koje su odgovorne za upravljanje ne samo upravnim teritorijama i teritorijama pod starateljstvom, dužne su da olakšaju ostvarenje prava naroda na samoopredjeljenje i da poštuju ovo pravo shodno odredbama Povelje Ujedinjenih nacija.

Savremene teorije o suverenitetu razlikuju spoljnu i unutrašnju suverenost⁴, analogno tome imamo podjelu na spoljno i unutrašnje samoopredjeljenje, a takođe razlikujemo političko, ekonomsko⁵, i kulturno samoopredjeljenje. Unutrašnje (interno) načelo podrazumijeva uzimanje u obzir volje naroda, njihovog političkog statusa i svih drugih dimenzija njegovog položaja

---

¹ <http://www.mhrr.gov.ba/PDF/MedunarodniPakt%20B.pdf>, pristupljeno 05.05.2017.

² *Ibid.*

³ <http://www.bgcentar.org.rs/bgcentar/wp-content/uploads/2013/02/Me%C4%91unarodni-pakt-o-ekonomskim-socijalnim-i-kulturnim-pravima.pdf>, pristupljeno 03.08.2017.

⁴ Sterio, Milena: *Right to self-determination under international law*, str. 50-53 [Routledge, 2013].

⁵ Savanović, Aleksandar: *Economic sovereignty*, [12th International Academic Conference, Prague, IISES, 2014]

unutar postojeće države.⁶ Spoljašnje (eksterno) samoopredjeljenje znači ostvarivanje političkog statusa izvan postojeće države, ostvaruje se otcjepljenjem odnosno izlaskom iz postojeće države. Eksterno samoopredjeljenje uključuje i pravo do otcjepljenja.⁷ Ova forma samoopredjeljenja najčešće uključuje neki oblik unutrašnje federalizacije, ali ne i nužno.

Secesija kao političko-pravni pojam, nema u potpunosti usaglašene pravne norme u međunarodnom pravu, a pojavila se kao zaoštren teorijski i praktični problem u procesu teritorijalnih promjena iz postkolonijalne ere,⁸ i takođe, nakon raspada komunizma. Početak procesa secesije mogao bi da podrazumijeva izjavu ili djelo, „značajnog dijela” populacije (političke grupe, nacionalne ili državopravne cjeline), za stvaranje nove države ili pripajanje nekoj drugoj državi.⁹

U ovom radu ćemo pokušati komparativnom analizom dva savremena slučaja secesionističkih pokreta: u Kataloniji i Škotskoj opisati uslove u kojima zahtjev za secesijom može biti uspješan i dobiti međunarodnu verifikaciju. Širi kontekst ovog problema je pitanje: „Da li pravo na samoodređenje naroda nužno vodi do secesije”. Prema prethodno navedenim aktima svi imaju pravo na samoopredjeljenje, ali u nekim slučajevima to ne vodi do ostvarenja političkog cilja. Komparativna analiza pokazuje da je zahtjev za otcjepljenjem Katalonije konstantno neuspješan u političkoj praksi. Stav španskog Ustavnog suda je da je referendum nelegalan. Ovaj stav je donesen na osnovu činjenice da regionalne vlasti ne mogu da održe plebiscit po pitanju koje je važno za cijelu zemlju.¹⁰ Slučaj Škotske, koja je održala referendum

---

⁶ Ovu podjelu možete naći kod sljedećih autora: M. Bulajić, Pravo naroda na samoopredjeljenje, Pripremni prilozi za simpozijum o odnosima između država u današnjim uslovima organizacije međunarodne zajednice, Naučno delo, Beograd, 1965 (1-20) str. 12-14. ; Antonio Cassese, “The Self-Determination of Peoples”, The International Bill of Rights, The Covenant on Civil and Political Rights, Columbia University press, New York 1981, str. 105.

⁷ Više: <http://www.hrvatski-fokus.hr/index.php/vanjska-politika/838-eksterno-samoopredjeljenje-uključuje-takoer-i-pravo-do-odcjepljenja> ,pristupljeno 25.5.2017. Samoopredjeljenje se može razvrstati u više kategorija, a kao osnovnu podjelu možemo uzeti takozvano unutrašnje i spoljašnje samoopredjeljenje. Unutrašnje (interno) samoopredjeljenje podrazumijeva uzimanje u obzir volje naroda, njihovog političkog statusa i svih drugih dimenzija njegovog položaja unutar postojeće države, kao i pravo naroda da odredi kakvu će formu data država imati. Spoljašnje (eksterno) samoopredjeljenje znači pozicioniranje određene države u međunarodnom poretku.

⁸Više u djelima Lehning B., Percy : Theories of secession, [Taylor & Francis e-Library, 2005], Buchanan, Allen: Secession: The Legitimacy of Political Divorce From Fort Sumter to Lithuania and Quebec, Boulder, [Westview Press, 1991]

⁹ Mladić, Damir i Buzar, Stipe: Kritika plebiscitarne teorije secesije, str. 237 [Naučni članak, Obnov. život, 2015]

¹⁰ <https://www.boe.es/legislacion/documentos/ConstitucionCASTELLANO.pdf>, član 155. Ustava Španije *Artículo 155. 1. Si una Comunidad Autónoma no cumpliere las obligaciones que la Constitución u otras leyes le impongan, o actuare de forma que atente gravemente al interés general de España, el Gobierno, previo requerimiento al Presidente de la Comunidad Autónoma y, en el caso de no ser atendido, con la aprobación por mayoría absoluta del Senado, podrá adoptar las medidas necesarias para obligar a aquélla al cumplimiento forzoso de dichas obligaciones o para la protección del mencionado interés general.*

2014. godine, na kojem se većina stanovništva izjasnila protiv¹¹ otcjepljenja od Velike Britanije, je nešto drugačiji. Suštinska razlika je da je Škotska imala saglasnost od centralne vlasti za ovaj referendum, premijeri Cameron i Salmond su potpisali još 2012. godine *Edinburški sporazum*¹², kojim je omogućeno održavanje referenduma o nezavisnosti. Da je konačni ishod bio drugačiji, bio bi usvojen od strane Velike Britanije, i krenulo bi se u proces otcjepljenja.

Ovi slučajevi ilustruju stanje po pitanju secesije: u naučnoj i političkoj javnosti suprotstavljaju se dvije značajne vrijednosti, s jedne strane to je teritorijalni integritet, odnosno cjelovitost i suverenost međunarodno priznatih država, a s druge strane, pravo naroda na samoopredjeljenje i otcjepljenje.¹³ Jedina stvar, o kojoj postoji saglasnost, jeste da je to pravo koje pripada svim narodima. Međutim, narod kao pojam ima različita definisanja u naučnoj literaturi.¹⁴ Prvo shvatanje naroda možemo sagledati u političko–demokratskom smislu, prema kojem narod podrazumijeva skup svih ljudi koji žive na jednoj teritoriji, bez obzira na njihovu etničku i nacionalnu pripadnost. Drugo shvatanje naroda jeste etničko–nacionalno, prema kojem narod podrazumijeva grupu istog ili sličnog etničkog porijekla, jezika i sl.

U savremenom svijetu sve je više secesionističkih zahtjeva, uporište takvih težnji sadržano je u tumačenju međunarodnog prava kao prava svih naroda na samoopredjeljenje.¹⁵

---

2. *Para la ejecución de las medidas previstas en el apartado anterior, el Gobierno podrá dar instrucciones a todas las autoridades de las Comunidades Autónomas. Član 155. 1. Ako se jedna autonomna zajednica ne povinuje pravilima koja Ustav i drugi zakoni nameću, ili postupa na način koji ozbiljno narušava opšti interes Španije, Vlada, na zahtjev predsjednika autonomne zajednice, i u slučaju da nije prisustan, uz odobrenje apsolutne većine Senata, može usvojiti potrebne mjere kako bi ga prislio na izvršenje pomenutih obaveza, ili za zaštitu pomenutog opšteg interesa. 2. Za izvršenje mjera predviđenih u prethodnom odjeljku, Vlada može dati uputstvo svim nadležnim organima autonomnih zajednica.* Prevod Helena Krnetić)

¹¹ Za ostanak u Uniji je glasalo 55% birača (oko 2.001.926 građana), dok je za drugu opciju glasalo oko 456% birača (1,617.989). Izlaznost na referendum je bila 84,5%.

¹² <http://www.gov.scot/About/Government/concordats/Referendum-on-independence>, pristupljeno 06.07.2017

¹³ <http://iea.rs/2015/02/03/territorial-integrity-vs-self-determination-serbia-and-kosovo-as-an-example/>, pristupljeno 06.07.2017.

¹⁴ Politička enciklopedija, str. 622 [Savremena administracija, Beograd, 1975.]

¹⁵ Veljković, Božidar, Colarić Jaskše, Lea Marija, Vojinović, Borut: Samoopredjeljenje naroda i suverenost država, str. 9-19 [Naučno-stručni časopis SVAROG br. 9., Banja Luka, oktobar 2014.].

1.1. Metodološki okvir rada

U radu ćemo koristiti metodu deskripcije, analize, klasifikacije, istorijski metod i metodu analize sadržaja stručne literature, službenih dokumenata i internet publikacija, te opsežnu analizu novinskih i televizijskih izvještaja.

U prvom dijelu rada, predstavimo neke od mogućih teorija secesije, koje će nam poslužiti kao opšti okvir za razumijevanje konkretnih istorijskih slučajeva Katalonije i Škotske. U drugom dijelu rada primijenimo metode deskripcije, komparacije, analize sadržaja i istorijske metode na navedene konkretne slučajeve. Pretendujemo da testiramo ove teorijske modele kroz slučajeve u praksi. Na taj način, nadamo se, da će rad doprinijeti boljem razumijevanju postojećih teorijskih interpretacija secesije.

2. TEORIJA SECESIJE

Pojam države je svakako središnji pojam u političkoj teoriji, političkoj filozofiji i teorijama međunarodnih odnosa. Čak postoji stanovište po kome je politička teorija zapravo teorija države.¹⁶ Sama etimologija termina država implicira neku vrstu stalnosti i postojanosti ove političke kategorije. Na primjer, u anglosaksonskom govornom području riječ država izvodi se iz korijena *state*: (engleski *the state*, francuski *l'état*, italijanski *lo stato*, njemački *Der staat*)¹⁷. Međutim, primjeri tokom istorije pokazuju nam da u praksi situacija nije takva. Nerijetko se dešava da se nove države pojavljuju na kartama, dok ranije postojeće nestaju. Istorija je puna primjera disolucije, secesije, i mijenjanja teritorije. Ista ova napetost postoji i u savremenom svijetu, i zaoštrena je u procesima globalizacije, koja, sa jedne strane vodi procesima sve veće integracije u nadržavne, nadnacionalne entitete poput Evropske unije. Sa druge strane, odvijaju se procesi fragmentacije, i broj država u svijetu konstantno raste. Smatra se da je u Evropi nastao najveći broj novih država, njihov je broj uvećan sa 15 (1870 godine) na 35 (1930). Broj nezavisnih država u svijetu postupno je uvećavan sa 64 (1945) na 75 (1950), 84 (1955), 107 (1960), 125 (1965), 135 (1970), 155 (1975), 165 (1980) i 170 (1985). Na početku XXI vijeka u svijetu postoji 197 država.¹⁸ Trenutno u Evropi postoji više secesionističkih pokreta. Pored Škotske i Katalonije, koje nesumnjivo imaju snažno izražene separatističke težnje, prati ih još oko desetak sličnih slučajeva u Evropi. Velika Britanija, koja je nastala političkom unijom dvije monarhije 1707. godine, Engleske i Škotske, ima najveći broj izraženih separatističkih težnji u svom sastavu, što je evidentno iz dolje priložene karte. Ujedinjeno Kraljevstvo je promijenilo ime 1927. godine, i puni naziv je Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, budući da je 1922. godine formirana Irska slobodna država. Nakon Velike Britanije, slijedi Italija po broju separatističkih težnji unutar svog sastava. Ovo su veliki izazovi za države da održe svoj teritorijalni suverenitet. Nerijetko centralna vlast pokušava da postigne nekakav dogovor sa zagovornicima secesionizma, dajući im ustupke, na koje pod normalnim okolnostima ne bi pristale. Nekim grupama je to dovoljno, na neko vrijeme, da stopiraju dalju razradu plana za

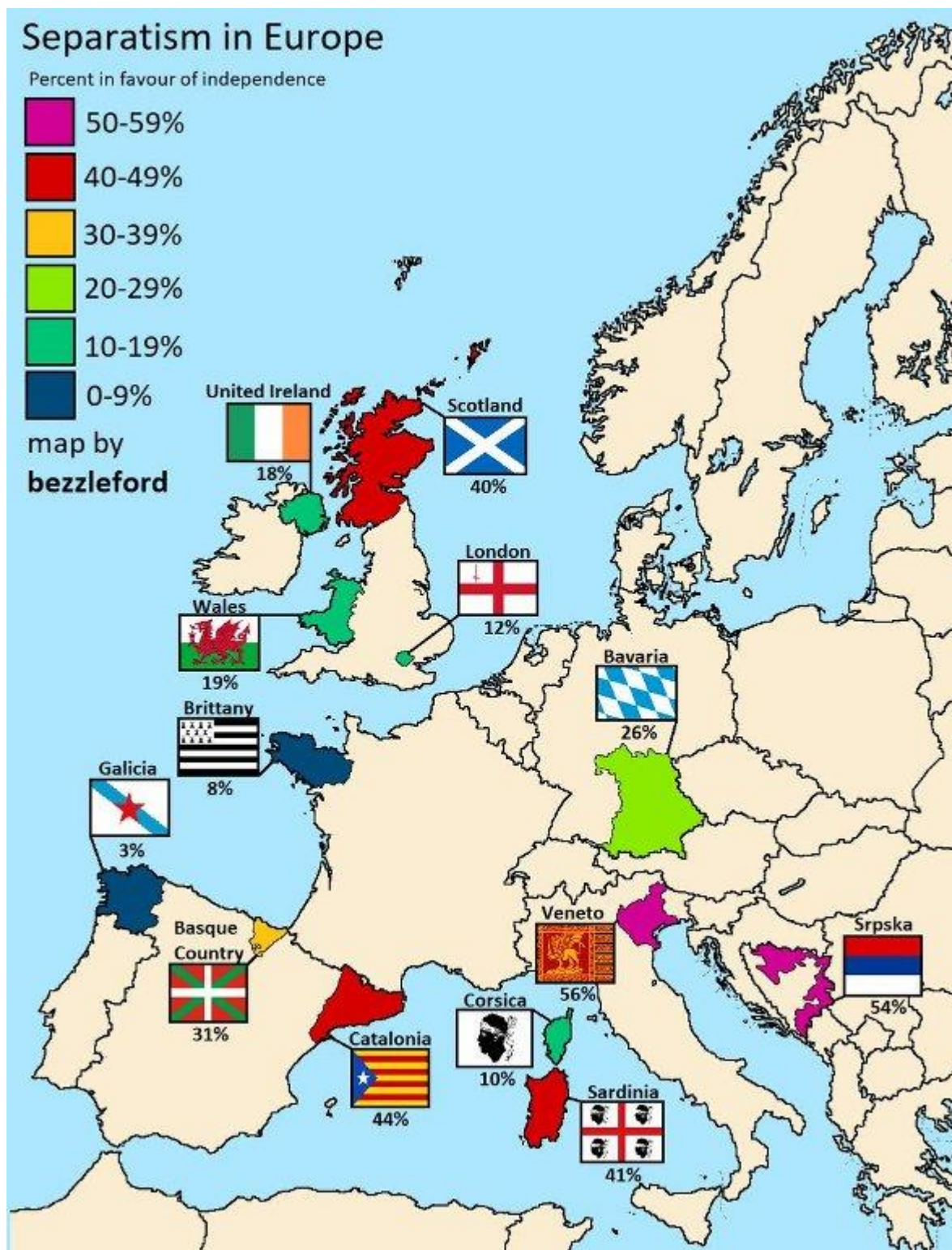
---

¹⁶ Vinsent, Endrju: Teorija države, str. 54- 59 [Beograd: Službeni glasnik, 2009]

¹⁷ *Ibid.* str. 28 - 31

¹⁸<http://web.lzmk.hr/images/natuknice/svijet%20politicka%20karta.pdf>, pristupljeno 06.10.2017. ,
<https://www.countries-ofthe-world.com/how-many-countries.html>

samostalnost, drugim i nije. Jedna od mogućih mapa¹⁹ secesionističkih pokreta u Evropi je ova koju predložemo u nastavku:

¹⁹ <https://i.redd.it/jq6qfqn39hpx.png>, pristupljeno 07.10.2017.

Smatra se da je proces globalizacije u Evropi nastupio sa raspadom feudalizma, u periodu između XVI i XVII vijeka. Ovaj proces u suštini predstavlja povezivanje svijeta na svim nivoima. Rušenje postojećih barijera između zemalja, kao i smanjivanje troškova transporta i komunikacija u velikoj mjeri doprinosi protoku kapitala, usluga i znanja. Razvoj komunikološko–informativnih tehnologija je ubrzao sam taj proces. U ekonomskom smislu globalizaciju je označila pojava različitih multinacionalnih kompanija, organizacija tipa MMF-a, Svjetske banke, stvaranje bescarinskog prostora i liberalizacija tržišta uz minimalno miješanje nacionalnih država.²⁰ U kulturološkom smislu globalizacija se posmatra kao nastanak jedne svjetske civilizacije ili kao homogenizaciju različitih kulturnih identiteta.

Paralelno s procesima globalizacije, i unutar njih kao njihov integralni dio, odvijale su se različite forme borbe za emancipaciju od kolonijalne vlasti i pokušaja oslobođanja. U prošlosti se pod oslobođenjem podrazumijevalo oslobođenje od kolonijalne vlasti, jer takva vlast ruši legitimitet jedne suverene države. Završetkom procesa dekolonijalizacije neke nacije su, ipak, smatrale da i dalje žive pod tuđinskom vlašću. Secesija je nastala kao odgovor na teritorijalne promjene, željom nacija da se povuku iz matične države u kojoj žive i stvore novu.

Nebojša Vučinić²¹ razlikuje nekoliko faza u razvoju prava na samoopredjeljenje:

↳ *Anti-feudalna ili nacionalno-konstitutivna faza* – ova faza obuhvata period od kraja 18. do početka 19. vijeka. Prostorno je smještena u Sjevernu Ameriku i zapadnu Evropu. U ovom periodu načelo samoopredjeljenja omogućilo je stvaranje modernih evropskih nacionalnih država, i prevazilaženje feudalne rasparčanosti. Načelo samoopredjeljenja postalo je rukovodeći princip građanskih revolucija koje su doprinijele nestanku feudalizma u Evropi. Ipak, treba napomenuti da u klasičnom međunarodnom pravu, kakvo je postojalo do 1919. godine, nije postojao koncept samoopredjeljenja iz prostog razloga što ni pravo država na opstanak nije bilo garantovano.²² Rat je bio legitimno sredstvo postizanja političkih ciljeva, a pitanje samoopredjeljenja je zavisilo od trenutnog odnosa snaga velikih sila.

---

²⁰ Savanović, Aleksandar: Economic sovereignty (2014)

²¹ Vučinić, Nebojša: Pravo naroda na samoopredjeljenje, Prava čoveka, str. 13 – 20 [Biro za zaštitu slobode i prava u Beogradu, Beograd, 2002].

²² Veljković, Božidar, Colarić Jaskše, Lea Marija, Vojinović, Borut (2014) str. 9-19

- } *Antiimperijalna faza* – „Samoopredjeljenje kao političko načelo jasno se formuliše i dobija na značaju nakon završetka Prvog svjetskog rata. Na mirovnoj konferenciji u Versaju (1919) priznato je pravo na samoopredjeljenje naroda koji su živjeli na prostorima imperije koje su izgubile rat. Vatreni pobornik rješavanja teritorijalnih sporova putem načela samoopredjeljenja bio je predsjednik SAD Vudro Vilson. Vilson je smatrao da koncept samoopredjeljenja treba služiti kao vodeće načelo prilikom određivanja granica država nastalih na ruševinama tri velika carstva nestalih u vrtlogu Prvog svjetskog rata, Ruske carevine, Austrougarske monarhije i Otomanskog carstva.”
- } *Antikolonijalna faza* - Antikolonijalna faza obuhvata period od kraja Drugog svjetskog rata do šezdesetih godina 20. vijeka. U ovom periodu dolazi do procesa dekolonizacije. Poslije 1945. godine postalo je jasno da se sistem kolonijalne supremacije ne može više održati. Veliki broj kolonija, neke mirnim a neke oslobodilačkim putem, ostvarile su svoju nezavisnost. To pokazuje „da svaki narod više voli da njime upravljaju njegovi sunarodnici, nego da ima kolonijalnu upravu.”²³
- } *Antikomunistička faza* - obuhvata period od pada Berlinskog zida – odnosi se na raspad Sovjetske imperije i drugih država komunističkog bloka, poput SFRJ i Čehoslovačke. Ove disolucije dovele su do pojave velikog broja novih država.

Secesija se, u velikom dijelu literature, smatrala negativnom pojavom, koja vodi u nasilje. Istorijski primjeri pokazuju da to nije uvijek slučaj. Secesionistički zahtjevi u Kvebeku i Slovačkoj su, na primjer, prošli mirno. Ono što je karakteristično za navedene primjere jeste činjenica da se matične države nisu protivile otcjepljenju. Ipak, nisu svi slučajevi prošli mirno, bez nasilja. Pokušaji otcjepljenja Čečenije, višestruka otcjepljenja prilikom raspada SSSR-a, te naročito raspad SFRJ-a govore nam koliko je to ozbiljna problematika, kojoj se mora oprezno pristupati. Prije svega to znači da nam je potreban precizan međunarodnopravni normativni okvir. O tome šta podrazumijeva pravo naroda na samoopredjeljenje i otcjepljenje do sada je mnogo napisano. Pravo naroda na samoopredjeljenje je načelo međunarodnog prava prema kome svaka nacija ima pravo da odredi svoj vlastiti suvereni status i međunarodno politički status bez spoljnog pritiska ili uticaja. To podrazumijeva pravo na otcjepljenje i stvaranje nezavisne nacionalne države, pravo na ujedinjenje sa drugim narodima, pravo na ekonomsko

---

²³ <http://www.koreni.rs/kosovo-i-pravo-naroda-na-samoopredjeljenjesvakom-svoje/> , pristupljeno 03.08.2017.

samoopredjeljenje, kao i pravo na izbor društvenog i političkog uređenja.²⁴ Najprostije rečeno pravo naroda na samoopredjeljenje je „pravo na uspostavljanje vlastite nacionalne države.”²⁵

Međunarodna praksa, a i doktrina dali su svoj doprinos definisanju, razumijevanju i unapređenju razvoja prava naroda na samoopredjeljenje. Nekoliko formula može nam poslužiti kao ilustracija tendencija u razumijevanju ove problematike:²⁶

- ⌋ „Danas je pravo na samoodređenje opšte priznato načelo pozitivnog međunarodnog prava.”
- ⌋ „...samoodređenje je univerzalno i trajno pravo koje pripada svim narodima bez razlike, na temelju njihova postojanja kao naroda.”
- ⌋ „...a pune demokratije bez prava na samoopredjeljenje nema!”
- ⌋ „Suština savremenog i progresivnog shvatanja prava na samoopredjeljenje, kao sociološko-političkog shvatanja, sastoji se, po našem mišljenju, u pravu na slobodan izbor društvenog i državnog uređenja i u pravu na otcjepljenje.”
- ⌋ „Isto tako svaka prinudna akcija, koja bi lišila narode pod stranom dominacijom prava na samoopredjeljenje, predstavlja krešenje Povelje.”

U suštini secesija je proces stvaranja novog suverenog entiteta na međunarodnom nivou.²⁷ U savremenoj političkoj teoriji glavno mjesto zauzimaju dvije koncepcije samoopredjeljenja: jedna je nacionalna, a druga demokratska.²⁸

Nacionalizam, nacionalnost i državnost su suštinski povezani. Nacionalni identitet je težio postizanju nezavisnosti ili održanju države. Koncept koji nacionalizam zagovara jeste država-nacija, kao najviši oblik političke organizacije. Snaga te države je što nudi kulturnu koheziju. Ipak, nacionalizam ne vodi nužno u separaciju. Neke nacije uspiju da se zadovolje određenim stepenom autonomije, ne tražeći državnost i nezavisnost. Primjer za takav slučaj je velški nacionalizam u Velikoj Britaniji. Međutim, stvaranje škotskog parlamenta 1999. godine u Britaniji nije ugasio težnju Škotske nacionalne partije za nezavisnu Škotsku. To je politička

---

²⁴ <http://www.mhrr.gov.ba/PDF/MedunarodniPakt%20B.pdf>, pristupljeno 05.05.2017

²⁵ Ibler, Vladimir: Pravo naroda na samoodređenje i zloupotreba tog prava, str. 53. [Izvorni znanstveni rad UDK 341.241, No. 2, Vol. XXIX Zagreb, Fakultet političkih znanosti, 1992].

²⁶ *Ibid.*

²⁷ Koena, Marsela G.: Secesija – perspektive međunarodnog prava, str. 4 [Zbornik radova, Institut za međunarodno pravo, Ženeva, 2005].

²⁸ Beran, Harry: A Democratic Theory of Political Self-Determination for a New World Order, in Theories of secession, ed Percy Lehning, str. 38-39 [London: Routledge, 1998].

borba koja i danas traje, a i dalje su realne šanse da će postati samostalna država u okviru Evropske unije.²⁹

Nacionalizam predstavlja pitanje identiteta, privrženost vrijednostima vlastitog naroda. „Označava društveno–politički i kulturni pokret građanske klase povezan sa formiranjem nacije i prevladavanjem feudalne rascjepkanosti i stvaranjem jedinstvene (nacionalne) države.”³⁰ Borba za nacije-države je okarakterisala XIX vijek, ali u mnogim dijelovima svijeta prisutna je i danas. U međunarodnom pravu se priznaje pravo na samoopredjeljenje do otcjepljenja. Odnosno, svaka nacija određuje kojoj će državi pripadati, hoće li sa nekom drugom nacijom stvarati državu, hoće li se otcijepiti od već postojeće i stvarati svoj državni i društveni sistem. Samoopredjeljenje prema *Deklaraciji Generalne skupštine UN-a*³¹ predstavlja pravo naroda „da bez spoljašnjeg uticaja, slobodno odredi politički status”.³² Načelo samoopredjeljenja našlo je svoj izraz kroz *Povelju Ujedinjenih nacija*³³ koja kaže sljedeće:

Član 1.

Ciljevi Ujedinjenih nacija su.... razvijanje među nacijama prijateljskih odnosa zasnovanih na poštovanju načela ravnopravnosti i samoopredjeljenja naroda....

Član 55.

U cilju stvaranja uslova stabilnosti i blagostanja koji su neophodni za miroljubive i prijateljske odnose između nacija, zasnovane na poštovanju načela ravnopravnosti i samoopredjeljenja naroda, Ujedinjene nacije rade na unapređenju:

- a) povećanja životnog standarda, punog zaposlenja i uslova za ekonomski i socijalni napredak i razvoj;*
- b) rješavanja međunarodnih ekonomskih, socijalnih, zdravstvenih i srodnih problema i međunarodne kulturne i prosvjetne saradnje; i*
- v) sveopšteg poštovanja i uvažavanja ljudskih prava kao i osnovnih sloboda za sve bez obzira na rasu, pol, jezik ili vjeru.*

---

²⁹ *Ibid.*

³⁰ Mučibabić, Milimir: Sociološko – pravni pojmovnik, str.152 [Filip Višnjić, Beograd, 2010].

³¹ https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Povelja_Ujedinjenih_nacija.pdf, pristupljeno 03.02.2017.

³² Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations, 2626 (XXV). [United Nations, 24. oktobar 1970.].

³³ https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Povelja_Ujedinjenih_nacija.pdf, pristupljeno 03.02.2017.

Razvoj koncepta samoopredjeljenja unutar organizacije *Ujedinjenih nacija* dobila je ranu podršku *Međunarodnog suda pravde*.³⁴ Pravni koncept samoopredjeljenja, kao pravo naroda nastanjenih na teritoriji pod kolonijalnom vladavinom, da odrede svoju sudbinu čvrsto je uspostavljena.

Samoopredjeljenje je evoluiralo od međunarodnog „principa” objavljenog u *Povelji Ujedinjenih nacija* u pravo svih naroda, garantovano globalnim i regionalnim instrumentima za ljudska prava. Međunarodna tijela za ljudska prava osnovana ovim istim instrumentima morala su tumačiti i primijeniti pravo, određujući obim samoopredjeljenja, nosioce prava i odgovarajuće dužnosti država.³⁵ Međunarodno pravo ne definiše sam proces secesije, ovom problemu je više pristupljeno sa političke strane, u deklarativnom smislu, odnosno, kako bi trebalo da se riješi, a ne kako bi moralo.³⁶ Sve u svemu, može se opravdano reći da je međunarodno pravo u velikoj mjeri nejasno, nedefinisano i bez jasnih proceduralnih mehanizama po pitanju secesije.³⁷ Jedinice kojima je ustavom zagarantovano odvajanje imaju pravo na stvaranje novih država. U tom smislu, studije slučaja koje ovdje razmatramo su potencijalne države koje bi mogle biti prekretnica međunarodnog prava, u pogledu samoopredjeljenja naroda. U modernoj istoriji veliki je broj zahtjeva nacija za nezavisnost, ali isto tako i borbi za očuvanje integriteta suverenih država. Prvi svjetski rat je označio epohu koncepta nacionalnih država, to je postalo izazov za jedinstvo mnogih političkih sistema.³⁸

Ovo je pitanje na koje se u sadašnjem stanju stvari teško može dati definitivan odgovor. Moguće solucije su popustljiv stav jedne strane ili promjene ustava postojeće države. I u političkoj teoriji prisutni su različiti stavovi po pitanju secesije. Postoje različite teorije, neke od

---

³⁴ *Odluke Međunarodnog suda pravde* (U kontekstu dekolonizacije se javlja princip „*uti possidetis juris*”-odnosno nepovredivosti granica osim uz međusobni pristanak (Buchanan, Allen (2004.) str.210). Ovaj princip je nastao u južnoj Americi kako bi regulisao odnose između bivših kolonija Španske krune a sada nezavisnih država. Kasnije ga je Organizacija Afričkog Jedinstva prihvatila kao osnovni princip putem kojeg će se određivati državne granice u procesu dekolonizacije (Shaw N., Malcolm-Peoples, Territorialism and Boundaries: str.478-507 [Eur J Int Law, 1997]). Suština ovog principa, izložena u presudi *Međunarodnog suda pravde* u presudi povodom pograničnog spora Burkina Faso — Republika Mali, nalazi se u: „*njegovom osnovnom cilju a koji je obezbjeđivanje poštovanja teritorijalnih granica u trenutku ostvarivanja nezavisnosti. Takve teritorijalne granice mogu biti ne više od razgraničenja između različitih administrativnih podjela ili kolonija pod istim suverenom. U tom slučaju, primena principa uti possidentis je dovela do transformacije administrativnih granica u međunarodne granice u punom smislu te riječi*“ . [Gavrilović, Bojan: Istorija prava na samoopredjeljenje (R)evolucija prava na samoopredjeljenje, Centar za otvoreno društvo, str.10 [Beograd, 2013])

³⁵ Više na <https://plato.stanford.edu/entries/rights-human/>, pristupljeno 21.09.2017.

³⁶ Više u djelima Lehning B. „Percy : Theories of secession, [Taylor & Francis e-Library, 2005] , Buchanan, Allen: Secession: The Legitimacy of Political Divorce From Fort Sumter to Lithuania and Quebec, Boulder, [Westview Press, 1991], Wellman, Christopher Heath: A Theory of Secession: The Case for Political Self-Determination, [Cambridge University Press, 2005].

³⁷ *Ibid.*

³⁸ Sterio, Milena (2013) str. 9-16

njih su one koje se u potpunosti protive secesiji, odnosno, anti-secesionističke teorije, osim pod određenim okolnostima; one koje su u svakom slučaju za secesiju; i umjereni teoretičari koji su i za i protiv, u zavisnosti od okolnosti.³⁹

Sam proces secesije se može odvijati na dva načina. Prvi podrazumijeva dogovor između secesionističkog pokreta i države od koje se otcjepljuje dio teritorije. Drugi način je jednostran, unilateralan akt secesije, pri čemu se postojeća država protivi otcjepljenju. U ovom radu analiziraćemo i jedan i drugi slučaj.

Različiti su izvori međunarodnog prava pri pozivanju na pravo naroda na samoopredjeljenje. Pored *Povelje UN-a*, različiti međunarodni ugovori, neobavezujuće rezolucije, deklaracije i drugi dokumenti (posebno onih koji interpretiraju *Povelju UN*), dio korpusa normi međunarodnog prava o samoopredjeljenju postali su i praksa država, presude i savjetodavna mišljenja Međunarodnog suda pravde i dr. Ovome treba dodati da i u međunarodno-pravnoj teoriji postoje različita shvatanja samog pojma „naroda”, različita mišljenja i podjele oko sadržine ovog prava, vrste, nadležnosti i ovlašćenja.⁴⁰ Sve to čini istraživanje ovog pojma koliko zanimljivim, toliko i zahtjevnim u pogledu preciznosti i iscrpnosti analize.

Budući da je svijet podijeljen u nacionalne države, kao jedinice političke vlasti poslije mira u Vestfaliji 1648. godine, secesija je daleko najčešće sredstvo stvaranje novih nacionalnih država. Između 1816. i 1916. godine, stvoreno je 63% novih država secesijom, ali tokom XX vijeka dramatičan je porast ovih fenomena, i broj je porastao na 73%.⁴¹

Međutim, nijedan od ovih „političkih razvoda”, mirnih ili ne, nije se dogodio u demokratijama starijim od deset godina.⁴² U stvari, stopa uspjeha anti-kolonijalnog secesionističkog pokreta u 1970. godini bio je 75%, dok je antikolonijalni pokret imao stopu uspješnosti od 18,5%. Uprkos činjenici da je glavni izvor novih država stvaranje, secesionistički pokreti u datoj godini imali su priliku za postizanje nezavisnost od samo 2%.⁴³ Ono što se iz ovoga može zaključiti je da secesija nije nepoznat fenomen, naprotiv, široko je prisutna u političkoj praksi, ali ono što je specifično je da je istorijski rijetka u liberalnim državama.

---

³⁹ Buchanan, Allen: (1991) str. 51-64

⁴⁰ Bursać, Slobodanka: Pravo na samoopredjeljenje naroda, Izvorni naučni rad, str. 276-313 [Beograd, 2009]

⁴¹ Coggins, Birdget L.: The History of Secession: An Overview, The Ashgate Research Companion to Secession, str., 23 - 43 (poglavlje 2), in Peter Radan and Aleksandar Pavkovic (Eds.) [UK: Ashgate Publishers, December 2011].

⁴² <http://politickamisao.com/1989-godina-koja-nam-se-nije-dogodila/>

⁴³ Ibid., poglavlje 2.

Slučajevi ispitivani u ovom radu su tipični primjeri onoga što je obilježeno kao nacije bez države. Prema Gibernau, nacije bez država su „kulturne zajednice koje dijele zajedničku prošlost, sa jasno demarkiranom teritorijom, a sa željom da se odluči o njihovoj političkoj budućnost kojoj nedostaje sopstvena država”.⁴⁴ U ovim zemljama secesija je na različite načine i bila politička opcija sa dugom tradicijom.

Secesionizam ima značajnu podršku naroda, iznad 30% prema anketama, u slučajevima koje ćemo ispitivati u ovom radu. Postoji najmanje jedna secesionistička stranka zastupljena u parlamentu i secesionizam ima više od 10% podrške birača.⁴⁵ Ovo su jasni slučajevi secesije i ne može se miješati sa drugim fenomenima kao što su iredentizam, pripajanje postojećih država, raspada ili dezintegracija.⁴⁶

Ključna stvar u ovim raspravama je postojanje ustavnog prava na otcjepljenje. U slučaju Velike Britanije čini se da postoji ustavno pravo otcjepljenja, u Kataloniji je secesija izričito zabranjena ustavom.⁴⁷ Škotska je u novijoj istoriji raspravljala o otcjepljenju, ali se ova mogućnost otvara kao velika tema političkog života Britanije tokom posljednjih decenija, kroz nekoliko pokreta u Škotskoj, Velsu i Sjevernoj Irskoj. Donesen je novi *Osnovni zakon*⁴⁸ 1998. godine, ali ovaj sporazum ne sadrži nijednu odredbu za secesionističku opciju. Ipak, Irska je donijela *Akt (Northern Ireland Act 1998)*⁴⁹ koji utvrđuje pravo da se održi referendum o secesiji. U prošlosti Velika Britanija je promovisala pravo na otcjepljenje koje je povezano sa demokratskim usvajanjem putem referenduma za postkolonijalne slučajeve kao što su Hong Kong i Gibraltar. Nedavni politički događaji ukazuju da pravo na otcjepljenje Škotske nije odbijeno od strane vestminsterske vlade, već je otvoreno za političke diskusije i pregovore. A prema nekim autorima „čak i najveći unitarista prihvata legitimnost škotske nezavisnosti, pod uslovom samo da je to volja Škota.”⁵⁰ Bivši premijer Alex Salmond (SNP) je podržavao i secesionistički plan koji je predviđao referendum o secesiji 2014. godine, njegova većina u

---

⁴⁴ Guibernau, Montserrat: *Nations without States: Political Communities in the Global Age*, [Cambridge: Polity Press, 1999].

⁴⁵ Baer, Josette: *Who, Why and How: assessing the legitimacy of secession*, str. 45-69 [Swiss Political Science Review, 2000].

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ <https://www.radiosarajevo.ba/vijesti/svijet/spanski-sud-suspendirao-reformu-za-organiziranje-referenduma-u-kataloniji/270220>, pristupljeno 02.10.2017. u 18.30

⁴⁸ <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/42/data.pdf>, pristupljeno 01.07.2017.

⁴⁹ <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/47/contents>, pristupljeno 08.07.2017.

⁵⁰ Keating, Michael: *Nations Against the State: the new politics of nationalism in Quebec, Catalonia and Scotland* str.163-215, [London: Macmillan, 1996].

parlamentu im je omogućila da prođe konsultacioni papir (*Your Scotland, your referendum*)⁵¹ koji je sadržavao secesionističku mapu puta. Slično tome, britanska vlada je, još ranije, objavila sopstveni dokument (*Scotlands constitutional future*⁵²) koji opisuje pravne i političke mogućnosti o proceduralnim aspektima referenduma. Započeti su pregovori između Škotske i Londona oko tehničkih pitanja poput datuma održavanja referenduma, pitanja, nadležnosti, finansiranja, nadzora nad provedbom i regularnosti kampanje.⁵³

Za razliku od ovog autonomna zajednica Katalonije nema formalno pravo na otcjepljenje, niti pravo da održi referendum o ovom pitanju. Španski pravni okvir isključuje bilo kakvo hipotetičko pitanje secesije jedne autonomne zajednice ili nacionalne teritorije. Vlada Španije se uz proceduralne zamjerke i načelno protivi održavanju bilo kakvog referenduma po tom pitanju, ističući kako španski ustav iz 1978. godine ne dozvoljava glasanje o nezavisnosti bilo kojeg dijela zemlje.⁵⁴ Međutim, secesionistički pokret u Kataloniji poziva se na dokument *Međunarodni pakt o građanskim i ljudskim pravima*, koji je stupio na snagu 1976. godine, prema kojem svi narodi imaju pravo na samoopredjeljenje. Na osnovu ovog prava, prema navedenom *Paktu*, narodi slobodno određuju svoj politički položaj i slobodno postižu svoj privredni, društveni i kulturni razvoj.

U međunarodnom pravu postoje i ugovori koji maksimalno naglašavaju teritorijalnu cjelovitost, međunarodno priznatih država. Jedan od tih dokumenata jeste *Završni akt evropske Konferencije o bezbjednosti i saradnji* 1975. godine⁵⁵, u cilju uspostavljanja mira i stabilnosti. Prvi pasus ovog dokumenta kaže: „*Države članice će poštovati teritorijalnu cjelovitost svake države članice*”, sljedeći član nastavlja, „*U skladu s pravilima će se države članice uzdržavati svake radnje, koja nije u skladu sa ciljevima i principima Povelje Organizacije ujedinjenih naroda, protiv teritorijalne cjelovitosti, političke nezavisnosti ili jedinstva država članica, te ponajprije protiv svake prijetnje ili upotrebe sile*”.

---

⁵¹ Your Scotland, your referendum, A consultation document, [The Scottish Government, Edinburgh, 2012]

⁵²https://www.lawscot.org.uk/media/312008/Scotlands-constitutional-future-2013_main.pdf, pristupljeno 31.07.2017.

⁵³<http://www.bbc.com/news/av/uk-scotland-15408935/salmond-people-in-charge-of-constitutional-future>, pristupljeno 08.07.2017.

⁵⁴ <http://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=271723>, pristupljeno 01.10.2017.

⁵⁵ Conference on security and co – operation in Europe final act, [United Nations Treaty Series (UNTS), Vol. 999. , Helsinki 1975.] <http://www.osce.org/helsinki-final-act?download=true>

Antisecesionisti u Španiji pozivaju se na ove dokumente i principe sadržane u njima. Naime, tumačenjem ovih članova kao logičan zaključak nameće se da su nepromijenjive granice međunarodno priznatih država, ukoliko se suverene države ne dogovore drugačije.

2.1. Filozofska pitanja secesije

Politikolozi, sociolozi, ekonomisti i pravnici pokušavaju da objasne uzroke i posljedice secesionističkih pokreta i da pronađu modele za adekvatne reakcije država na njih. Filozofi su usmjereni na moralno opravdanje i na razjašnjavanje konceptualnog okvira za razmišljanje o otcjepljenju.⁵⁶ Njihovo usmjerenje bi se moglo podijeliti na tri osnovna principa: a) pokušaj da se artikulišu ulovi pod kojim grupa ima pravo na otcjepljenje; b) ispitivanja o saglasnosti secesije sa ustavom; c) pokušaj da se formulišu norme međunarodnog prava o secesiji.⁵⁷ Posebno je naglašeno da filozofske teorije secesije „nisu integrisane sa dvije oblasti normativnog teoretizovanja koje su u direktnoj vezi sa njima”.⁵⁸ Prva je teorija rata. To je iznenađujuće, jer dio onoga što motiviše sistematsko razmišljanje o secesiji često uključuje ili izaziva nasilje velikih razmjera. Druga je teorija teritorijalnog suvereniteta. Ovo je, takođe, iznenađujuće, jer bi idealna teorija secesije trebalo da se nalazi u granicama normativne teorije koja podrazumijeva niz zahtjeva za teritoriju, uključujući, ali ne ograničavajući se na zahtjev da je suverenitet povezan sa državnošću.⁵⁹

Korisno je da se napravi distinkcija između otcjepljenja i drugih načina „razdvajanja” ili „razbijanja” država. Ono što bi se moglo nazvati secesija u klasičnom smislu jeste kad grupa u dijelu teritorije jedne države pokušava da stvori tu novu državu; secesionisti pokušavaju da izađu iz države, ostavljajući iza prvobitno stanje u redukovanom obliku.⁶⁰ Drugo, tu je i iredentistička secesija, gdje je na stvari pokušaj da se odvoji jedan dio teritorije države A i pripoji teritoriji države B. Ovo se obično dešava kad je država A etnički podijeljena, i kada je manjina iz države

---

⁵⁶ <https://plato.stanford.edu/entries/secession/#pagetopright>, pristupljeno 17.09.2017.

⁵⁷ Brilmayer, Lea, *Secession and Self-Determination: A Territorial Interpretation*, str. 177-202 [Yale Journal of International Law, Yale, 1991].

⁵⁸ <https://plato.stanford.edu/entries/secession/#pagetopright>, pristupljeno 17.09.2017.

⁵⁹ *Ibid.*

⁶⁰ *Ibid.*

A iste nacionalnosti koja je dominantna u državi B.⁶¹ Treći slučaj, primjer disolucije Čehoslovačke, poznat kao „baršunasti razvod”, nastaje kad postoji saglasnost između naroda ili barem lidera dva regiona da podijeli državu na dvije nove.⁶² Četvrti slučaj je spolja nametnuta podjela postojećeg stanja na dvije ili više novih država.⁶³ Sada je fokus teoretičara na secesiji u klasičnom smislu, sa pažnjom usmjerenom na iredentističku secesiju. U ovom radu mi smo se konkludovali sa radovima teoretičara: Alena Bjukenena⁶⁴, Persi Lenhninga⁶⁵, Kristofera Velmana⁶⁶, Margaret Mur⁶⁷ i ostalih. Iako ovi teoretičari, kao i mnogi drugi, koji priznaju pravo na secesiju ne čine to eksplicitno, oni su zabrinuti za moralno opravdanje jednostrane secesije u koju se ide bez saglasnosti države i bez ustavno definisanog okvira. Iz toga nam se čini da je potrebno definisanje jedne pravne teorije o secesije. Ne samo stoga što se jednostrana secesija empirijski češće pojavljuje nego konsenzualna, već i zbog toga što je i više kontroverzna, i veća je vjerovatnoća da će dovesti do nasilja. Konsenzualna secesija nastaje kao rezultat sporazuma između države i secesionista (kao što se dogodilo kada se Norveška odvojila od Švedske 1905.godine) ili putem ustavnih procesa (kao što je Vrhovni sud Kanade predvidio za otcepljenje Kvebeka).⁶⁸ Secesija putem ustavnih procesa se postiže ili vršenjem eksplicitnog ustavnog prava na otcjepljenje (koje samo nekoliko ustava trenutno sadrži) ili putem ustavnih amandmana. Ponekad nije jasno da li teoretičari unaprijeduju teoriju secesije kada opisuju uslove pod kojima je secesija moralno opravdana, ili uvođenjem vanpravnih, moralnih argumentacija problem secesije samo dodatno komplikuju.⁶⁹ Razlika između utvrđivanja da li je grupi moralno opravdano (jednostrano) otcjepljenje (u smislu da ima pravo na otcjepljenje) i definisanje pravnih procedura, prema kojima se to moralno pravo pozitivno pravno definiše, su dvije različite stvari.⁷⁰

---

⁶¹ *Ibid.*

⁶² *Ibid.*

⁶³ *Ibid.*

⁶⁴ Buchanan, Allen: Justice, legitimacy and self-determination, [Oxford: Oxford University Press, 2004], Buchanan, Allen: Secession: The Legitimacy of Political Divorce From Fort Sumter to Lithuania and Quebec, Boulder: str. 157-162, [Westview Press, 1991].

⁶⁵ Lehning B. ,Percy : Theories of secession, [Taylor & Francis e-Library, 2005].

⁶⁶ Wellman, Christopher Heath: *A Theory of Secession: The Case for Political Self-Determination*, [Cambridge University Press, 2005].

⁶⁷ Moore, Margaret: *National Self-Determination and Secession*, Introduction,[Oxford: Oxford University Press, 1998].

⁶⁸ Buchanan, Allen: Secession: The Legitimacy of Political Divorce From Fort Sumter to Lithuania and Quebec, Boulder, [Westview Press, 1991].

⁶⁹ <https://plato.stanford.edu/entries/secession/#pagetopright>, pristupljeno 17.09.2017.

⁷⁰ *Ibid.*

2.2. Ustavne teorije o otcjepljenju

Neki filozofi su stavili akcenat na razliku između pitanja da li i pod kojim uslovima grupa ima moralno pravo na otcjepljenje i pitanje da li i, ako je tako, pod kojim uslovima ustav treba da ili može obuhvatiti pravo na otcjepljenje. Na primjer, priznajući da secesija može ponekad biti moralno opravdana Cass Sunstein tvrdi da ustavno priznanje prava na otcjepljenje nije u skladu sa principima ustavnosti (ili barem demokratske ustavnosti).⁷¹ Sunstein tvrdi da je osnovni princip demokratske ustavnosti taj da „političke institucije, uključujući i sam ustav, mora biti projektovan tako da podstakne građane da se uključe u naporan rad demokratske politike, što znači takmičenja u javnim forumima na osnovu principa, sa minimum strateških pregovora”.⁷² Prema tvrdnji Alberta O. Hiršmana, ako ustav priznaje pravo na otcjepljenje onda će nezadovoljne manjine imati instrument da izbjegavaju težak posao učesća u poštenom demokratskom procesu, koristeći prijetnju otcjepljenja svaki put kada većinske odluke idu protiv njihovih preferencija. U svakom slučaju, demokratija bi bila dovedena u pitanje.⁷³

Međutim, kako tvrdi Bjukenen⁷⁴, Sunstein, čak, i ne razmatra mogućnost da bi ustav mogao da definiše pravo na otcjepljenje kako bi se smanjila opasnost od izlaska manjina, odnosno, da bude u prihvatljivim okvirima. Načelno posmatrano pravo na otcjepljenje nije nespojivo sa principima ustavnosti. Dobro osmišljene proceduralne prepreke (super-većina, period čekanja, itd.) mogu učiniti secesiju dovoljno teškom da se izbjegne neprihvatljiv rizik od zloupotrebe i strategije ucjene od strane manjina, a da otcjepljenje omoguće pod odgovarajućim uslovima.⁷⁵ Dakle, može se tvrditi da ustavno priznavanje prava na otcjepljenje nije nespojivo sa bazičnim principima ustavnosti.⁷⁶ Vejn Norman ide dalje, tvrdeći da postoje značajne prednosti sukoba između ustavnosti i secesije.⁷⁷ Vrhovni sud Kanade je nedavno zauzeo istu poziciju, tvrdeći da je potencijalno razoran proces secesije Kvebeka, i da može biti podvrgnut vladavini prava kroz proces pregovaranja i ustavnih amandmana.⁷⁸

---

⁷¹ Sunstein, Cass: Constitutionalism and Secession, str. 633-670, [University of Chicago Law Review 58: 1991].

⁷² *Ibid.*

⁷³ Hirschman, O. Albert: Exit, Voice, and Loyalty [Harvard University Press 1970].

⁷⁴ Buchanan, Allen, (1991) str. 157-162

⁷⁵ *Ibid.*

⁷⁶ http://www.africa.upenn.edu/Hornet/Ethiopian_Constitution.html, article 39, pristupljeno 17.09.2017.

⁷⁷ Norman, Wayne: Negotiating Nationalism: Nation-Building, Federalism, and Secession in the Multinational State, poglavlje 3. str. 96 – 118 [Oxford: Oxford University Press 2006].

⁷⁸ Buchanan, Allen, (1991) str. 157-162

Postoji još jedan argument za uključenje prava na otcjepljenje u ustav. U nekim slučajevima, kada se kreira novi politički subjekt iz dva ili više nezavisnih entiteta, postojanje ustavno garantovanog prava na secesiju može biti važan motiv za pridruživanje novoj zajednici.⁷⁹ Da li secesija uopšte može biti tretirana kao pravo garantovano u ustavu? Mišljenja su suprotstavljena, premda, na osnovu literature koju smo mi koristili u ovom radu, ipak je većina teoretičara stanovišta da ustavi, ne samo da trebaju, već bi i trebalo da imaju paragrafe koji definišu secesiju.

2.3. Teorije prava na secesiju

Iz svega prethodno rečenog jasno je da pojam samoopredjeljenja naroda ima više elemenata usljed čega je teško dati jednu generalnu definiciju koja bi pokrila sve aspekte samoopredjeljenja i secesije. Stoga ne čudi da u teorijama secesije postoje značajna razmimoilaženja, i da se s pravom može tvrditi kako ne postoji jedna opšteprihvaćena teorija. S obzirom na to da namjera ovog rada i nije da otkrije jednu univerzalno važeću teoriju secesije, već da pokuša da razumije dva konkretna slučaja secesionizma, mi ćemo se ovdje ograničiti na sužen prikaz nekoliko mogućih teorija secesije⁸⁰: teorija korektivnog prava, nacionalna teorija secesije, plebiscitarna teorija, askriptivistička teorija⁸¹ i libertarijaniistička teorija secesije.

---

⁷⁹ *Ibid.*, poglavlje 4.

⁸⁰ Buchanan, Allen: Justice, legitimacy and self-determination, str. 350–352 [Oxford: Oxford University Press 2004]. Otcjepljenje se može posmatrati i sa gledišta moralnog prava na secesiju. Ove teorije se mogu svrstati u tri grupe. Prema A. Bjukenenu tu su teorije remedijalnog ili korektivnog prava i teorije primarnog prava. Druga podjela, koju mnogi autori pa i Bjukenen, dijele na teorije nacionalnog samoodređenja ili nacionalne teorije (s poznatim zastupnicima kao što je Dejvid Miler) te plebiscitarne teorije (predstavnicima kao Heri Beran i Kristofer Velman).

⁸¹ Ove teorije prikazujemo preuzimajući tekstove: <https://plato.stanford.edu/entries/secession/>, i: <https://plato.stanford.edu/entries/rights-human/>.

2.3.1. Teorije korektivnog prava

Zagovornik teorije korektivnog prava je A. Bjukenen. Prema ovoj teoriji secesija je opravdana ako su ugrožena bazična prava manjinskih grupa od strane većine. Prema gorepomenutom autoru, zaštita teritorijalnog integriteta države u međunarodnom pravu služi zaštiti i podršci individualnih prava. Poenta je da teritorijalna stabilnost države nije svrha sama za sebe, već sredstvo da se pojedincima pruži prilika gdje mogu razvijati svoje slobode.⁸² Pravedna i funkcionalna država bi trebalo da bude u stanju da provodi funkcionalno pravno uređenje, „obezbjedi fizičku sigurnost pojedinaca i grupa, čuva njihova prava i omogući svima pravo na aktivno učestvovanje u političkim procesima”.⁸³

Zastupnici ove teorije smatraju da je jednostrana secesija opravdana pod određenim okolnostima: kada neka grupa u okvirima određene države doživljava i trpi konstantne nepravde. Prema teoriji korektivnog prava, moralno pravo na secesiju može se opravdati u slučajevima (a) genocida i masovnog kršenja temeljnih ljudskih prava, (b) neopravdanog pripajanja teritorije (c) konstantno kršenje unutardržavnih ugovora o autonomiji od strane države.⁸⁴ Ukoliko nema kršenja navedenih stavki, onda se jednostrano otcjepljenje smatra nemoralnim i nedopustivo je.

Problem u ovoj teoriji je taj što ona ne posvećuje dovoljno pažnje drugačijim modelima za rješavanje problema diskriminacije većine od strane manjine. Postoji još rješenja koji bi se mogli ponuditi ovakvim grupama, koja bi bila u manjoj mjeri radikalna. Na primjer, to može biti neki oblik unutardržavnog samoodređenja. Rješenje bi moglo da podrazumijeva neke oblike unutardržavne autonomije, tipa pokrajina ili federalizaciju kroz konfederalizaciju. Tek ukoliko država, koja u svom sastavu ima neku autonomnu oblast, konstantno krši ugovore o autonomiji, prema korektivnoj teoriji postoji moralno pravo na secesiju.

Rekapitulirajući ovu teoriju možemo reći da ona nije *a priori* ni za, ni protiv secesije, već pokušava da opiše fundamentalni uslov koji secesija mora ispuniti da bi bila opravdana: diskriminacija manjinske grupe, za koju ne postoji rješenje unutar postojeće države.

---

⁸² Rosulek, Přemysl: On the Moral Justification of Secession, Critical Remarks to Mainstream Theories, Europolis str. 122 [Journal of Political Science and Theory, 5(2)2011] ,

⁸³ *Ibid.*, str. 123

⁸⁴ Buchanan, Allen (2004), str. 351–352.

2.3.2. Nacionalne teorije secesije

Ovoj grupi pripadaju teoretičari koji smatraju da pravo na samoodređenje ima svaka *etnička* grupa, i to je temeljno pravo svih. Na primjer, Dejvid Miler zastupa ove stavove. Njegova je tvrdnja „da bi svaka nacija, koliko je god moguće, trebala imati vlastiti skup političkih institucija koje joj dopuštaju kolektivno odlučivanje o onim pitanjima koja su od primarne važnosti za njezine članove.⁸⁵ Prema Mileru svaka nacija teži ka autonomiji. Nacije su povezane zajedničkom historijom, sličnim ili istim kulturnim identitetom. Slične stavove zastupa i Alen Bjukene kada uvodi tzv. „normativni nacionalistički pristup secesiji”, prema kojem bi svaka grupa, jednom kada bi se formirala u naciju, trebalo da ima pravo na secesiju.⁸⁶

Neki od uslova koji su bitni za Milera:

- Nacionalni identitet A jasno se razlikuje od nacionalnog identiteta B, a nacionalni identitet A ne može se razvijati i štititi u okvirima ograničene autonomije koju pruža B;
- Teritorija koju zahtijeva A ne može biti nastanjena trećom grupom C, čiji je identitet toliko nekompatibilan sa A da bi iz toga proizašli diskriminatorni akti od strane grupe A;
- Dio manjinske grupe A koji nakon secesije ostaje u sklopu B ne smije biti zbog toga ranjiv na napade grupe B;
- Grupa A mora imati dobre argumente za oduzimanje komada teritorije od B, tj. mora postojati jasna veza između historijskog identiteta A i teritorije koje žele preuzeti;
- Konačno, secesionističkoj grupi A i većinskoj grupi B nakon secesije mora ostati dovoljno resursa da bi obje nove države bile u stanju provoditi normalne državne funkcije na svojim teritorijima.⁸⁷

Ovaj naučnik stavlja i jak naglasak na distinkciju između nacije i etničke grupe. Tvrdi da nisu sve etničke grupe nacije, odnosno, da ne mogu svi imati jednako pravo na samoodređenje. Miler sugerise da se pravo na samoodređenje može iskoristiti unutar nekih drugih demokratskih opcija, poput federalnih uređenja.

---

⁸⁵ Miller, David: *On Nationality*, str. 81 [Oxford: Clarendon Press 1995].

⁸⁶ Miller, David: *Liberalism and Boundaries: A Response to Allen Buchanan*, u: Moore, M. and Buchanan, A. [ur.] *States, Nations, and Borders. The Ethics of Making Boundaries*, str. 62 [Cambridge, 2003].

⁸⁷ Preuzeto iz više izvora, vidi više.. Miller David, (1995); P. Rosulek, *op. cit.* str. 123–124.

2.3.3. Plebiscitarne teorije secesije

Ove teorije bi se mogle svrstati u teorije primarnog prava na secesiju. Zagovornici ovih teorija smatraju da je za secesiju dovoljna želja više od pola populacije naseljene na nekoj teritoriji.

Iz toga proizlazi da nije neophodno ispuniti nikakve specijalne uslove, niti grupa mora imati kulturnu povezanost sa teritorijom. Plebiscitarna teorija zagovara da bi se svaka grupa na određenoj teritoriji mogla odvojiti, bez prethodnog dogovora sa državom od koje se želi odvojiti, ukoliko provede referendum koji bi verifikovao volju većine za secesiju. Jedini uslov koji bi se morao ispuniti jeste da se sakupi dovoljan broj glasova za taj sam čin. Ukoliko postoji dovoljan broj glasova, onda se to pravo ne smije odbiti, ostvaruje se po automatizmu. Ova teorija striktno primjenjuje demokratsko pravilo većine za svaku konkretnu političku odluku, pa i onu koja se odnosi na cjelovitost države. Ovo je radikalna verzija plebiscitarne teorije, a ona ima i manje radikalnu varijantu, koja polazi od toga da se plebiscit kao dovoljan uslov može prihvatiti samo pod uslovom da se ne ugrozi normalno funkcionisanje ostatka države.⁸⁸ Na primjer, Kristofer Heath Velmans brani činjenicu da svi narodi imaju pravo na samoopredjeljenje, ako ono ne utiče na funkcionisanje ostatka države, odnosno, ako će država ostati u stanju da normalno obavlja svoje političke funkcije.⁸⁹

Ovo je, u svakom slučaju, smjela i kontroverzna politička teza. Ipak, ova teorija ima veliki broj pristalica u radikalnim libertarijanskim krugovima.⁹⁰ Pristalice ove teorije otcjepljenja glavne argumente pronalaze u principu slobode udruživanja ili u osnovnom pravu slobode. Velman tvrdi da se princip slobodnog udruživanja mora uvažavati, ako želimo da imamo legitimne države.⁹¹ Prema Velmanu pojedinačno pravo naroda na samoopredjeljenje polazi od pretpostavke da država mora da ima legitimitet.

---

⁸⁸ O'Neil, Patrick H.: *Essentials of Comparative Politics* (3. izd.), str. 22–23, [New York, 2010].

⁸⁹ Wellman, Christopher Heath: *A Theory of Secession: The Case for Political Self-Determination*, str. 112 [Cambridge University Press, 2005].

⁹⁰ Savanović, Aleksandar: *Anarhokapitalizam, Politička filozofija antidržavnog kapitalizma*, str. 90, [Banja Luka, Mako print 2016].

⁹¹ Wellman, Christopher Heath: *A Theory of Secession: The Case for Political Self-Determination*, str. 199 [Cambridge University Press, 2005].

2.3.4. Askriptivističke teorije

Za askriptivističke teorije može se reći da predstavljaju jednu od varijanti nacionalnih teorija secesije, tako se kao jedan od protagonista ove teorije navodi devetnaestovjekovni nacionalista Macini, koji je proklamovao da svaka nacija treba da ima sopstvenu državu.⁹² Kritičari askriptivističke verzije teorije primarnog prava smatraju da bi ova teorija ponukala neograničenu unilateralnu secesiju, jer podrazumijeva državu za svaku naciju na svijetu. Iz prethodno navedenih razloga ovo izgleda kao recept za porast etno-nacionalnih konflikata.⁹³ Askriptivističke teorije trude se da odgovore na primjedbe da ovakav pristup secesiji vodi ka neograničenom broju unilateralnih secesija i nasilnih promjena granica, usljed toga, i porastu etno-nacionalnih konflikata. Određeni askriptivistički teoretičari to vrše tako što kvalifikuju pravo na unilateralnu secesiju nacija na nekoliko načina. Na primjer, askriptivist određenim nacijama priznaje pravo na unilateralnu secesiju, dok drugim nacijama dopušta samo određen stepen autonomije zarad izbjegavanja većih neugoda. Ovim činom se pravo na unilateralnu secesiju iz univerzalnog pretvara u selektivno pravo primjenjivo samo za određene nacije.⁹⁴ Po Davidu Mileru⁹⁵ askriptivističke teorije se mogu poduprijeti argumentima koji pokazuju da nacije trebaju državu ili argumentima da države trebaju biti monoetnične: a. nacije treba da imaju sopstvene države zarad sposobnosti da se odbrane od destrukcije ili sila koje prijete njihovom jedinstvenom karakteru; b. postojanja institucionalnih resursa putem kojih bi pripadnici te nacije bili sposobni ispunjavati svoje obaveze jedni prema drugima. Drugi set argumenata takođe ima dva tipa: a. demokratija može da se razvije samo u mono-nacionalnim državama, zato što će u državama u kojima postoji više od jedne nacije doći do manjka solidarnosti, povjerenja ili zajedničkih vrijednosti koje demokratija zahtijeva i međunacionalnih konflikata; b. države treba da budu mononacionalne zarad postizanja distributivne pravde, jer distributivna pravda zahtijeva značajnu redistribuciju bogatstva među građanima, a bogatiji bi tome bili skloni samo u slučaju da bogatstvo dijele sa pripadnicima iste nacije. Miler je, svoje zapažanje da su multinacionalne države nemoguće, bazirao na istorijskom iskustvu, no po mišljenju drugih zanemario je postojanje Kanade, Belgije, Švajcarske... Novi zagovornici Milerovih stavova smatraju da je

---

⁹² Stupar, Milorad: Svetski poredak, globalizacija i pitanje, Filozofija i društvo XXI str. 290-291 [Institut za filozofiju i društvenu teoriju Beograd, Filip Višnjić].

⁹³ <https://plato.stanford.edu/entries/secession/#AscThe> pristupljeno 05.05.2017.

⁹⁴ *Ibid.*

⁹⁵ *Ibid.*

opstanak Belgije i Kanade upitan, dok za Švajcarsku smatraju da je ona samo više-etnična ne višenacionalna, čime Milerovi argumenti samo dobijaju na snazi.⁹⁶

2.3.5. Libertarijanistička teorija secesije

Libertarijanska teorija polazi od toga da je secesija opravdana čim se pojavi zahtjev za secesiju, jer sam taj zahtjev pokazuje da je grupa, ili čak, pojedinac koji ga ispostavlja, na neki način, diskriminisan i nezadovoljan unutar postojeće političke zajednice i stoga mu se mora priznati pravo da izađe. Ovako shvaćena secesija predstavlja pravo neograničene secesije svake države, regije, grada, kvarta, ili čak pojedinca⁹⁷: „*Ako Kanada i SAD mogu biti zasebne nacije, a da se pri tom ne optužuju za stanje nedopustive „anarhije”, zašto se onda Jug ne bi mogao otcijepiti od SAD-a? Država New York od Unije? Grad New York od države? Zašto se Manhattan ne bi mogao odvojiti? Svako susjedstvo, blok, zgrada, kuća? Svaka osoba? Naravno, ako bi se svaka osoba mogla otcijepiti od državne vlade, time bismo zapravo došli u savršeno slobodno društvo.*”⁹⁸

Prema ovome, poenta koja se želi ostvariti nije samoizolacija zajednica, ili čak, pojedinaca, već oslobađanje pojedinca i zajednica za neprinudnu kooperaciju.⁹⁹ „Secesija je mišljena kao otcjepljenje od heteronomnog autoriteta, a ne samoizolacija. Radi se o tome da bi u planeti organizovanoj kao sistem polisa, regija, kantona, itd. sa maskimalno dopuštenom mobilnošću stanovništva, svako imao relativno jednostavan način da izađe iz jedne političke zajednice u drugu.”¹⁰⁰ Upravo to bi relaksiralo odnose i omogućilo kreiranje novih političkih zajednica.

---

⁹⁶ *Ibid.*

⁹⁷ Savanović, Aleksandar (2016) str. 96

⁹⁸ Rothbard, Murray N.. *Power and Market: Government and the Economy*, str. 5 [Kansas City: Sheed Andrews and McMeel, 1970] “If Canada and the United States can be separate nations without being denounced as being in a state of impermissible ‘anarchy’, why may not the South secede from the United States? New York State from the Union? New York City from the state? Why may not Manhattan secede? Each neighborhood? Each block? Each house? Each person? But, of course, if each person may secede from government, we have virtually arrived at the purely free society, where defense is supplied along with all other services by the free market and where the invasive State has ceased to exist.” Savanovic, Aleksandar: *The role of secession in the theory of anarchy: Deconstruction of collective identities*, Savanović, Aleksandar: *THE ROLE OF SECESSION IN THE THEORY OF ANARCHY: Deconstruction of collective identities* str. 3 [Venice, Italy, 2016]

⁹⁹ Savanović, Aleksandar: *Anarhokapitalizam*, str. 97 (2016)

¹⁰⁰ *Ibid.* str. 97-98

2.4. Secesija i torija pravednog rata

Jedan od najozbiljnijih problema, kako teorijskih, tako još više praktičnih, vezanih za teoriju secesije, jeste činjenica da u stvarnom svijetu sukobi u kojima grupa tvrdi da ima pravo da se otcijepi i države koja negira validnost zahtjeva, ili jedna ili obje strane često pribjegavaju prisili. Čak i ako utvrdimo da grupa ima pravo da se otcijepi, to ne opravdava nužnim načinom upotrebu sile da se ostvari cilj do nezavisne države.¹⁰¹ Analogno tome, ako grupa nema pravo da se otcijepi, možda ipak neće biti opravdano da država koristi silu da spriječi da se otcijepi. Teorije secesije izgleda da još uvijek nisu uspostavile razliku između prava na otcjeljenje i opravdanosti upotrebe sile da se ostvari ovo pravo, niti su diskutovale o uslovima pod kojima države imaju pravo da se upotrebom sile odupru secesiji, u situaciji kada separatisti nemaju moralno ili ustavno pravo da se otcijepi.¹⁰² Dominantan stav je da je upotreba sile opravdana samo u uslovima kada treba otkloniti drastična kršenja ljudskih prava i/ili drastične nepravde.¹⁰³ Pravo pitanje postaje: da li želja za osamostaljenjem opravdava akcije koje će vjerovatno dovesti do nasilja. Potpuno razvijena teorija secesije trebalo bi da odgovori na pitanje kada su nepravde dovoljno ozbiljne da zahtijevaju otcjeljenje pod uslovima u kojima postoji značajan rizik od nasilja. Bez obzira koji tip teorije je prihvaćen, takođe bi trebalo računati na uslove pod kojim će država opravdano upotrijebiti silu da blokira secesiju. Jer, sama činjenica da grupa pokušava da se otcijepi, a nema pravo da se otcijepi, ne znači da je opravdano da država koristi silu kako bi spriječila da se otcjeljenje dogodi.¹⁰⁴

2.5. Secesija i međunarodno pravo

U ovom dijelu smo pažnju posvetili problemu secesije u kontekstu međunarodnih akata i teorija. Dostupni međunarodni akti i teorije, koje manje ili više dotiču pitanje secesije, mogu se posmatrati iz nekoliko osnovnih i ujedno i protivrječnih akata. Na osnovu postojećih akata međunarodnog prava, koji direktno ili indirektno tretiraju secesiju, možemo ukazati na dva

---

¹⁰¹ *Ibid.*

¹⁰² Više u radu <http://jovanbabic.com/etikaRata.pdf>, pristupljeno 31.07.2017.

¹⁰³ *Ibid.*

¹⁰⁴ <https://plato.stanford.edu/entries/secession/#AscThe> pristupljeno 05.05.2017.

osnovna pristupa secesiji. Po jednoj teoriji teritorijalni i ustavni integritet države ima primat nad secesijom dijela njene teritorije, od strane neke grupe manjine.¹⁰⁵ Odnosno, suverenitet države je primaran u odnosu na samoopredjeljenje grupe. Po drugoj teoriji postoji primat prava prava na samoopredjeljenje i secesiju jedne grupe.¹⁰⁶ Odnosno, samoopredjeljenje grupe je superiran princip u odnosu na suverenitet države. U teoriji i praksi funkcionisanja država kontinuirano postoje oprečna mišljenja u vezi sa pitanjem koje od ovih fundamentalnih prava ima primat. Dosadašnja praksa pokazuje da secesija zavisi od velikog broja različitih stalnih i varijabilnih faktora, koji determinišu i utiču na konkretne slučajeve kad, jedno ili drugo pravo, gore navedeno, ima primat. U stabilne faktore spada ustavni sistem države, njeno uređenje i organizacija. Zavisno od uređenja države razne etničke ili druge grupe mogu biti više ili manje zastupljenje u funkcionisanju države. Ukoliko je država organizovana federalno ili regionalno (Španija–slučaj Katalonije), tada su mogućnosti zastupljenosti svih grupa u organizaciji veće, čime se umanjuju ili otklanjaju razlozi za secesiju. Ukoliko je država uređena unitarno, i vlast organizovana centralizovano, tada su mogućnosti za predstavljanje različitih interesnih grupa manje, što utiče na povećanje mogućnosti secesije određene grupe, u određenim konkretnim uslovima. Po teoriji međunarodnog prava, sve države imaju pravo na opstanak i svoj integritet, ali takođe, po ovom pravu, svi narodi imaju prava na samoopredjeljenje, u smislu da odluče o svojoj sudbini prilikom stvaranja organizacije i funkcionisanje država. Teorija međunarodnog prava priznaje oba zahtjeva legitimnim koji su, u suštini, međusobno isključivi. Zavisnost konkretne situacije, interesa velikih sila, ustavnog uređenja i organizacije, jedno ili drugo (pravo države na teritorijalni integritet i pravo naroda na samoopredjeljenje) dobija primat. Navedena protivrječna prava, koja priznaje međunarodno javno pravo se realizuju zavisno od drugih okolnosti, tako da, bez obzira na to čije pravo dobije primat, i jedno i drugo, imaju uporište u međunarodnom javnom pravu.¹⁰⁷ Pod varijabilnim faktorima podrazumijevamo specifičnost

---

¹⁰⁵Šire vidi na stranama od 6-19 ovog rada, i u *Deklaraciji o načelima međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i saradnji među državama* od 24. oktobra 1970

¹⁰⁶ *Povelja OUN*, donesena 26. juna 1945 u San Francisku, stupila na snagu 24. oktobra 1945. U Njujorku; *Univerzalna deklaracija OUN-a o ljudskim pravima*, donesena 10. decembra 1948. godine; *Deklaracija OUN-a o davanju nezavisnosti kolonijalnim zemljama i narodima*, donesena 14. decembra 1960. godine; *Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima* od 16. decembra 1966. godine;.; *Konvencija o Evropskoj bezbjednosti* (sadašnji OEBS) Helsinki 1975. godine;

¹⁰⁷ Primjeri Srbije i Kosmeta, gdje se rezolucijom 1244 priznaje pravo Srbiji na teritorijalni integritet, ali se istovremeno tumačenjem Međunarodnog suda pravde u Hagu ne osporava pravo Kosmetu da zatraži samostalnost), više na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Regulation/Document_ci/2016-05/rezolucija_1244_lat.pdf, pristupljeno 11.10.2017.

konkretnih realiteta i situacija, zatim, historijsko nasljeđe i interese velikih sila. Faktor historijskog nasljeđa nas upućuje na analizu načina nastanka države tj. da li je država nastala sticajem različitih objektivnih okolnosti bez dovoljne saglasnosti njenih stanovnika ili političkom saglasnošću njenog stanovništva i drugih društvenih grupa. Kao ilustracija uticaja historijskog nasljeđa na proces secesije mogu nam poslužiti upravo primjeri Škotske i Katalonije.¹⁰⁸ Navedeni varijabilni faktor je često presudan, zbog realne moći, koje velike sile imaju u međunarodnim odnosima, funkcionisanju međunarodnih organizacija i primjene međunarodnog javnog prava. U teoriji secesije moguć je jedan specifičan oblik po kome određena etnička ili druga grupa, koja dominira na jednoj teritoriji države, svojim djelovanjem proizvodi novu realnost, u međunarodnom pravu poznata kao suštinska promjena okolnosti (*rebus sic stantibus*¹⁰⁹). Iako, po postojećem ustavnom poretku određena grupa nema prava na secesiju, ona suštinskom promjenom okolnosti (obično oružanim sukobom) internacionalizuje svoje pitanje, čime prevazilazi okvire postojećeg ustavnog poretka (primjer secesije Kosova).

U prilog teorije o secesiji bitno je imati u vidu dva aspekta u ovom procesu. Grupa ili narod, koji organizuje secesiju, dovodi sebe u rizik da bude tretiran kao agresivan ili čak terorista, koji nasiljem ugrožava postojeću državu. U navedenom slučaju, država ima puno pravo da brani teritorijalni integritet i ustavni poredak, a kada nema dovoljnu moć može da pozove u pomoć druge države ili međunarodne organizacije. Navedeni model se događa kada grupa koja je počela secesiju ne uspije da organizuje efektivnu ustavnu državnu vlast na teritoriji koja je predmet secesije.¹¹⁰ Kada grupa, koja započinje secesiju, u konkretnoj državi, na konkretnoj teritoriji, uspije da organizuje ustavno-državnu vlast, i sve ostale državne institucije, pravni i politički sistem, tada se secesija može legitimirati po međunarodnom pravu.¹¹¹ Suština ovog modela je u tome što se predstavnici ovako uspješne organizacije vlasti, zasnovane na ustavno-pravnom poretku, tretiraju kao faktori sa kojima se pregovara, zbog rješavanja državne krize i definisanja novog uređenja.¹¹²

Teorija međunarodnog prava, po pitanju secesije, sadrži protivrječne tvrdnje, pa je i sama teorija u svojoj strukturi protivrječna, i ne sadrži univerzalna i opšteprihvatljiva objašnjenja za

---

¹⁰⁸ O ovoj temi opširnije u narednim poglavljima

¹⁰⁹ Više na linku <http://proleksis.lzmk.hr/15579/>, pristupljeno 11.10.2017.

¹¹⁰ Oružane snage OVK-a su u prvoj fazi svog djelovanja protiv Srbije, od strane velikih sila, imale status terorističke organizacije. Zbog interesa velikih sila u drugoj fazi su dobile status oslobodilačkih snaga

¹¹¹ *Deklaracija o prijateljskim odnosima UN-a* (1970)

¹¹² Primjer stvaranja Republike Srpske, kada je na njenoj teritoriji stvorena efektivno ustavno-pravna vlast u periodu od 14 mjeseci

različite modalitete. Iz kratkog pregleda različitih modaliteta, koji su navedeni u prethodnom tekstu, može se zaključiti da teorija o secesiji, kao i samo međunarodno pravo, ipak preferira faktor unutrašnjeg uređenja i organizacije države. Teorijska objašnjenja i primjena međunarodnog prava, u konkretnim slučajevima secesije, adaptira se prema konkretnom ustavnom uređenju i sistemu organizacije države. Međutim, navedena tvrdnja ili zaključak nemaju univerzalan i opšteprihvatljiv karakter jer u određenim situacijama teorija secesije i međunarodno pravo preferiraju model koji je suprotan postojećem ustavnom uređenju konkretne države (primjer Kosovo i Srbija). U navedenim specifičnim okolnostima, kada se teorija o secesiji i međunarodnom javnom pravu ne adaptira prema postojećem ustavnom poretku, dominiraju faktori istorijskog nasljeđa i interesa različitih aktera na međunarodnoj sceni. U ovom modelu secesionistički pokret, uz saglasnost velikih sila, vrši suštinsku promjenu okolnosti u cilju internacionalizacije konkretnog problema i izvlačenja problema secesije iz unutrašnjeg ustavnog okvira konkretne države.

Na osnovu izloženog, naš opšti zaključak je da legitimisanje, odnosno, delegitimisanje prava na secesiju zavisi od ustavnog uređenja države, istorijskog nasljeđa i interesa velikih sila te mnogih drugih specifičnih faktora koji mogu da se pojave u datom konkretnom slučaju. Opravdanje ili osporavanje secesije, u jednom i u drugom slučaju, ima svoja uporišta u teoriji i u normama međunarodnog javnog prava.

3. STUDIJE SLUČAJA

U narednom tekstu pokušaćemo uraditi komparativnu analizu dva savremena secesionistička pokreta – U Škotskoj i u Kataloniji, kroz osnovne postavke teorijskih modela i međunarodnopravnih akata koje smo gore naveli. Razlog zašto smo odabrali ova dva slučaja je taj da su u pitanju dva aktualna slučaja, koji još uvijek traju i njihova sudbina je još uvijek otvorena. To otežava našu analiza, jer nemamo uvid u krajnji ishod, pa naš rad mora imati formu nepotpune deskripcije, ali, takođe i platforme za predviđanje mogućih scenarija u oba slučaja. Smatramo da je to dovoljan razlog za odabir upravo ovih slučajeva. Druga bitna stvar koja nas je vodila u selekciji ovih primjera, je činjenica da se oba događaju u državama koje se bez sumnje mogu svrstati u grupu demokratskih, kapitalističkih, pravnih, visokorazvijenih država, što omogućava da se problem secesije tretira u empirijskim uslovima koji su „najčistiji“ za potrebe objektivnog teorijskog pristupa. i Španija i Velika Britanija su razvijene zemlje „zapadne civilizacije“, u kojima postoji vladavina prava, pravna država, i koje su u svakom pogledu članovi međunarodno-pravnog poretka. Upravo zato je zanimljivo ispitati zašto su secesionistički pokreti tako različito tretirani u ovim državama.

3.1. Škotska

Prvo ćemo se osvrnuti na slučaj Škotske. Velika Britanija je tradicionalno demokratska država, država u kojoj postoji možda i najduža demokratska tradicija i vrlo snažna demokratska politička kultura. „Raspisivanjem referenduma 1997. godine Škotska i Vels su stekli autonomiju. Autonomija u ove dvije pokrajine je manifestovana uspostavljanjem parlamenta u Edinburgu i skupštine u Kardifu“.¹¹³ „Ujedinjeno Kraljevstvo je dobilo asimetrični model devolucije ovlašćenja sa različitim stepenom autonomije Škotske, Velsa, Engleske, Sjeverne Irske i oblasti Londona.“¹¹⁴ „Ovaj sistem devolucije se zapravo može nazvati pokušajem uspostavljanja kompromisa između dva, inače, teško spojiva principa: principa suprematije nacionalnog parlamenta i davanje suštinske samouprave u domaćim stvarima novouspostavljenim sub-

---

¹¹³ Komšić, Jovan: Principi evropskog regionalizma, str 206 [Novi Sad, Skupština AP Vojvodine, 2007].

¹¹⁴ *Ibid.*

državnim teritorijalnim zajednicama.¹¹⁵ Dakle, to je čist primjer pokušaja iznalaženja u praksi rješenja teorijskog problema koji smo prethodno ilustrirali: napetosti između načela suvereniteta i prava secesije kao formalnog izraza načela samoopredjeljenja. „Najveću autonomiju je dobila Škotska čiji novi *Osnovni zakon*, za razliku od prethodnog, sadrži samo listu rezervisanih nadležnosti države poput spoljne politike, odbrane, fiskalne i monetarne politike, nacionalne sigurnosti, telekomunikacija. Ostalo spada u zakonodavnu nadležnost škotskog parlamenta koji je dobio pravo da odlučuje o širom spektru pitanja kao što su: pravni sistem, unutrašnji poslovi, lokalna samouprava, poljoprivreda, obrazovanje, zdravstvo, socijalna pitanja i drugo.“¹¹⁶

Značajne su razlike između juga zemlje i sjevera, daleko je razvijeniji jug, uključujući i London. Građanima sjeverne i središnje Engleske, kao i stanovnicima Škotske, London često djeluje kao druga država. Na razdvajanje Engleske upozoravali su i iskusniji političari, koji su osjetili prijetnju za kontinuitet države. Harold Macmillan¹¹⁷ je 1962. godine, u svom izlaganju, upozorio na razdvajanje dvije oblasti, bogate i siromašne. „Ako ovo ne shvatimo kao veliku obavezu Vlade, da se uhvatimo u koštac sa novonastalom situacijom, i spriječimo geografsko razdvajanje nacije, siromašni sjever i bogati prenaseljeni jug, siguran sam da će nas se naši nasljednici stidjeti“, rekao je Harold Macmillan.¹¹⁸ Kad je on održao ovaj govor oko 30% populacije je živjelo na sjeveru, danas je to oko 25%. Relativno je pad usporen tokom njegove ere, velikom mjerom zahvaljujući politici koja je bila usmjerena na smanjivanje moći Londona.

Platforma na kojoj se temelji politika *Škotske nacionalne stranke* jeste nastavak članstva u Evropskoj uniji. Iako je Unija poprilično nepopularna u Velikoj Britaniji, u šta smo se uvjerili na referendumu, popularno nazvanom *Brexit*, Škoti smatraju da je za njih najbolje rješenje ostanak u Evropskoj uniji. Na referendumu o članstvu u EU, 52% građana Velike Britanije je glasalo za „odlazak“, odnosno, 48% ih je glasalo za ostanak u Uniji. Čak 62% građana Škotske glasalo je za ostanak u EU, dok ih je 38% glasalo za napuštanje EU.¹¹⁹ Ovo je važno napomenuti, jer mnogi smatraju da kriza u Evropskoj uniji, naročito kriza u Grčkoj i „evropskom jugu“ (u koji spada i Španija/Katalonija), proizvodi antikrizne politike koje pogoduju secesionističkim pokretima. Naime, jedna od glavnih antikriznih politika je bila politika jače centralizacije ka „federalnoj Evropi“, i čak se govorilo o uvođenju jedinstvenog monetarnog

---

¹¹⁵ *Ibid.*

¹¹⁶ *Ibid.*

¹¹⁷ Premijer Velike Britanije u periodu od 1957-1963

¹¹⁸ <http://www.britishpoliticalspeech.org/speech-archive.htm?speech=111> , pristupljeno 15.07.2017.

¹¹⁹ <http://www.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=207845> , pristupljeno 25.07.2017.

sistema za sve.¹²⁰ Ove politike očito nisu u skladu s željama mnogih pokrajina, regiona, naroda EU, koji žele da zadrže ili povećaju svoju autonomiju. U tom smislu, kriza i antikrizne politike „predstavljaju katalizator“ za sve izraženije separatističke pokrete u nekim evropskim državama.¹²¹

Nicola Sturgeon, aktuelna škotska premijerka, upozorila je da njena vlada ima u planu da održi novi referendum o nezavisnosti. Škotski glasači su na referendumu 23. juna 2016. godine o britanskom članstvu u EU uveliko glasali za ostanak u evropskom bloku, što je u oštrom kontrastu s ostatkom glasača Ujedinjenog Kraljevstva.¹²² „Odlučna sam, potpuno odlučna da sačuvam mjesto Škotske u EU”, izjavila je Sturgeon u parlamentu u Edinburgu. Takođe je kazala da je drugi škotski referendum o nezavisnosti „vrlo vjerovatan” u sljedeće dvije i po godine.¹²³ Kada je riječ o uticaju *Bregzita* na EU, treba imati u vidu širi kontekst globalizacije. Očito je, naime, da se odvijaju dva paralelna ali međusobno kotradiktorna procesa: stvaranja sve veće integracije svijeta i secesionističkih pokreta širom Evrope. Oba su snažno došla do izražaja u ekonomskoj krizi iz 2008. Odluka Velike Britanije da napusti Evropsku uniju je pogoršala stvar, i izazvala krizu na finansijskim tržištima sličnoj globalnoj finansijskoj krizi iz 2007. i 2008. godine, izjavio je američki milijarder George Soros u obraćanju *Evropskom parlamentu* u Briselu.¹²⁴ Škotska neće biti posljednja evropska regija koja traži nezavisnost, mnoge druge provincije dijele iste težnje. One imaju jak regionalni identitet, često ambiciozne političare, koji se bore za otcjepljenje svojih regija, nekada iskreno vjerujući u samostalnost, ali vrlo često koristeći secesionizam za populističko dodvoravanje biračima, naročito u regijama pogođenim krizom. Evropska unija mora da pronađe najbolji način da se bori sa ovim izazovom. Škotski secesionizam je svojevrsan test. Evropa, da bi bila snažna, mora da pronađe mehanizme kako da regije sa jakim identitetom nastave da egzistiraju unutar država. Isto se odnosi i na Veliku Britaniju: ukoliko želi da ostane ujedinjena ona mora naći način da se izbori sa činjenicom snažnog osjećaja nacionalne specifičnosti Škotske, kao i ekonomskim efektima ujedinjene Britanije i njenog izlaska iz EU, na Škotsku. Što se tiče škotskog referenduma, britanski premijer David

---

¹²⁰ Savanović, Aleksandar: George Soros, „Otvoreno društvo“ kao ideja, ideologija i politička praksa, str.102-109 [Fakultet političkih nauka, Banja Luka 2014].

¹²¹ <http://www.advance.hr/vijesti/analiza-hoce-li-se-katalonija-odvojiti-od-spanjolske-i-kakve-bi-bile-posljedice/>, pristupljeno 28.10.2017.

¹²² <http://www.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=207845> , pristupljeno 25.07.2017.

¹²³ *Ibid.*

¹²⁴ <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/10/svet/2370096/soros-bregzit-je-uvod-u-krizu-nalik-onoj-iz-2008.html>, pristupljeno 15.07.2017.

Cameron i lider nacionalne stranke Alex Salmond, potpisali su sporazum u Edinburgu (*Edinburški sporazum*).¹²⁵ Sporazum je potpisan 15. oktobra 2012. godine i dogovoreno je da će se referendum, na kojem će se Škoti izjasniti da li žele da ostanu u Ujedinjenom Kraljevstvu, održati 2014. godine. Ovom sporazumu su prethodili značajni ustupci. Tokom višemjesečnih pregovora dogovoreno je 35 tačaka, koji omogućavaju vladi u Vestminsteru da škotskom parlamentu omogući potrebna ovlašćenja za organizovanje obavezujućeg glasanja.¹²⁶ Dogovoreno je da na referendumu bude postavljeno samo jedno pitanje, a cjelokupan proces će pratiti britanska Izborna komisija.¹²⁷ Salmond je htio da se uvede još jedna opcija, odnosno, da se još postavi pitanje o proširivanju ovlašćenja republičke vlade. Ovu opciju je London kategorično odbio. Premijer Cameron je čitav dogovor oko referenduma ocijenio kao zakonit, pravičan i od presudnog značaja.¹²⁸ „To označava važno poglavlje škotske priče, omogućava da počne prava debata i otvara vrata ka rješavanju najvažnijeg pitanja-odvojena Škotska, ili Ujedinjeno Kraljevstvo”, kazao je britanski premijer.¹²⁹ Većina Škota ambivalentno ocjenjuje pitanje otcjepljenja. Prema istraživanjima javnoga mnjenja¹³⁰, prije održavanja samog referenduma, 30-40% njih je podržavalo nezavisnost, ali većina budućnost Škotske izvan Ujedinjenog Kraljevstva vidi nesigurnom.¹³¹ Škoti su na referendumu 2014. godine odbacili samostalnost sa 55% glasova. Od tada je Škotska nacionalna partija povećala svoj uticaj, osvojila je 56 od ukupno 59 mjesta u nacionalnom parlamentu. Mnoge slavne ličnosti su podržale škotsko izjašnjavanje. Tako je na primjer, teniser Andy Murray je podržao referendum u Škotskoj, otvoreno je propagira da je „za” nezavisnost i otcjepljenje Škotske od unije sa Engleskom.¹³² Glumac Sean Connery je postao sinonim referenduma u Škotskoj¹³³, iako i on i Andy nisu mogli da glasaju, podržali su ideju nezavisnosti. Pristalice samostalnosti su i glumci Gerard Butler i

---

¹²⁵<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130102230945/http://www.number10.gov.uk/wp-content/uploads/2012/10/Agreement-final-for-signing.pdf>, pristupljeno 15.07.2017.

¹²⁶ <http://ojs.ius.bg.ac.rs/index.php/anali/article/view/6/25>, pristupljeno 28.10.2017.

¹²⁷ <http://www.velikabritanija.net/2012/10/10/referendum-neovisnost-skotska-2/>, pristupljeno 28.10.2017.

¹²⁸ <http://www.federalna.ba/bhs/vijest/46372/skotima-dato-100-sedmica-za-donosenje-najvaznije-politicke-odluke-u-posljednjih-300-godina>, pristupljeno 28.10.2017.

¹²⁹ *Ibid.*

¹³⁰ <http://whatscotlandthinks.org/questions/how-would-you-vote-in-the-in-a-scottish-independence-referendum-if-held-now-ask#line>, pristupljeno 07.07. 2017.

¹³¹ *Ibid.*

¹³² <http://www.blic.rs/vesti/svet/endi-marej-se-izjasnio-o-nezavisnosti-skotske-evo-sta-kazu-ostali-slavni-skoti/sexjs9h>, pristupljeno 22.10.2017.

¹³³ *Ibid.*

Alan Cumming.¹³⁴ Bilo je i onih koji nisu podržali referendum među njima su Sir Alex Ferguson, Mick Jagger, Susan Boyle, Sir Paul McCartney.¹³⁵ Sljedeći referendum o nezavisnosti Škotska bi mogla da održi u jesen 2018. godine, samo nekoliko mjeseci poslije očekivanog izlaska Velike Britanije iz Evropske unije, procjene su premijerke Škotske, Nicole Sturgeon. Prema njenom mišljenju to je „razumno vrijeme” za održavanje novog referenduma.¹³⁶ „U tom vremenskom prozoru, kada postanu jasne konture sporazuma sa Velikom Britanijom i Britanija izađe iz EU, smatram da bi bilo razumno da Škotska dobije taj izbor, ukoliko to bude put kojim odaberemo da krenemo”, rekla je Sturgeon Bi-Bi-Siju.¹³⁷ Ona je dodala da nije donesena odluka o datumu glasanja. Prema sadašnjim ustavnim odredbama, drugo glasanje o nezavisnosti morala bi da odobri Vlada Velike Britanije Londonu.¹³⁸ Razlika se, kako smo već rekli, pojavila nakon rezultata referenduma o istupanju Britanije iz EU, jer su Engleska i Vels glasali za odlazak, a Škotska i Sjeverna Irska za ostanak u Uniji. Prema tome, jasno je da u bitnom smislu nisu isti uslovi kao u vrijeme održavanja škotskog referenduma.

Škotska ima dvije stranke koje podržavaju secesiju u svom parlamentu: *Škotska narodna partija* (SNP)¹³⁹ i *Škotska zelena partija* (SGP)¹⁴⁰. *Škotska narodna partija*, osnovana 1934. godine, jezgro je škotskog nacionalističkog pokreta tokom posljednjih decenija, uprkos činjenici da se izborni uspjeh dogodio nedavno. Do sredine 1970-tih partija je bila ideološki nedefinisana i imala je loš izborni učinak. Međutim, uspon Grupe 79 tokom 70-tih, neuspjeh 1979. godine referenduma o decentralizaciji i ekonomskoj politici Margaret Thatcher, je ostvario dubok uticaj na škotsku ekonomiju i SNP je izgubio podršku glasača.¹⁴¹ Osamdesete su oblikovale stranku na dva načina. Prvi je vezan za konsenzus „lijevog centra“, a popularizovan je kroz kampanju protiv poreza. Drugi je za našu temu značajniji: „Nezavisnost u Evropi” postala je njihova nova politička orijentacija. Ipak, SNP-ov položaj je bio blizu onom francuskom, podržava međudržavne sporazume, ali ne nadnacionalne ugovore.¹⁴² *Škotska narodna partija* je 1997.

---

¹³⁴ *Ibid.*

¹³⁵ *Ibid.*

¹³⁶ <http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-39255181>, pristupljeno 07.07. 2017.

¹³⁷ *Ibid.*

¹³⁸ *Ibid.*

¹³⁹ Scottish National Party, <https://www.snp.org/>, pristupljeno 22.10.2017.

¹⁴⁰ Scottish Greens, <https://greens.scot/>, pristupljeno 22.10.2017.

¹⁴¹ Lieven De Winter: *Autonomist parties in Europe : identity politics and the revival of the territorial cleavage*, str 113 [Institut de Ciències Polítiques i Socials Barcelona, 2006].

¹⁴² Keating, Michael: *Plurinational democracy: stateless nations in a post-sovereignty era*, str 225 [Oxford University Press on Demand, 2001].

godine podržala referendum kao „korak ka stvarnoj nezavisnosti” u uspješnoj „Da, da” kampanji, koja je bila njihova pobjeda, kao i Alexa Salmonda, preko fundamentalista unutar stranke.¹⁴³ Podržavanje referenduma je promijenilo politički status SNP-a, i cijeli nacionalistički pokret.¹⁴⁴ SNP je napravila novu političku agendu, koja sadrži nacionalističku komponentu (koja je bila jedan od glavnih ciljeva), ali u isto vrijeme je bila i „neraealistična“ politička platforma. Od činjenice da je bila zanemariva stranka postala je druga sila u svom parlamentu.¹⁴⁵ U 2007. godini SNP-e je došla do svog prvog mandata uz podršku SGP-a i nezavisnog poslanika Margo McDonald (Margo McDonald), u 2011. godini stranka je dobila apsolutnu većinu i postigla je istorijski rezultat od 69 poslanika i 45,4% udjela u skupštini. *Škotska zelena partija* je zastupljena u škotskom parlamentu od prvog saziva. Do 1990. godine stranka je bila dio Zelenih Velike Britanije, uzela je učešće u ustavnoj konvenciji i postigla sporazum sa ostatkom Velike Britanije, kako bi konstituisala poseban „škotski brend“ u dogovoru sa ostatkom. SGP je podržavala referendum o otcjepljenju i „nezavisnu Škotsku sa pisanim Ustavom” (*Manifesto 2011*, 24).¹⁴⁶ Međutim, to nije dio njihovih glavnih ciljeva. U njihovim osnovnim principima postoje neki elementi koji su zajednički za evropske zelene partije i drugi koji su svojstveni njihovom škotskom identitetu: participativna demokratija, odgovornost, supsidijarnost i jednakost mogućnosti.¹⁴⁷ Dva poslanika SGP-a su, u 2007. godini, podržali prvu vladu Alexa Salmonda, a zauzvrat je SNP u svoje političko djelovanje uvrstio i klimatske promjene.¹⁴⁸

Škotska nezavisnost nije teritorijalno sporna. Anglo-škotska granica je ostala stabilna od *Ugovora lordova (Treaty of York)* 1237. godine¹⁴⁹ i ne postoji argument o teritorijalnim zahtjevima secesionističkih stranki. Prema SNP-u secesija bi podrazumijevala puni suverenitet u okviru Evropske unije, ali stvaranje nove škotske države ne bi, naravno, značilo razbijanje svake veze sa Velikom Britanijom. Politička unija bi vjerovatno bila zamijenjena društvenom unijom, zadržala bi se kruna i vjerovatno trenutna valuta (funta).¹⁵⁰ Prema vladi Velike Britanije referendum treba organizovati iz Londona. Secesionistički politički projekat SNP-a obuhvata kao

---

¹⁴³ Lynch Peter, *SNP: the history of the Scottish National Party*, str 223, [Welsh Academic Press, 2002].

¹⁴⁴ *Ibid.* op.cit., str 239

¹⁴⁵ *Ibid.*

¹⁴⁶ <https://greens.scot/sites/default/files/Manifestos/2011-Holyrood-Manifesto.pdf>, pristupljeno 06.07.2017.

¹⁴⁷ https://greens.scot/sites/default/files/Manifestos/Scottish%20Greens%20Manifesto_Online.pdf, pristupljeno 22.10.2017.

¹⁴⁸ https://www.snp.org/our_party, pristupljeno 22.10.2017.

¹⁴⁹ <http://www.electricscotland.com/history/articles/TNBS.pdf>, pristupljeno 15.07.2017.

¹⁵⁰ <http://www.bbc.com/news/uk-politics-32810887>, pristupljeno 21.09.2017.

ključni aspekt pisani ustav, podsticanje javnog zdravstva i obrazovanja, uklanjanje nuklearnog oružja i promovisanje zelene energije (*SNP Manifesto*, 2011).¹⁵¹ Nezavisnost nije osnovna politika *Škotske zelene partije*, ali oni imaju određenu viziju kako bi trebalo da izgleda nezavisna Škotska. U nezavisnoj Škotskoj suverenitet bi trebalo prenijeti na lokalni nivo i upravljati na decentralizovan način (*SGP Manifesto*, 2011). Ova ideja je centar političke platforme SGP-a, svoje politike zasnivaju na decentralizaciji vlasti, participativnoj demokratiji, i međunarodnoj saradnji.¹⁵² Škotski secesionizam nije u potpunosti inspirisan pristupom nacionalističkog samoopredjeljenja, već opravdanjem političke zajednice.¹⁵³ Nacionalne reference nisu centralni element diskursa niti u smislu kulture, jezika ili vjere.¹⁵⁴ Činjenica da većina Škota govori engleski i ima neku vrstu britanske kulture nije razmatrana u političkoj areni. SNP predstavlja Škotsku kao istorijski subjekt koji više nema koristi od *Ugovora o ujedinjenju iz 1707.*¹⁵⁵ koji je ustanovio ujedinjenje parlamenata. Kasnije je Škotska dodatno razvila svoju samoupravu zahvaljujući institucionalnom kontinuitetu od 1707. godine. Alex Salmond sumira poziciju u par nedvosmislenih teza: „Škotska nije ugnjetavana i nemamo potrebu da se oslobodimo. Nezavisnost je važno pitanje jer nemamo ovlašćenja da dostignemo sve naše potencijalne mogućnosti. Mi smo ograničeni jer ne možemo da podstičemo otvaranje novih radnih mjesta, rast ekonomije i da pomazemo ugroženima. Mi ne treba da imamo ustav koji nas ograničava, već onaj koji nas oslobađa da izgradimo bolje društvo. O našoj politici treba da se sudi prema zdravlju naših ljudi, dobrobiti mladih i starih, snazi naše privrede”.¹⁵⁶ SNP secesiju posmatra kao prirodnu evoluciju političke zajednice strijemeći prema izgradnji bolje Škotske, ali ne kao oslobođenje od ugnjetavanja. Međutim, u okviru secesionističkog pokreta postoji i struja koja Ujedinjeno kraljevstvo posmatra kao nepravednu političku zajednicu. Na primjer, Gil Paterson (SNP, MSP) smatra da Velika Britanija nema razumijevanja za Škotsku, jer ne postoji prava podjela vlasti u Londonu od strane naroda u Velikoj Britaniji (Vels, Škotska, Engleska i Sjeverna Irska).¹⁵⁷ Ipak, ekonomska linija argumentacije za nezavisnost Škotske

---

¹⁵¹ http://votesnp.com/campaigns/SNP_Manifesto_2011_lowRes.pdf, pristupljeno 15.07.2017.

¹⁵² <https://greens.scot/policy>, pristupljeno 22.10.2017.

¹⁵³ http://www.defence.gov.au/ADC/Publications/IndoPac/Sharkey_IPSP.pdf, pristupljeno 22.10.2017.

¹⁵⁴ *Ibid.*

¹⁵⁵ <https://www.parliament.uk/documents/heritage/articlesofunion.pdf>, pristupljeno 05.07.2017.

¹⁵⁶ Your Scotland, Your Referend - A Consultation Document, [Published by the Scottish Government, January 2012]

¹⁵⁷ <http://www.gilmsp.com/news>, pristupljeno 22.10.2017.

ostaje dominantna, i Škoti hoće samostalnost ne kao pitanje oslobađanja od ugnjetavanja, već kao način da ostvare efikasniju ekonomsku i političku organizaciju svog društva.

Nešto je drugačiji naglasak u pitanjima kulturnog i nacionalnog identiteta. U mnogim nastupima britanski identitet se vidi kao oblik engleskog nacionalizma i nije kompatibilan sa škotskim identitetom. Štaviše, od strane secesionista Britanci se čine kao prepreka za razvoj starih naroda koji formiraju Ujedinjeno Kraljevstvo: „Mislim, stvarno mislim, da je veoma tužno za Englesku da je britanski identitet postao engleski identitet i da su ti termini zamjenjivi, to je velika sramota ... Jer, engleska kultura je fascinantna drevna kultura, i stvarno je sramota da stvari postanu takve. Škotska je u velikoj mjeri zadržala svoj identitet, Vels je veoma zadržao svoj identitet, i mislim da je to sramota ...”.¹⁵⁸ Škoti smatraju da secesijom mogu postići jednakost i mogućnost sprovođenja svojih politika. Borbom za otcjepljenje teže da postignu tri ukorjenjena aspekta, i to: ustavni identitet, politički aspekt i neke instrumentalne prednosti koje se odnose na ekonomiju.¹⁵⁹

Pored ove tri glavne grupe problema oko kojih se vrti slučaj škotske nezavisnosti – ugnjetavanje (tj. odsustvo ugnjetavanja), ekonomska i politička efikasnost, i kulturni identitet, postoji veliki broj neslaganja na konkretnijim političkim pitanjima. Na primjer, Škoti se tradicionalno smatraju za ljevičare više nego stanovnici ostataka države. Odnos prema pitanjima kakva su „država blagostanja“ i socijalni programi, javni servis, nuklearno oružje ili spoljna politika, često se dijametralno razlikuju od stava Londona.¹⁶⁰ S druge strane, britansku vladu, između ostalog, zabrinjava gdje će da stacioniraju nuklearnu flotu, jer Salmondov cilj jeste da ima državu koja nema takvo naoružanje.

Rekapitulirajući prethodno izlaganje, možemo konstatovati da je sidrišna tačka secesionističke politike u Škotskoj pitanje ekonomske i političke efikasnosti države, da je ta argumentacija značajno podržana temama iz područja kulturnog/nacionalnog identiteta, kao i setom pitanja iz domena konkretnih politika. S druge strane, problem ugnjetavanja i nepravednosti postojeće unije, nije široko primjenjivan kao strategija za nezavisnost.

Ideja da mali narodi ostvaruju bolje rezultate u globalnoj ekonomiji je argument u manifestu SNP-a, i odnose se na primjer na Norvešku i Irsku, kao modele država sa punim

---

¹⁵⁸ <https://lindafabiani.scot/holyrood-news/> Linda Fabiani, SNP MSP, pristupljeno 28.07.2017.

¹⁵⁹ Lynch Peter, “From Social Democracy back to No Ideology?—The Scottish National Party and Ideological Change in a Multi-level Electoral Setting”, 19:4-5, 619-637- [Regional & Federal Studies, Lynch Ilibre, 2009].

¹⁶⁰ *Ibid.*, str 619-637

suverenitetom. Okret sa socijalno-demokratskog diskursa na mnogo više poslovno orijentisan stav SNP-a je dodatno ojačao ovu ideju.¹⁶¹ Mnogi smatraju da su ekonomski oslonci želje za samostalnošću Škotske zalihe nafte i plina otkrivene na obali Sjevernog mora, procjenjuje se da ima oko 20 milijardi barela.¹⁶² Pitanje je, naravno, kako bi se riješilo pravo vlasništva nad ovim prirodnim resursima u slučaju otcjepljenja.

Važan aspekt problema secesije jeste problem vlasništva nad resursima¹⁶³ koji se nalaze na teritoriji koja želi da se otcijepi. Škoti imaju velike zalihe nafte i plina na obali Sjevernog mora. Pitanje je kome bi pripali, odnosno, kako bi se podijelili prirodni resursi u slučaju odvajanja. Škoti brane stav da njima pripada 90% pomenutih resursa. To je najveći problem koji bi se trebao premostiti u slučaju njihovog odvajanja. Ovo je važno naglasiti, jer je drugačija situacija s Španjolsko – Katalonskim odnosom. Katalonci primarno zamjere centralnoj vlasti iznos koji odvajaju za španski budžet, oko 5% BDP-a Španije, sredstva koja se ne vrata u kasu Katalonije, već njima upravlja centralna vlast. Dakle, njihova glavna primjedba nije vezana za pitanje vlasništva nad resursima već na fiskalna davanja. Ova procjena, od 5% BDP-a je prema španskom proračunu. Katalonci tvrde da su izdvajanja veća, oko 8%. Katalonija je najbogatija oblast u Španiji, kojima će oni teško dozvoliti da se otcijepi. U oba ova slučaja (Škotska i Katalonija) riječ je o bogatim regionima, koji u velikoj mjeri doprinose u državne kase, sa velikim prirodnim bogatstvom, u jednom slučaju, i razvijenom uslužnom djelatnošću, u drugom slučaju. U tabeli koja slijedi vidljivi su osnovni parametri, koje smo izabrali da prikazemo stanje u ovim regionima. Evidentno je da se radi o regionima koji imaju veliki potencijal i prosječne zarade koje su iznad državnih prosjeka.

---

¹⁶¹ *Ibid.*, str 619-637

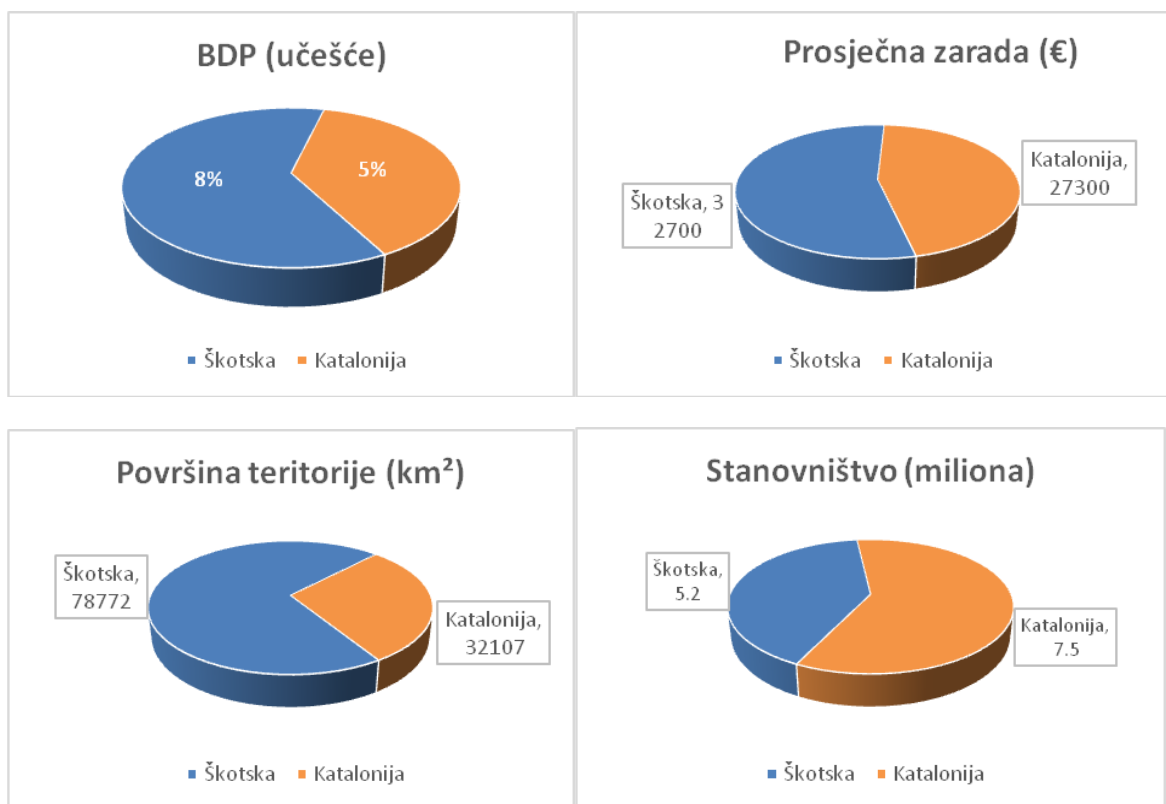
¹⁶² <http://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=68317>, pristupljeno 22.10.2017.

¹⁶³ Buchanan, Allen: *Secession: The Legitimacy of Political Divorce From Fort Sumter to Lithuania and Quebec*, Boulder, [Westview Press, 1991]

Tabela, osnovni ekonomski parametri za Škotsku i Kataloniju

	Škotska	Katalonija
BDP (učešće)	8% ¹⁶⁴	5% ¹⁶⁵
Prosječna zarada ¹⁶⁶	32.700 evra*	27.300 evra*
Privreda	Naftne i gasne rezerve	Jaka uslužna djelatnost
Površina teritorije ¹⁶⁷	78.772 km ²	32.107 km ²
Stanovništvo ¹⁶⁸	5.2 miliona	7.5 miliona

*iznad državnih prosjeka

¹⁶⁴<http://www.dw.com/sr/britanska-funta-nije-i-%C5%A1kotska/a-17845022>, pristupljeno 08.10.2017.

¹⁶⁵<http://www.novosti.rs/vesti/planeta.299.html%3A673919-Katalonija-proglasava-nezavisnost-ako-referendum-uspe>, pristupljeno 08.10.2017.

¹⁶⁶<http://www.blic.rs/vesti/svet/katalonija-i-skotska-isti-snovi-razlicita-istorija/zjxyj4h>, pristupljeno 08.10.2017.

¹⁶⁷*Ibid.*

¹⁶⁸*Ibid.*

3.2. Katalonija

U Kataloniji postoje ukorjenjene separatističke težnje, a sama ideja o samostalnoj državi ima podršku velikog dijela stanovništva. Madrid pokušava svim silama da zadrži ovu bogatu regiju u svom sastavu. Borba za nezavisnost Katalonije je davno počela, *Liga regionalista* je osnovana 1901. godine. „Prema procjenama, prvi projekat katalonskog Statuta je nastao 1919. godine, a katalonski migranti u Havani su 1928. napravili i novi projekat ustava. *Prvi Statut* katalonske autonomije usvojen je 1932. godine, tokom Druge španske republike. Tokom ranog XX vijeka, prije građanskog rata (1936–1939) Katalonija je uživala djelimičnu samostalnost, u više navrata. Republika Katalonija je bila proglašena dva puta unutar federacije Iberije.“¹⁶⁹ „U Kataloniji je bio najjači otpor Frankovim desničarima. Francisko Franko, dolaskom na vlast 1939. godine, ukinuo je katalonsku autonomiju i zabranio upotrebu katalonskog jezika.“¹⁷⁰ To je jedan od najmračnijih perioda katalonske istorije. Katalonija je pretrpjela surov sistematski pokušaj kulturnog uništenja. Katalonski narod je bio izložen kako individualnoj, tako i kolektivnoj diskriminaciji, na snazi su bile i sankcije za kulturno izražavanje. Tek oko 1950. godine dozvoljena je upotreba jezika u pozorištima. Ovo je prva očigledna, i suštinski važna razlika u odnosu na Škotsku: katalonski secesionisti identifikuju Frankov režim s vlašću u Madridu, i na osnovu toga mogu da koriste argumente za secesiju koji se odnose na tvrdnju o ugnjetavanju. Ta tvrdnja nije bez osnova i moguće ju je podržati istorijskim činjenicama.

Po pitanju represije situacija je promijenjena na bolje nakon pada Frankove diktature. Tako je 1979. godine usvojen je *Drugi katalonski Statut*. I Parlament u Madridu je 2006. godine usvojio katalonski Statut. Na referendumu, iste godine, su prihvatili taj akt, ali zbog opšteg razočarenja skromnim obimom autonomije, glasalo je malo birača 49,41%.¹⁷¹ „Tim aktom napravljena je sljedeća politika struktura: u Kataloniji djeluju četiri nivoa vlasti - postoji administracija centralne španske države, Vlada Katalonije ili Generalitet, provincijske skupštine, i opštinska vijeća. U ingerenciji autonomne samouprave su kultura, obrazovanje, socijalna politika, urbani razvoj, stanogradnja, zaštita životne sredine.“¹⁷² Katalonska policija je kreirana zakonom od 1983. godine i pod komandom je Vlade Katalonije, brojčano stanje policije se

---

¹⁶⁹ <http://www.vreme.com/cms/view.php?id=1075910>, pristupljeno 24.maja 2017.

¹⁷⁰ *Ibid.*

¹⁷¹ *Ibid.*

¹⁷² http://economia.gencat.cat/es/70_ambits_actuacio/relacio_amb_inversors/fets_i_dades/estructura_institucional_i_competencies/ pristupljeno 31.07.2017.

povećava od 1994. godine. „Čini se da je konačni cilj da se postepeno zamijeni Nacionalna garda i Nacionalna policija, koje kontrolišu luke, aerodrome, obalu, međunarodne granice, carinu, kontrolu dokumenata i posjedovanje oružja.“¹⁷³

Prema procjenama katalonskih ekonomskih stručnjaka zemlja ima sedam milijardi evra prihoda više nego u 2008. godini, kada je počela finansijska kriza. U 2016. godini, katalonska ekonomija oborila je rekord u izvozu i stranim ulaganjima, sa trećim uzastopnim rastom BDP-a od 3,5%.¹⁷⁴ Neto doprinos Katalonije, to jest, fiskalni deficit ili razlika između iznosa koji plaća španska kasa i ono što se vraća u potrošnju, u fiskalnom sistemu Španije povećao se na 9,892 milijardi evra u 2014. godini, prema podacima koje je objavilo špansko Ministarstvo finansija.¹⁷⁵ Vlasti Katalonije tvrde da plaćaju milijarde evra više poreza Madridu svake godine, i tvrde da se taj iznos ne vrati nazad kroz investicije i usluge. Jedina mogućnost, prema njihovom tumačenju, da se ova ekonomska nepravda prevaziđe je da se region odvoji. Katalonska vlada tvrdi da plaćaju namet od 16 milijardi evra, ili oko 8% regionalnog BDP-a. Vlada Španije ima malo drugačiju računicu, taj iznos se kreće oko 10 milijardi evra, ili 5% BDP-a Katalonije. U Kataloniji živi oko 7,5 miliona ljudi, stopa nezaposlenosti je u drugom kvartalu 2017. godine iznosila 13,2%, što je niže od stope na nivou cijele Španije koji je 17,2%.¹⁷⁶ Dakle, i u kontekstu ekonomske argumentacije, katalonski secesionisti uvode argumente o ugnjetavanju i izrabljivanju, tvrdeći da plaćaju nepravедno visoke iznose svojih prihoda centralnim vlastima. Katalonski premijer Artur Mas, vodeći se „voljom naroda“, sazvaо je vanredne parlamentarne izbore za 25. novembar 2012. godine, uvjeren da će poslije njih moći da sazove referendum. Španska Vlada odbila je referendum ističući kako je on u suprotnosti sa španskim *Ustavom*.¹⁷⁷ Prema španskom *Ustavu* iz 1978. godine, kada je uvedena demokratija u zemlju, dozvoljeni su referendumi jedino na prostoru čitave Španije. Na izborima koji su se održali 27. septembra 2015. godine pobjedu su odnijele stranke koje se zalažu za samostalnost Katalonije. Regionalna vlada u Barseloni, vođena ovim izbornim rezultatima, najavila je da počinje „razdruživanje“ (separación) od Španije. Njihove procjene su da bi se to moglo realizovati u narednih 18 mjeseci. Katalonska vlada najavila je formiranje svojih institucija koje bi trebalo da zažive tokom 2017.

---

¹⁷³ <http://www.vreme.com/cms/view.php?id=1075910>, pristupljeno 24.maja 2017.

¹⁷⁴ <http://www.catalannews.com/business/item/catalan-economy-back-to-pre-crisis-gdp-but-with-438000-fewer-jobs>, pristupljeno 21.09.2017.

¹⁷⁵ <http://www.catalannews.com/business/item/catalonia-s-net-contribution-to-spanish-redistributive-fiscal-system-up-to-5-of-its-gdp>, pristupljeno 21.09.2017.

¹⁷⁶ <http://www.alo.rs/kataloniji-preti-brutalno-siromastvo/123464>, pristupljeno 21.09.2017.

¹⁷⁷ <http://www.glassrpske.com/novosti/svijet/Regionalni-izbori-u-Kataloniji/lat/101157.html>, pristupljeno 01.08.2017.

godine.¹⁷⁸ Problem Španije je što na izborima 2015. godine, i u junu 2016. godine, nijedna stranka nije dobila dovoljan broj glasova za samostalno sastavljanje vlade. To je napravilo političku blokadu. Katalonski separatisti godinama neuspješno pokušavaju da dobiju odobrenje od španske centralne vlade da održe referendum o nezavisnosti kao što je referendum koji je održan 2014. u Škotskoj u Britaniji, a na kom su birači dali negativan odgovor. I pored stalnih napora i pritiska na Madrid da odobri izjašnjanje, centralne vlasti odbijaju da priznaju referendum, i insistiraju na stavu da je takav referendum neustavan. I pored toga, Katalonija je organizovala referendum, 2. oktobra 2017. godine. 1,8 miliona Katalonaca, više od 80% glasača koji su izašli na glasanje, se izjasnilo za samostalnost. Centralna španske vlada proglasila je ovaj referendum za neobavezno izjašnjanje i običnu „anketu“.¹⁷⁹

Nakon što su 2015. godine prvi put osvojile jasnu većinu u regionalnom katalonskom parlamentu, secesionističke stranke su promijenile taktiku i usvojile plan da postignu nezavisnost sredinom 2017. godine.¹⁸⁰ Provedeni referendum jedan je od koraka ka ostvarenju tog cilja. Iako izuzetno važan, to nije, naravno, i jedini korak. Naprotiv, postoji cijeli set i strategija koja ima za cilj nezavisnost. Na primjer, pokrajina Katalonija obilježava gubitak nezavisnosti (koji se desio 1714. godine), što se redovno pretvori u masovne demonstracije. Zagovornici nezavisnosti se nadaju da će masovni protesti ponovo ujediniti i udahnuti novi život njihovoj borbi za nezavisnost. Praznik „Diada“, se tradicionalno unazad pet godina, obilježava velikim protestima. Posljednji protesti su održani 11. septembra 2016. godine na kojima se okupilo nekoliko stotina hiljada Katalonaca. Prema procjeni policije okupilo se oko 800.000 ljudi.¹⁸¹ Protesti su održani u Barceloni i još četiri grada, a glavni zahtjev bio je otcjepljenje od Španije.

---

¹⁷⁸ <http://ba.n1info.com/a62480/Svijet/Svijet/Regionalni-izbori-u-Kataloniji.html> , pristupljeno 01.08.2017.

¹⁷⁹ <https://www.vecernji.hr/vijesti/vise-od-80-posto-za-neovisnost-katalonije-972471>, pristupljeno 14.09.2017.

¹⁸⁰ Međutim, taj plan je u junu naišao na poteškoće kada je koaliciona vlada izgubila podršku manje antikapitalističke partije CUP, a time i jasnu većinu u parlamentu.

¹⁸¹ <http://time.com/4487022/protest-barcelona-catalonia-spain-catalan-independence/>, pristupljeno 14.09.2017.

Carles Puigdemont rekao je uoči početka okupljanja da su ovogodišnji protesti ključni i da će u predstojećem periodu biti donesene „ključne odluke” za budućnost Katalonije.¹⁸²

Katalonski nacionalisti imaju dvije struje. Mogu se podijeliti na independističku i federalističku. Obje struje se zalažu za referendum o samostalnosti, koji bi bio legitiman uz buduće federalno uređenje zemlje.¹⁸³ Independističku struju predvode tri političke partije: *Demokratska konvergencija* (desnica) i *Republikanska ljevica* (*Esquerra Republicana*, ERC) i *Kandidatura za narodno jedinstvo* (*Candidatura d'Unitat Popular*, CUP)¹⁸⁴, koje se zalažu da se Katalonci priznaju kao nacija. Prema njima, Kataloncima bi se trebao dati veći stepen samouprave, i mogućnost da sami odluče kakvo državno uređenje žele.¹⁸⁵ Druga struja jeste federalistička, zagovaraju asimetrični federalizam. Oko ove ideje su okupljene *Socijalistička stranka* (*Partit dels Socialistes*, PSC) i *Koalicija stranke zelenih* (*Iniciativa per catalunya verds*,

¹⁸²<https://www.theguardian.com/world/2016/sep/12/hundreds-of-thousands-of-catalans-stage-independence-protests>, pristupljeno 01.08.2017.

¹⁸³ <http://www.jhubc.it/bcjournal/articles/desquens.cfm>, pristupljeno 24. maja 2017.

¹⁸⁴ https://elpais.com/ccaa/2017/06/10/catalunya/1497112678_921964.html, pristupljeno 31.07.2017.

¹⁸⁵ <http://www.jhubc.it/bcjournal/articles/desquens.cfm>, pristupljeno 24. maja 2017.

ICV)¹⁸⁶, lijevo orijentisane stranke, kao i *Demokratska unija Katalonije (Partit Democràta Europeu Català)*, desničarska stranka bliska katoličkoj crkvi.¹⁸⁷ Federalistička struja smatra da nezavisnost nije obavezan cilj već da se interes Katalonije može zadovoljiti u još jačoj federalizaciji. Međutim, time se postavlja pitanje koliko se time uopšte ugrožava egzistencija države. Jer, nakon Njemačke i Belgije, Španija je najdecentralizovanija država u sastavu Evropske unije, sa visokoautonomnim pokrajinama Baskijom, Navarom i Katalonijom.¹⁸⁸ Daljnja federalizacija može voditi ka disoluciji zemlje.

Zagovarači samostalnosti Katalonije vjeruju da bi to bio kvalitetan okvir za očuvanje njihove tradicije i jezika, koji bi se koristio u pravosudnim i upravnim institucijama, a bio bi priznat i kao službeni jezik Evropske unije. Vlada Katalonije je 2013. godine napravila opsežna istraživanja, prema tim podacima više ljudi koristi isključivo španski (45%), nego isključivo katalonski jezik (35%). U školama je katalonski jezik odnedavno postao obavezan, zbog bojazni da ne izumre.¹⁸⁹ Katalonci su jezikom slični većinskom narodu u Španiji, ali imaju svoj jezik, folklor i tradiciju. “Poslije Drugog svjetskog rata Evropom su se širile slobodne ideje, a u Španiji se završavalo u zatvoru zbog govora na katalonskom jeziku.”¹⁹⁰ Trenutno, zvanični natpisi u Kataloniji su dvojezični. Upotreba katalonskog jezika koja je blizu regionalnim jezicima južne Francuske, kao što je oksitanski, kao što je kastiljski u Španiji, ima ravnopravan status sa španskim i sada se aktivno ohrabruje u obrazovanju, službenoj upotrebi i medijima. Međutim, kastiljski prevladava u Barseloni i još uvijek je prvi jezik uske većine Katalonaca, gdje su skoro svi dvojezični. Jedan od glavnih argumenata kojim se Katalonci bore za samostalnost jeste, upravo, kulturološka razlika sa ostatkom stanovništva Španije. Katalonski jezik se upotrebljava samo u okvirima Katalonije, u ostalim dijelovima zemlje se ne koristi, i nije zaštićen. Ova jezička komponenta predstavlja glavni kulturološki i identitetski argument secesionista. Kulturološki pokret, koji se u početku oslanjao na lingvističku specifičnost, književno bogatstvo i političku slavu, razvio se u ozbiljan regionalistički politički pokret.

I u kontekstu katalonskog separatizma pojavljuje se pitanje efikasnosti političkih entiteta. Mnogi smatraju da jedinica kao što je Katalonija, ne samo da može samostalno da vrši vlast, kao

---

¹⁸⁶ <http://www.transparenciacatalunya.cat/es/actors/partits-politics/> , pristupljeno 31.07.2017.

¹⁸⁷ <http://www.jhubc.it/bcjournal/articles/desquens.cfm>, pristupljeno 24. maja 2017.

¹⁸⁸ <http://www.jhubc.it/bcjournal/articles/desquens.cfm>, pristupljeno 21.09.2017.

¹⁸⁹ <https://www.politikaplus.com/novost/69264/tisuce-katalonaca-za-ocuvanje-katalonskog-u-skolama> , pristupljeno 01.08.2017.

¹⁹⁰ Čutko, Hrvoje: Profil autonomne zajednice: Katalonija, Zemlja na političkom raskrižju str. 45 file:///C:/Users/korisnik/Favorites/Downloads/PA_15_Curko%20(2).pdf

punopravna država u okviru Evropske unije, već to može da čini na efikasniji i racionalniji način. Kad se pogledaju države u svijetu koje imaju najveći BDP nije tako ni besmislena katalonska poslovice koja kaže „dobar džem se drži u malim posudama”, a primjenjiva je u svjetskoj ekonomiji.¹⁹¹ „Ako gledamo samo bruto društveni proizvod, onda je pet najbogatijih zemalja svijeta poređano ovim redoslijedom: SAD, Kina, Njemačka, Japan i Velika Britanija.”¹⁹² „Mnogo realniju sliku dobijemo kada BDP podijelimo sa brojem stanovnika, a onda na čelo liste najbogatijih izbijaju Katar, Luksemburg, Makao, Singapur i Bruneji.”¹⁹³ Osam od deset najbogatijih država svijeta imaju jednak broj stanovnika, ili čak, niži u odnosu na Kataloniju.

Međutim, ovaj načelni argument je manje prisutan u agendi separatista u odnosu na tvrdnju o nepravednoj poreskoj politici Španije. Kako je već rečeno, procjene mnogih stručnjaka su da Katalonija mnogo više novca izdvaja za državnu kasu nego što im se vrati¹⁹⁴, odnosno, da bi mogli samostalno da servisiraju prihode i rashode na efikasniji način i sa većim benefitima po stanovnike Katalonije. Ekonomski stručnjaci nemaju jedinstven stav po tom pitanju. Neki, ipak, smatraju da samostalna Katalonija ne bi bila ekonomski isplativa.¹⁹⁵ Secesija bi, svakako, rasteretila Kataloniju fiskalnog disbalansa sa Španijom, koji u velikoj mjeri sputava ekonomski razvoj. Takođe, pojednostavio bi se ogromni birokratski aparat i učešće u (su)finansiranju međunarodnih obaveza.¹⁹⁶ Ipak, mnogi stanovnici Katalonije ne podržavaju ideju secesije, upravo iz straha da neće moći održati postojeći ekonomski standard. Pored toga, protivnici nezavisnosti navode argument koji se odnosi na dostupnost prirodnih resursa. Prema ovom stanovištu nezavisna Katalonija neće moći da napreduje, jer nema dovoljno prirodnih resursa. Secesionisti osporavaju ovaj argument tvrdeći da ne postoji dokazana korelacija. Ne postoji uspostavljena korelacija između prirodnih resursa i ekonomskog prosperiteta. Različiti su primjeri u praksi, zemlje koje su imale pravilno upravljanje prirodnim resursima napravile su odlične rezultate, tu se može navesti Norveška. Mada, nepravilno upravljanje resursima je Venecuelu dovelo do propasti. Relativno siromašna zemlja, što se prirodnih resursa tiče, Japan, je jedan od najbogatijih u svijetu. Centralni argument anti-secesionista jeste činjenica da je Španija glavno tržište za Kataloniju. Tako smatraju, Katalonija ostaje bez glavnog tržišta.

---

¹⁹¹ <http://www.orbus.be/aktua/2014/aktua3749.htm>, pristupljeno 22.10.2017.

¹⁹² <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/mapa-najbogatije-i-najsiromasnije-zemlje-svijeta>, pristupljeno 17.09.2017.

¹⁹³ *Ibid.*

¹⁹⁴ <http://www.catalannews.com/politics/item/spanish-budget-proposal-is-disappointing-says-catalan-government>, pristupljeno 17.09.2017.

¹⁹⁵ <http://www.businessinsider.com/economics-of-catalan-secession-from-spain-2016-2>, pristupljeno 17.09.2017.

¹⁹⁶ *Ibid.*

Očigledan nedostatak ovog argumenta je činjenica da se ne očekuje da secesija dovede do bojkota katalonskih proizvoda, ni u Španiji ni u Evropskoj uniji. Prema potrošačkoj logici stanovništvo će, kao što to radi i do sada, kupovati proizvode zbog kvaliteta i cijene, a ne iz španske solidarnosti.

I pored neumoljivog značaja polemika koje se vode oko kulturoloških i/ili ekonomskih tema vezanim za katalonski secesionizam, ipak su ustavnopravne polemike najznačajnije mjesto. Španija će nepovratno da se promijeni, ukoliko se Katalonija otcijepi. Iz nekog ugla, to je odluka koja se tiče kompletnog stanovništva Španije, a ne samo Katalonaca. Uprkos protivljenju Ustavnog suda Španije separatisti su održali „kontroverzno” glasanje za jednostrano otcjepljenje (27. jula 2016. godine). Unutar katalonskog parlamenta zagovornici separatističkog pokreta su žestoko branili svoje stavove, uprkos Ustavnom sudu Španije raspravljali su o „kontroverznoj” mapi puta za nezavisnost. Oštra debata, koja se dogodila u posljednji čas, unutar katalonskog parlamenta, u kojoj su snage za nezavisnost, *Zajedno za da* i krajnja ljevica *Kandidatura za narodno jedinstvo (Candidatura d'Unitat Popular, CUP)*, osigurala je podršku za jednostrano otcjepljenje u odnosu od 72 glasa za i 11 protiv, postavljajući novi otvoreni izazov španskom pravosuđu i španskom premijeru, Marijanu Rahoju.¹⁹⁷ Predsjednik katalonskog parlamenta, *Zajedno za da*, Karne Forkadel (Carme Forcadell), insistirao je na tome da parlament vrši svoja suverena prava. Prije ove sjednice, pro-separatistički katalonski predsjednik, Carles Puigdemont, rekao je da će sjednica na kojoj će se izglasati nepovjerenje španskoj vladi biti održana u parlamentu 28. septembra kako bi mogli dovesti region do „kapije nezavisnosti”. Već u novembru 2015. godine, Katalonski parlament je glasao da počne proces odvajanja od Španije, nakon čega su se separatistički poslanici uključili u proces donošenja zakonske regulative da se izvrši „isključenje iz španske države” i otvori put za nezavisnu državu. Španski *Ustavni sud* je odgovorio jednoglasno zaključujući da je zakonodavstvo ignorisalo i narušilo pravila *Ustava* iz 1978. godine, dodajući da se „princip demokratije ne može smatrati odvojeno od bezuslovnog primata ustava”.¹⁹⁸ Rahoje je pozdravio odluku suda kao pobjedu za „većinu Španaca koji veruju u Španiju, u nacionalni suverenitet i jednakost svih”.¹⁹⁹ Španski zamjenik premijera, rekao je da ponašanje katalonskog parlamenta neće biti tolerisano, dodajući da će Vlada oformiti pravni tim

---

¹⁹⁷<http://www.naslovi.net/2015-09-28/novi-magazin/izbori-u-kataloniji-produbili-politicke-podele/16531643>, pristupljeno 01.05.2017.

¹⁹⁸ <http://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=175725>, pristupljeno 29.09.2017.

¹⁹⁹ *Ibid.*

koji će se boriti sa nastalim izazovom, zajedno sa Ustavnim sudom. „Vlada je rekla da neće dozvoliti da se preduzmu bilo kakvi koraci”, rekla je Soraiia Saenz Santamaria (Soraya Sáenz de Santamaría). „Ipak, danas je još jedna vrlo ozbiljna i tvrdoglava odluka donesena, ona koja krši pravo svih Španaca da odlučuju o svom ustavnom okviru. Vlada je saopštila da je djelovala i da će djelovati.”²⁰⁰ Pedro Sanchez, lider španske Socijalističke partije, izjavio je da je odluka katalonskog parlamenta bila „izuzetno ozbiljna” i da je zanemarila odluku *Ustavnog suda*. On je dodao: „Niko nema pravo da stavlja institucije izvan zakona. Ove odluke krše *Ustav* i katalonski Statut.”²⁰¹ Pitanje nezavisnosti Katalonije ostaje gorka podjela kako u Španiji, tako i u okviru samog regiona. Nedavna anketa je pokazala da 47,7% Katalonaca je za odvajanje od Španije, dok je 42,2% bilo protiv, uz 8,3% neodlučnih.²⁰² Raul Romeva, katalonski ministar spoljnih poslova, kaže da je španska vlada imala dvije opcije: prihvatiti realnost i nezavisnu Kataloniju ili „nastaviti raditi ono što su radili, negirati realnost u uvjerenju da mogu iskoristi Ustavni sud i pravne procese da je zaustave”.²⁰³ Ovaj drugi put, Romeva kaže, može se ispostaviti kontraproduktivan: „Svaka akcija koju oni preduzmu služi samo da nas motiviše i da nam da veći legitimitet za ono što radimo.”²⁰⁴ Od pobjede na katalonskim izborima septembra 2015. godine, Vlada, koju je predvodila koalicija *Zajedno za da*, počela je da priprema pravne korake za tranziciju i gradnju institucija za naplatu poreza, socijalnog osiguranja i odjeljenje za spoljne poslove.²⁰⁵ Cilj je, prema Romevu, da imaju neophodne strukture uređene kada bude drugi referendum o nezavisnosti, vjerovatno u narednih godinu dana. Španska država se snažno i dosljedno protivi otcjepljenju Katalonije, i Rahoj je obećao da će koristiti „sve političke i pravosudne mehanizme u odbrani zajedničkog dobra i suvereniteta Španije kako je navedeno u Ustavu”. Uprkos tome, Romeva insistira da Madrid ima demokratsku odgovornost da prihvati volju većine Katalonaca.²⁰⁶ „Španska vlada koristi pitanje zakonitosti mnogo” - rekao je on - „ali legalitet je instrument, ona mora da se prilagodi realnosti i demokratskoj volji, a ne obrnuto. Ljudi širom svijeta moraju da shvate da ono što radimo je u osnovi legitimno i nije nezakonito.”²⁰⁷

---

²⁰⁰<https://www.theguardian.com/world/2017/jun/09/catalonia-calls-independence-referendum-for-october-spain> , pristupljeno 01.08.2017.

²⁰¹ <http://www.elmundo.es/cataluna/2017/04/22/58fb4aa8468aebc2428b45a0.html> , pristupljeno 01.08.2017.

²⁰² <http://www.blic.rs/vesti/svet/katalonija-pocela-odvajanje-od-spanije/sf5pts1>, pristupljeno 29.09.2017.

²⁰³ <https://www.dnevnik.si/1042766179/svet/raul-romeva-i-rueda-zunanji-minister-katalonije-katalonija-ima-vecji-bruto-domaci-proizvod-od-grcije-in-portugalske-> , pristupljeno 01.08.2017.

²⁰⁴ *Ibid.*

²⁰⁵ *Ibid.*

²⁰⁶ *Ibid.*

²⁰⁷ *Ibid.*

„Ja sam bio veoma oprezan sa riječima: to je legitimno, odnosno, nije nezakonito. Istina je da u španskom Ustavu piše ono šta piše, ali ustavi su tekstovi koji postoje da služe određenom trenutku u istoriji i određenim okolnostima.”²⁰⁸ Romeva je onda nagovijestio, da čak iako je španski sud presudio protiv nezavisnosti, to neće spriječiti zahtjev za otcjepljenje. „Zakon je taj koji bi trebalo da se promijeni. To je demokratsko pravo. Možda se ne slažete sa njim, ali se ne može poreći demokratski princip”, rekao je on.²⁰⁹ *Bregzit* u Velikoj Britaniji, koji se pomno pratio u Kataloniji, otkrio je „demokratski deficit” u Evropi i potrebu da Evropska unija prizna nezadovoljstvo unutar svojih redova, rekao je Romeva.²¹⁰ „*Bregzit* nije dobra vijest za Evropu ili za Kataloniji”, rekao je Romeva. „To je zabrinjavajuće, jer stavlja budućnost evropskog projekta u pitanje. Hrani frustraciju da je Evropa u krizi. Sa te tačke gledišta, to nije dobra vijest. Kada postoji situacija sukoba, demokratija je alat koji koristite.”²¹¹ „U katalonskoj logici, da, ne volimo *Bregzit*, ali smo shvatili da je demokratski deficit u Evropi ono čemu je dozvoljeno da pobijedi. Proces pregovora je počeo: to nije kraj svijeta i to nije raj.”²¹² On je takođe odbacio ideju da bi nezavisna Katalonija mogla da se nađe izvan EU. „Imamo na stotine evropskih kompanija u Kataloniji. Pitanje je, ako Katalonija postane nezavisna država, u čijem interesu bi bilo da bude van EU? Nije u interesu Katalonije, niti Španije”, rekao je Romeva.²¹³ „Katalonija jeste a i dalje će biti saveznik Španije iz očiglednih razloga tržišta i infrastrukture, kao i kulturnih i jezičkih razloga. Evropa ne bi željela da izgubi takav ekonomsku i socijalno dinamičku realnost. Dakle, ova nepromišljena pretpostavka da bi se nezavisna Katalonija držala van EU je lažna.”²¹⁴

Katalonija je često opisivana od strane secesionista na dva načina: prvi, kao nacija sa svojim specifičnim karakterom koja ima zajednički jezik i istorije; drugi, kao ugnjeteni narod u liberalno demokratskom kontekstu. Činjenica je da su trajna manjina u okviru španske države bez institucionalnih mehanizama koji bi ispravili ovu situaciju, i činjenica da imaju priznanje u istom nivou bilo koje druge autonomne zajednice, smatra se kao represivna od partija ERC i

---

²⁰⁸ *Ibid.*

²⁰⁹ *Ibid.*

²¹⁰ *Ibid.*

²¹¹ <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/27/catalonia-independence-spain-democratic-mandate>, pristupljeno 27. jula 2016.

²¹² *Ibid.*

²¹³ *Ibid.*

²¹⁴ *Ibid.*

SCI.²¹⁵ Ova dvostruka analogija je dovela katalonske secesioniste u istorijsku odbranu prava samoopredjeljenja i shvatili su je kao „nacionalno” pravo. ERC eksplicitno u svojoj ideologiji spominje „nacionalno pravo” (*Declaració Ideològica*, 13)²¹⁶. Nacija je obično definisana u liberalno-nacionalističkim terminima kao što je to učinjeno od strane ERC: „Nacija je zajednica lica vezanih za teritoriju, istoriju, tradiciju, kulturu, jezik, ekonomiju”.²¹⁷

Istorijski poraz 1714. godine secesionisti vide kao gubitak političke nezavisnosti. Katalonci su od tog momenta prikazani kao manjinski narod uhvaćen u centralizovanu špansku državu. Secesionistička agenda, kako smo već ukazali, uključuje ove argumente iz istorijskog i nacionalnog aspekta. Civilno društvo je naglasilo pravo na samoopredjeljenje u klasičnom smislu, kao ne-nacionalističu verziju. Bivši lider ERC-a Josep Luis Carod-Rovira izrazio je svoj pogled na shvatanje nacionalističkog diskursa kao osnove samoopredjeljenja, i njegova želja je da promoviše „secesionizam socijalne zaštite”, radije nego da brani naciju kao kulturnu manjinu.²¹⁸ U istim linijama, ali sa različitim pristupom, zamjenik SCI Alfons Lopez-Tena tvrdi da legitimnost nezavisnosti nije povezana ni sa jednom „nacionalnom” definicijom. Prema njemu, državljanstvo političke zajednice je relevantna definicija političkog subjekta „kao što je u bilo kojoj drugoj suverenoj državi”.²¹⁹ ERC se sada brani sa onim što oni zovu „new catalanism” kao što je izraženo u posljednjem strateškom dokumentu *26. Kongresa*: „(...) mi smo počeli tranziciju Katalonije koja je zasnovana na etnokulturalnim karakteristikama, ali je kompatibilna sa španskom državom, prema Kataloniji sa građanskom bazom, bez odricanja nacionalnih karakteristika, i formulišemo svoje stavove u pitanju „šta da radimo?” umjesto „ko smo mi?”²²⁰ Odluka španskog Ustavnog suda o statusu autonomije, u 2010. godini, je predstavljena kao dokaz nemogućnosti dobijanja samouprave u formi španske državne autonomije.²²¹ Osnovni stav je činjenica da Katalonija, kao nacionalna realnost, nije na istom nivou kao španski narod.²²²

---

²¹⁵ Esquerra Republicana de Catalunya and Solidaritat Catalana per la Independència (Katalonska solidarnost za nezavisnost) in Catalonia

²¹⁶ http://www.esquerra.cat/partit/documents/DI_document.pdf , pristupljeno 31.07.2017.

²¹⁷ *Ibid. op.cit.*, 12

²¹⁸ <http://www.interviu.es/reportajes/articulos/el-padre-de-carod-rovira>, pristupljeno 01.09.2017.

²¹⁹ https://elpais.com/internacional/2012/11/21/actualidad/1353515400_1353525047.html, pristupljeno 01.09.2017.

²²⁰ Document Estratègia Política, 6a Assemblea d'ICV de Barcelona, str. 9 https://www.google.ba/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwiJycySzavVAhXLshQKH RJiD4kQFggmMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.iniciativa.cat%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2FDoc_Estrat_gia_pol_tica_aprovat.doc&usq=AFQjCNFe-JascIScasLIMU8-aFKNP9kFag

²²¹ <https://www.slobodnaevropa.org/a/spanija-katalonija-nezavisnost/28765013.html>, pristupljeno 30.09.2017

²²² *Ibid.*

ERC je promovisala reformu, Statut autonomije u 2005. godini, kako bi se postigla veća ovlašćenja u „federalnoj i višenacionalnoj” Španiji (*Manifest per la Independència*, 2006)²²³, ali poslije teških pregovora u Madridu i pakta između španskih socijalista (PSOE) i katalonskih regionalista (CIU) povukla je svoju podršku projektu koji je izbačen iz koalicione vlade u Kataloniji. Prema tumačenju njihovog lidera, Oriol Junquera (Oriol Junqueras) ova inicijativa, podržana od strane unitarističke i federalističke stranke (PSC i ICV), bio je pokušaj da se postigne određeni stepen priznanja u Španiji. Prema njemu, Katalonija nije prepoznata u španskom sistemu, da jeste imala bi nadležnosti u drugim oblastima, u koje se ne bi miješala centralna vlada. Ono što je najveća zamjerka katalonskih političara jeste ekonomija i jezik. Jezik nije dovoljno zastupljen, a smatra se za dio katalonskog identiteta, prezren je od strane državnih institucija koje ga nisu priznale na državnom nivou. Ekonomija povezana sa fiskalnom politikom takođe ima veliki broj primjedbi od strane katalonskih secesionista; činjenica da Katalonija daje više sredstava u odnosu na ostatak Španije (oko 8%) se koristi kao politički argumet protiv centralne politike vlade. Na ovo su se osvrnule i političke partije, ERC i SCI, u svom djelovanju. U kontekstu ekonomske krize, posljednjih godina, obje strane su krivile Madrid da je odgovoran za pljačku ekonomskih resursa Katalonije. Oni za nezakonito smatraju špansko upravljanje prirodnim bogatstvom Katalonije. SCI je iskoristila ovu ideju popularizacijom slogana „Španija krade od nas” i odnosi se na dobrobiti koje su „izgubljene” u ovoj teritorijalnoj preraspodjeli. ERC i SCI imaju suprotstavljene strategije za postizanje svog glavnog cilja. U 2003. godini ERC je dala prioritet kancelariji u cilju da institucionalizuje i promoviše svoj program, i formirala je koalicionu vladu u Kataloniji sa katalonskim socijalistima i zelenim postkomunistima (PSC i ICV). Njihova strategija je obuhvatala reformu Statuta autonomije, i postupnog pristupa secesiji. Anna Simo, koja je bila član koalicione Vlade, definiše svoju strategiju na sljedeći način „Strategija je jasna, raditi na normalizaciji pogleda na secesioniste, mi secesionisti možemo raditi javne poslove kao i bilo ko drugi, mi nismo marginalna grupa, već imamo kapacitet upravljanja, imamo model države (...) To je naša prva strategija”.²²⁴ Dakle, secesionisti žele da pokažu kako nisu puki anarhisti koji žele da uruše politički poredak, već upravo obrnuto – oni tvrde za sebe da predstavljaju dobro organizovanu formaciju, s trezvenim pogledom na političke procese. Oni ne žele anarhiju već efikasniju političku organizaciju. U cilju da nagovore centralnu vlast da se

---

²²³ <http://josep-perera-papiol.blog.cat/?p=172907>, pristupljeno 14.10.2017.

²²⁴ https://elpais.com/ccaa/2017/05/07/catalunya/1494124959_434792.html, pristupljeno 01.08.2017.

Kataloncima dozvoli referendumsko izjašnjavanje partija ERC je predložila *Zakon o referendumu (Llei de Consultes)*, inicijativa im nije bila uspješna. Ova partija je svoje političko djelovanje usmjerila na borbu za samostalnost Katalonije, oni predlažu ustavne reforme koje bi olakšale njihovu borbu. SCI ima drugačiji pristup, jer je stranka stvorena za *ad hoc* proglašenje katalonske secesije i postoje samo na katalonskim izborima (i lokalnim), dok nisu angažovani na izborima na nivou države. To je logična posljedica njihovog političkog cilja. Naime, u 2010. godini predstavili su partijski manifest izjavljujući: „(Mi) ne predstavljamo politički program za samostalno upravljanje Vladom, već za organizovanje javne snage za konstituisanje naše države”.²²⁵ Dakle, oni nemaju kao osnovni cilj svog političkog angažovanja, osvajanje vlasti na nivou države Španije, već se politički organizuju da bi se odvojili od Španije i formirali samostalnu državu. U slučaju da SCI ne postigne sama ili u koaliciji potrebnu većinu za jednostrano proglašenje nezavisnosti „naš projekat će biti konstantna osuda nedostatka resursa i kapaciteta odluka aktuelnog aranžmana samouprave”.²²⁶ U svojoj mapi puta predviđaju pregovore sa međunarodnom zajednicom umjesto pregovora sa španskom vladom; ovi pregovori bi prethodili proglašenju nezavisnosti ili referendumu o ovom pitanju.²²⁷ Madrid insistira na činjenici da se referendum neće održati. „Ako imamo 50% birača i većinu u korist nezavisnosti, to će biti legitiman referendum. Tad će Madrid morati da se zapita da li će da nametne svoje zakone silom, ako katalonski narod mirno i demokratski bira svoju budućnost”, kaže Džoan Marija Pike, direktor katalonske vlade u međunarodnim komunikacijama.²²⁸ Kao i u drugim regionima u Španiji, Katalonija već ima moć da pokrene svoje obrazovne i zdravstvene sisteme, kao i ograničene slobode u oblasti oporezivanja. Uprkos tome, španski ustavni stručnjaci ne daju podršku pristalicama nezavisnosti Katalonije. „Ako katalonska vlada ne bude pregovarala o raspisivanju referenduma sa državom, zakonski ga nije moguće održati, jer se ta moć nalazi kod centralne države“, objašnjava Havijer Garsija Roka (Javier Garcia Roca), profesor ustavnog prava na Univerzitetu Komplutense u Madridu (*Madrid's Complutense University*).²²⁹ „Ustavni sud Španije je saglasan s ovakvim stavom i zabranio je glasanje koje je održano u novembru 2014. odluka da se uprkos toj odluci Ustavnog suda ide u pravcu referenduma, dovela je do toga

---

²²⁵ *Ponència Política*, 2012, str. 29,

<http://www.ppcyl.es/web/descargas/Ponencia%20Pol%C3%ADtica%20PPCyL.pdf>

²²⁶ *Ibid.*

²²⁷ *Ponència Política*, 2012.

²²⁸ <http://www.bbc.com/news/world-europe-38582121>, pristupljeno 25.08.2017.

²²⁹ *Ibid.*

da se bivšem katalonskom predsjedniku Masu i dvojici njegovih ministara sudi ove godine. Ako bude proglašen krivim, Masi se može zabraniti obavljanje javnih poslova na deset godina.²³⁰ Mnogi katalonski gradovi i sela su išli unaprijed i proglasili nezavisnost simbolički, ali na prkosan način.²³¹ Na primjer, u julu 2010. godine, malo ribarsko selo El Port de la Selva, proglasilo je da je „moralno isključeno” iz ustavnog poretka Španije.²³² Broj „pobunjeničkih” opština je počeo da raste, prema nekim procjenama 787 od 947 gradova i opština u regionu su proglasile podršku „razdvajanju od španske države”. Nekoliko lokalnih političara i stotine savjeta su pod istragom zbog krivičnih djela koja proizilaze iz simboličke neposlušnosti španskih zakona.²³³ Ustavni sud je takođe poništio nekoliko pokušaja glasanja od strane katalonskog parlamenta za uspostavljanje „instrumenata države” za buduću nezavisnu državu, uključujući i poreske agencije, odjeljenja socijalne zaštite koja će predstavljati osnovu novog katalonskog sistema socijalne zaštite, i sl.²³⁴ U 2010. godini Sud je izazvao bijes uklanjanjem preferencijalnog statusa katalonskom jeziku i poništio još desetak članova.²³⁵

Katalonci ne odustaju od ideje da imaju samostalnu državu, bez obzira na pritiske od strane Španije. Referendum je zakazan za 1. oktobar 2017. godine. U nastojanju da ga spriječe Španija je preko *Ustavnog suda* sve odluke katalonskog parlamenta, koje imaju veze sa referendumom.²³⁶ Ustavni sud je tako suspendovao reformu, koju su nedavno u katalonskom parlamentu usvojili separatistički poslanici, kako bi organizovali referendum za samoodređenje njihove regije u oktobru.²³⁷ Prema riječima portparola „suci Ustavnog suda su prihvatili žalbu vlade” Marijana Rahoja. Bez obzira na sve pritiske od strane institucija, separatisti su izjavili da ne odustaju od zakazanog referenduma.²³⁸ „Nikakva prijetnja neće spriječiti Katalonce da na demokratski način donesu odluku o svojoj budućnosti”, potvrdio je katalonski predsjednik, separatist Carles Puigdemont za francuski list *Le Figaro*.²³⁹ „Ne postoji dovoljno jaka sila koja bi

---

²³⁰ *Ibid.*

²³¹ *Ibid.*

²³² *Ibid.* Ranije je Ustavni sud Španije je presudio da su veliki dijelovi katalonskog statuta autonomije neustavni.

²³³ *Ibid.*

²³⁴ *Ibid.*

²³⁵ *Ibid.*

²³⁶ *Ibid.*

²³⁷ *Ibid.*

²³⁸ <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/spanija-ustavni-sud-suspendirao-katalonsku-parlamentarnu-reformu>, pristupljeno 02.08.2017.

²³⁹ *Ibid.*

zatvorila veliko biračko mjesto, Kataloniju, 1. oktobra”, navodi on.²⁴⁰ Puigdemont je izjavio da će u skladu sa „pravom na samoopredjeljenje” Kataloncima biti postavljeno pitanje „Želite li da Katalonija bude nezavisna republika?”.²⁴¹ On još nije potpisao ukaz o referendumu, koji je Ustavni sud Španije zabranio, i koji će dovesti u sukob sa zakonom sve koji u njegovom organizovanju budu učestvovali.²⁴² I katalonski ministar spoljnih poslova Raul Romeva izjavio je da Katalonija priprema logistiku za održavanje referenduma o nezavisnosti od Španije. Španska vlada premijera Marijana Rajoja uvjerava da neće biti dopušteno održavanje referenduma i da će biti preduzete mjere da se on spriječi - „Dok sam ja predsjednik vlade, to se neće desiti”, rekao je Rajo 27. maja.²⁴³ Prema posljednjim istraživanjima javnog mnjenja, podaci govore da je podrška nezavisnosti Katalonije kod samog naroda manja, nije kao ranije. Oko 44,3% stanovnika Katalonije želi samostalnu državu, dok 48,5% želi da zadrži trenutni status, a oko 70% stanovništva želi da se održi sam referendum.²⁴⁴ Reakcije španske vlasti mogu samo da se naslute. Prema španskom *Ustavu*, članom 155., definisano je da Madrid ima ingerencije da interveniše u vođenju regionalne vlade u Kataloniji. Vlada Španije ima jaku ustavnopravnu osnovu da interveniše i iznudi da separatisti poštuju zakon i odustanu od referenduma.²⁴⁵ Vrlo vjerovatno će Španija pokušati da odbrani svoj teritorijali suverenitet, i učiniće sve da spriječi dugo očekivani, i iz njihove perspektive, kontroverzni referendum. Oni će se suprostaviti na sve moguće načine tvrdeći da je to kršenje Ustava. Obećali su iskoristiti sva sredstva koja imaju na raspolaganju. Puigdemontova administracija insistira na činjenici da bogati sjeveroistočni region ima političko, ekonomsko i kulturno pravo na samoopredjeljenje. Španska vlada je uvjerena da će spriječiti referendum. Pored sudova, ona ima pravo da se pozove na pomenuti član *Ustava* (155), što bi opravdalo čak i drastične mjere, kako bi se spriječio glas regionalnoj autonomiji.²⁴⁶ Jer, provođenje referenduma *de facto* znači rušenje ustavnog poretka države. Jedna od mjera bi mogla biti naredba Madrida da se zatvore sve škole u regionu, kako bi spriječili da se koriste za biračka mjesta, ili kompletna kontola nad katalonskom policijom.²⁴⁷ *Venecijanska komisija*,

---

²⁴⁰ *Ibid.*

²⁴¹ *Ibid.*

²⁴² <http://www.blic.rs/vesti/svet/raspad-spanije-katalonci-zakazali-referendum-o-nezavisnosti-za-1-oktobar/kw4vqtp> , pristupljeno 02.08.2017.

²⁴³ *Ibid.*

²⁴⁴ *Ibid.*

²⁴⁵ *Ibid.*

²⁴⁶ <https://www.theguardian.com/world/2017/jun/09/catalonia-calls-independence-referendum-for-october-spain> , pristupljeno 02.08.2017.

²⁴⁷ *Ibid.*

panel stručnjaka koji savjetuju *Savjet Evrope* o ustavnom pravu, pisala je Puigdemontu. Prema njihovom tumačenju referendum bi morao biti sproveden „u dogovoru sa španskim vlastima, u potpunoj saglasnosti sa Ustavom i uz poštovanje važeće legislative”.²⁴⁸ Predsjednik Katalonije Carles Puigdemont je zatražio pomoć i od Evropske unije. Apelovao je na EU da podrži zahtjev ovog regiona za nezavisnost. „Evropa ne može da okrene glavu na drugu stranu”, rekao je on u Briselu. „Država ne može da vlada okrenuta leđima Kataloniji. Neophodno je naći rješenje. Kada sam postao premijer, Španija je imala prelaznu vladu. Devet mjeseci kasnije, situacija se nije promijenila”, rekao je on.²⁴⁹ Uprkos svim pritiscima i raznim sabotazama španske vlasti, Katalonci su održali najavljeni referendum 1. oktobra. Sa španskih ulica su poslate ne tako lijepe slike u cijeli svijet. Borba španskih vlasti protiv referenduma uključila je i neke radikalne mjere. „Cilj nacionalne policije i civilne garde je zaplijeniti izborni materijal, a ne dirati ljude koji žele glasati”, rekao je Enric Millo, predstavnik španske vlade u Kataloniji. „Prisilili su nas da činimo nešto što ne želimo”, rekao je na konferenciji za novinare.²⁵⁰ Na ulicama Katalonije policija se brutalno sukobljavala sa građanima, koji su izašli na biračka mjesta. Španska policija je od strane Vlade poslata da zatvori biračka mjesta, odnosno, da ne dozvole građanima da se izjasne na referendumu. Pošto su uvidjeli da nikako ne mogu spriječiti izjašnjavanje građana pristupili su najradikalnijim metodama. Na ulicama Španije su se mogli vidjeti strašni prizori. Policija je pucala na građane gumenim mecima,²⁵¹ bacala ljude po ulicama, dok oni nisu pružali nikakav otpor. Vjerovatno se i veliki broj glasača vratio, uplašeni brutalnim scenama. Osim toga, španska policija je uspjela da zatvori pojedina biračka mjesta. Prema nekim podacima povrijeđeno je oko 840 lica.²⁵²

---

²⁴⁸ *Ibid.*

²⁴⁹ <http://www.blic.rs/vesti/svet/predsednik-katalonije-moli-eu-podrzite-nas-zahtev-za-nezavisnost/e3b9sfx>, pristupljeno 02.08.2017.

²⁵⁰ <http://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/prizori-brutalnosti-spanjolske-policije-zgrozili-svijet-sudionike-katalonskog-referenduma-za-neovisnost-bacali-i-vukli-po-podu-udarali-ih-nogama/6602328/9>, pristupljeno 02.10.2017.

²⁵¹ *Ibid.*

²⁵² <http://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=271798>, pristupljeno 02.10.2017 ;

Prema preliminarnim podacima na glasanje je izašlo 2,26 miliona ljudi, od kojih se 90% izjasnilo za samostalnost. Kako se navodi, izlaznost u Kataloniji bila je oko 42,3 %, a pravo glasa imalo je 5,34 miliona ljudi.²⁵³ U odgovoru na represivne mjere, građani Katalonije koji se zalažu za nezavisnost, pribjegli su različitim formama građanskog otpora i neposlušnosti. Nakon dešavanja 1. oktobra mnogi sindikati i grupe pozvali su radnike i svoje članove i stupili u djelimične ili

---

²⁵³ *Ibid.*, pristupljeno 02.10.2017.

potpune štrajkove širom Katalonije, zbog intervencije španske policije tokom referenduma o osmostaljenju.²⁵⁴

Četvorica sportista iz Katalonije, fudbaleri Gerard Piqué, Xavier "Xavi" Hernández, Carles Puyol, kao i rukometaš Víctor Tomás González, poslali su podršku glasačima koji su izašli na referendum o nezavisnosti ove pokrajine. "Visoki sud u Kataloniji saopštio je da je sudovima u toj španskoj pokrajini podneseno više tužbi protiv lokalne policije, jer nije zatvorila glasačka mjesta za referendum o nezavisnosti, uprkos nalogima španske centralne vlasti da sprovede sudsku zabranu referenduma."²⁵⁵ "Tužbe su podnesene protiv katalonske policije poznate kao Mosos, a zbog odsustva akcije na glasačkim mjestima koja su nezakonito otvorena radi glasanja, navodi se u saopštenju, kako prenosi Rojters."²⁵⁶ Puigdemont se obratio Evropskoj uniji poručivši kako Katalonija „više nije unutrašnje pitanje” te da Španija svojim „ponašanjem napada njene osnovne principe”.²⁵⁷ Evropska unija je stala da je referendum potpuno nelegitiman, i pozvala je vladu Španije da otvori dijalog, u namjeri da se spriječi dalja eskalacija sukoba. Stav Unije jeste da je to unutrašnje pitanje te države, koje se mora riješiti u skladu sa pozitivno-pravnim normama te zemlje.²⁵⁸ Marijano Rajoy je u svojim javnim nastupima jasno poručio Vladi Katalonije da odustanu od novih koraka. Španski ustavni sud je poništio, kako zakon katalonskog parlamenta, tako i referendumsko izjašnjavaње. Što se španske vlade tiče referenduma nije ni bilo. U par navrata su pozvali Katalonce da odustanu od „neodgovornog” ponašanja. Gradonačelnica Barselone, Ada Colau, se oglasila povodom pretjerane policijske brutalnosti. „Kao gradonačelnica Barcelone zahtijevam trenutnu obustavu policijske akcije protiv nenaoružanog naroda”, rekla je medijima nakon što je glasala na referendumu.²⁵⁹ Ona je pozvala Rajoja da podnese ostavku zbog dešavanja na ulicama Barcelone. Ključne države na međunarodnoj sceni komentarišući dešavanja u Španiji većinom su rekle da je to unutrašnje pitanje demokratske zemlje. Na primjer, portparol Kremlja Dimitrij Peskov je tog mišljenja. „Što se tiče situacije u Španiji, dosljedan stav Moskve je da je to unutrašnje pitanje te zemlje”, rekao

---

²⁵⁴ <http://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=271975>, pristupljeno 02.10.2017.

²⁵⁵ <http://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=271798>, pristupljeno 02.10.2017.

²⁵⁶ Ibid.,

²⁵⁷ <http://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/predsjednik-katalonije-porucio-u-parlament-cu-poslati-rezultate-danasnjeg-izjasnjavanja-ostvareno-je-pravo-da-katalonija-bude-nezavisna-drzava/6603786/>, pristupljeno 02.10.2017.

²⁵⁸ https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2017&mm=10&dd=01&nav_category=78&nav_id=1309367, pristupljeno 22.10.2017.

²⁵⁹ <http://www.kurir.rs/planeta/2917609/kazna-za-policijsku-brutalnost-gradonacelnica-barselone-pozvala-rahoja-da-podnese-ostavku>, pristupljeno 02.10.2017.

je Peskov.²⁶⁰ Zeid Rad al-Husein, visoki komesar UN za ljudska prava, zabrinut je zbog opšteg stanja u toj zemlji. „Čvrsto vjerujem da se aktualna situacija treba riješiti političkim dijalogom uz puno poštovanje demokratskih sloboda”, rekao je Zeid medijima.²⁶¹ Škoti su, opet, dali punu podršku narodu u Kataloniji. Njihov stav je da im treba dozvoliti da odrede svoju budućnost. „Španija će i dalje imati stav da glasanje nije legitimno, ali Španija ne može da ignoriše snagu pokazanih osjećanja, niti to mogu šira EU i međunarodna zajednica”, izjavila je škotska ministarka spoljnih poslova Fiona Hislop. Ona je dodala da sada „mora uslijediti dijalog radi rješavanja ovog pitanja na način kojim se uvažavaju demokratija i vladavina prava i koji omogućava narodu Katalonije da odredi svoju budućnost”.²⁶² Baskijska separatistička grupa ETA oštro je osudila dešavanja na dan održavanja referendum. Saopštili su da je Madrid „pogazio prava” Katalonaca. Nije isključeno da će se po uzoru na Kataloniju oni aktivirati u rješavanju svog nacionalnog pitanja. Očigledno je da kriza nije riješena, da su podjele ostale i čak produbljene, te da je sasvim moguće očekivati daljnje zaoštavanje odnosa i još dublju podjelu španskog društva.

---

²⁶⁰ SRNA, pristupljeno 02.10.2017.

²⁶¹ *Ibid.*,

²⁶² <http://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=272001>, pristupljeno 02.10. 2017.

4. ZAKLJUČAK

Posljednje dvije decenije problem secesije je izrazito aktuelan unutar filozofije i teorije države. Secesija kao predmet izučavanja filozofije, teorije države i politikologije u fokusu je prije svega zbog nedefinisanosti konflikta dva bazična načela savremene političke teorije i prakse: samoopredjeljenja i suverenosti. Samoopredjeljenje je pravo svih naroda, u načelu, koje je priznato međunarodnim aktima, da slobodno odrede politički status. Suverenost kao drugo načelo, u smislu teritorijalnog integriteta, je i opšte priznato i zastupljeno u aktima međunarodnog prava. Konkretno *Deklaracija o prijateljskim odnosima UN-a* (1970) se bavi ovom tematikom, gdje se pokušalo balansirati između prava na samoopredjeljenje i zaštite teritorijalnog integriteta države.

U konkretnom smislu, proces secesije se može odvijati na različite načine. Ipak, može se reći da su dva generalna modela: secesija jednostranim proglašenjem, odnosno uz protivljenje države da se iz njene teritorije stvori nova, i konsenzusom zainteresovanih strana. Jednostrani proces se dešava u Španiji, gdje državne vlasti nastoje svim raspoloživim sredstvima da osujete namjere Katalonaca, a konsenzus zainteresovanih strana karakterističan je za slučaj Škotske.

Samoopredjenje naroda i teritorijalni integritet države, kao dva priznata, i međusobno suprotstavljena principa, kontinuirano u političkoj praksi proizvode različite i protivrječne političke realitete. Primjena navedena dva oprečna prava predstavlja stalni izazov za naučnu teoriju, kao i filozofsku misao uopšte. U izučavanju secesije, očigledna je potreba za multidisciplinarnim pristupom, koji obuhvata različite faktore (stabilne i varijabilne). Pojedini faktori, kako smo već naveli u radu, u različitim konstelacijama političkih realiteta, u kontekstu međunarodnog prava, dovode do različitih i oprečnih modela. Navedena tvrdnja je očigledna kada poredimo slučaj Škotske i Katalonije, gdje faktori unutrašnjeg ustavnog poretka, istorijskog nasljeđa i sukobljenih interesa (internih i eksternih), na različite načine definišu secesiju. Sličnosti Škotske i Katalonije su u tome što međunarodno pravo, u principu, pruža pravo na secesiju. Međutim, u kontekstu istorijskog nasljeđa i unutrašnjih ustavnih poredaka, prava na secesiju Škotske i Katalonije se suštinski razlikuju. Prema ustavnom sistemu Velike Britanije njeni sastavni dijelovi mogu da se odvoje na osnovu legitimne volje stanovništva, izražene na referendumu. (Tako ustavno rješenje postoji u Kanadi, gdje se ustavom dopušta da se referendumom građana može izvršiti secesija njene federalne jedinice.) Ustavni sistem Španije

zabranjuje i onemogućava secesiju neke od njenih pokrajina, pa tako i Katalonije. Prema Ustavu Španije savezna vlast može suspendovati autonomiju bilo koje regije, ukoliko ona krene u proces secesije. Takav je slučaj Katalonije, koji je sada aktuelan.

I istorijski kontekst je, razumije se različit. Katalonci su pod krunu španskog kralja došli 1714. godine, sedam godina poslije englesko-škotske unije, ali ne pod tako mirnim okolnostima. Referendum u Škotskoj o odvajanju od Ujedinjenog Kraljevstva je dao „vjetar u leđa” Kataloncima, ali su te dvije kampanje nastale iz različitih okolnosti. Referendum u Škotskoj je izazvao napetost, ali nije bilo velikih demonstracija i nasilja. Put do referenduma u Škotskoj je bio jednostavniji, dogovorom između britanskog premijera Camerona i predsjednika Vlade Škotske Salmonda, koji je održan bez posebnih komplikacija. Škotska nezavisnost nije teritorijalno sporna. Anglo-škotska granica je ostala stabilna od *Ugovora lordova* (1237) i ne postoji argument o teritorijalnim zahtjevima secesionističkih stranki. U Španiji je pravo na izjašnjavanje mnogo teže postići, ne postoji saglasnost Madrida da se nešto tako dogodi. Bez ovjere madridskog parlamenta, svako izjašnjavanje se smatra neustavnim i de facto predstavlja ilegalan akt.

Kada ova dva slučaja „provučemo“ kroz teorijski okvir koji smo gore skicirali, takođe možemo da uočimo mnoge sličnosti i razlike. Ako uzmemo u obzir teoriju korektivnog prava, prema kojoj sve grupe koje trpe nepravde, u smislu kršenja osnovnih ljudskih prava i neosnovanog pripajanja teritorije, ona je primjenjiva na slučaj Katalonije. Katalonci smatraju da postoji kršenje njihovih prava, aludirajući na uporne zabrane korištenja katalonskog jezika. Oni su vodili veliku borbu da bi mogli koristiti svoj jezik u okviru Španije. U ovom konkretnom slučaju secesija je u potpunosti moralno opravdana. Što se tiče Škotske, sami njihovi lideri priznaju da nisu ugnjetavani, ali oni otcjepljenje posmatraju kao prirodnu evoluciju političke zajednice težeći prema izgradnji bolje Škotske. Ako primjenim nacionalne teorije secesije tada dolazimo do zaključka da je otcjepljenje moralno opravdano u oba prethodno izložena slučaja, Škotske i Katalonije. Prema ovoj teoriji sve nacije i etničke grupe imaju pravo na samoodređenje, pravi se distinkcija između ova dva pojma, ali načelno je secesija moralno opravdana. U ovom smislu se može tumačiti i askriptivistička teorija, koja je samo varijanta nacionalističkih teorija. Plebiscitarne teorije imaju svoju specifičnost. Prema njihovom tumačenju potrebna je samo volja dijela stanovništva za takav čin. Jedini potreban uslov je postizanje dovoljnog broja glasova putem izjašnjavanja. Ovaj uslov je ispunjen u Škotskoj jer su

oni referendum izvršili na demokratski način, uz potrebno priznanje od strane Velike Britanije. Katalonci su prošli kroz velike probleme, što se tiče referenduma. Uprkos zabrani od strane Španije, oni su održali glasanje, uz velike poteškoće i nasilje od strane policije. Ipak, može se reći da je i u slučaju Katalonije ovaj uslov ispunjen i otcjepljenje je moralno opravdano. Prema libertarijancima secesija je opravdana čim se pojavi zahtjev za njom, tako da je u oba slučaja secesija moralno opravdana i dopustiva.

Naše istraživanje možemo sumirati u sljedećem tabelarnom prikazu:

Škotska	Katalonija
U sastavu decentralizovane federalne države	U sastavu decentralizovane federalne države
Postoje kao nacija sa zasebnim jezikom, istorijskim naslijeđem i kulturnom specifičnošću	Postoje kao nacija sa zasebnim jezikom, istorijskim naslijeđem i kulturnom specifičnošću
Mirno ujedinjenje u zajedničku državu	Nasilna aneksija u zajedničku državu
Ne koriste tvrdnju o diskriminaciji u kontekstu narušavanja ljudskih prava	Pozivajući se prije svega na period diktature, koriste argument o kršenju ljudskih prava i diskriminaciji
Insistiraju na kulturološkoj specifičnosti	Insistiraju na kulturološkoj specifičnosti, s naročitim akcentom na lingvističku osobenost
Ne pozivaju se na diskriminisanost u ekonomskom smislu	Tvrde da postoji ekonomska diskriminacija
Značajni prirodni resurs (nafta). Problem vlasništva nakon odvajanja je izrazit.	Ne posjeduju izrazito značajne prirodne resurse koji bi mogli biti predmet nepremostivog spora nakon odvajanja.
Odgovor centralne vlade: referendum je odobren.	Odgovor centralne vlade: referendum je proglašen neustavnim.

Ovaj prikaz, kao i teorijski okvir koji smo koristili, pokazuje u određenom smislu iznenađujuće rezultate. Naime, prema teorijskom okviru koji smo koristili, i Škotska i Španija imaju pravo za referendum o nezavisnost, pri čemu je slučaj Katalonije čak i „jači“ jer se Katalonci mogu pozvati (i pozivaju) i na teoriju korektivnog prava, što nije slučaj s Škotskom. I u kontekstu empirijskih argumenata, Katalonski slučaj djeluje da daje više argumenta za opravdanje secesije.

Na primjer, ne postoji kontroverzno pitanje vlasništva nad prirodnim resursima. Upravo suprotno: Katalonci se, s dosta utemeljenim argumentacijama, pozivaju na postojanje ekonomske diskriminacije od strane centralne države. I istorijski argumenti djeluju jači u slučaju Katalonije, jer, premda obe zajednice vide sebe kao nacije s istorijskom dubinom, Katalonci mogu da se pozovu na argument o nasilnoj aneksiji, što nije slučaj s Škotskom. Dakle, i teorijski i empirijski argumenti idu u prilog tvrdnje da je secesionizam Katalonije opravdaniji nego Škotske. Ipak, i pored toga, praksa je pokazala suprotno, i Škotska je relativno mirno, i bez većih turbulencija, provela izjašnjavanje o nezavisnosti. S druge strane, uprkos jakim argumentima pro nezavisnosti, referendum u Kataloniji je ostao u statusu ilegalnog akta, i prouzrokovao je dublju krizu u državi. Očigledno je da postojeći teorijski pristupi, kao ni postojeći međunarodno-pravni dokumenti, ne predstavljaju dovoljan okvir za tretiranje secesije u cjelini. To znači da je i taj teorijski okvir i međunarodne dokumente potrebno dalje razvijati. Vjerovatno je da jednu od presudnih razlika između Katalonije i Škotske je politička kultura država i naroda u čijem su članstvu, a koja ide u prilog Škotske. Smatramo da teorijski okvir o secesiji treba razvijati u pravcu koji će više uključiti faktore kakav je postojanje liberalne i demokratske političke kulture. Na primjer na tragu onog što smo ovdje predstavili kao libertarijsansku teoriju secesije. Isto tako, potrebno je naći načina da se u teorijski okvir ugrade realpolitički faktori, koji su možda odigrali značajnu ulogu u razlici između ova slučaja. Naročito ovo postaje jasno ako uzmemo u obzir i neke druge novije slučajeve secesionizma, kakav je na primjer Kosovo.

Literatura:

1. Baer, Josette: Who, Why and How: assessing the legitimacy of secession, [Swiss Political Science Review, 2000]
2. Beran, Harry: A Democratic Theory of Political Self-Determination for a New World Order, in Theories of secession, ed Percy Lehning, [London: Routledge, 1998]
3. Brilmayer, Lea, Secession and Self-Determination: A Territorial Interpretation, [Yale Journal of International Law, Yale ,1991]
4. Božidar Veljković i Milan Ambrož, Pravo na samoopredjeljenje i otcjepljenje [Časopis za društvene i prirodne nauke 11, Izvorni naučni članak UDK 323.1:327, Banja Luka, 2010. godina]
5. Buchanan, Allen: Secession: The Legitimacy of Political Divorce From Fort Sumter to Lithuania and Quebec, Boulder, [Westview Press, 1991]
6. Buchanan, Allen: Justice, legitimacy and self-determination, [Oxford: Oxford University Press, 2004]
7. Bursać, Slobodanka: Pravo na samoopredjeljenje naroda, Izvorni naučni rad [Beograd, 2009]
8. Coggins, Birdget L.: The History of Secession: An Overview, The Ashgate Research Companion to Secession, in Peter Radan and Aleksandar Pavkovic (Eds.) [UK: Ashgate Publishers, December 2011]
9. Conference on security and co – operation in Europe final act, [United Nations Treaty Series (UNTS), Vol. 999. , Helsinki 1975.]
10. Ćutko, Hrvoje: Profil autonomne zajednice: Katalonija, Zemlja na političkom raskrižju str. 45 file:///C:/Users/korisnik/Favorites/Downloads/PA_15_Curko%20(2).pdf
11. Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations, 2626 (XXV). [United Nations, 24. oktobar 1970.]
12. Guibernau, Montserrat: Nations without States: Political Communities in the Global Age, [Cambridge: Polity Press, 1999]
13. Hirschman, O. Albert: Exit, Voice, and Loyalty [Harvard University Press 1970]
14. Ibler, Vladimir: Pravo naroda na samoodređenje i zloupotreba tog prava, str. 53. [Izvorni znanstveni rad UDK 341.241, Vol. XXIX, Zagreb, Fakultet političkih znanosti, 1992]
15. Keating, Michael: Nations Against the State: the new politics of nationalism in Quebec, Catalonia and Scotland, [London: Macmillan, 1996]

16. Keating, Michael: Plurinational democracy: stateless nations in a post-sovereignty era, [Oxford University Press on Demand, 2001]
17. Koena, Marsela G. : Secesija – perspektive međunarodnog prava, [Zbornik radova, Institut za međunarodno pravo, Ženeva, 2005]
18. Komšić, Jovan: Principi evropskog regionalizma [Novi Sad, Skupština AP Vojvodine 2007]
19. Lehning B. ,Percy : Theories of secession, [Taylor & Francis e-Library, 2005]
20. Lieven De Winter: Autonomist parties in Europe : identity politics and the revival of the territorial cleavage, [Institut de Ciències Polítiques i Socials Barselona, 2006]
21. Lynch Peter, *SNP: the history of the Scottish National Party*, [Welsh Academic Press, 2002]
22. Lynch Peter, “From Social Democracy back to No Ideology?—The Scottish National Party and Ideological Change in a Multi-level Electoral Setting”, [*Regional & Federal Studies*, Lynch Ilibre, 2009]
23. Miller, David: On Nationality, [Oxford: Clarendon Press, 1995]
24. Moore, Margaret: *National Self-Determination and Secession*, Introduction, poglavlje 1. [Oxford: Oxford University Press, 1998]
25. Mučibabić, Milimir: Sociološko – pravni pojmovnik, [Beograd, 2010]
26. Mladić, Damir i Buzar, Stipe: Kritika plebiscitarne teorije secesije, str. 237 [Naučni članak, Obnov. život, 2015]
27. Norman, Wayne: Negotiating Nationalism: Nation-Building, Federalism, and Secession in the Multinational State, poglavlje 3., [Oxford: Oxford University Press, 2006]
28. O’Neil, Patrick H.: *Essentials of Comparative Politics* (3. izd.), [New York, 2010]
29. Politička enciklopedija, [Savremena administracija, Beograd, 1975.]
30. Rosůlek, Přemysl: On the Moral Justification of Secession, Critical Remarks to Mainstream Theories, *Europolis*, [*Journal of Political Science and Theory*, 5(2)2011] ,
31. Rothbard, Murray N.. *Power and Market: Government and the Economy*, [Kansas City: Sheed Andrews and McMeel, 1970]
32. Savanović, Aleksandar: Economic sovereignty, [12th International Academic Conference, Prague ISBN 978-80-87927-04-5, IISES, 2014]
33. Savanović, Aleksandar: Anarhokapitalizam, Politička filozofija antidržavnog kapitalizma, [Banja Luka, 2016]

34. Savanović, Aleksandar: George Soros – “Otvoreno društvo” kao ideja, ideologija i politička praksa [Fakultet političkih nauka, Banjaluka 2014]
35. Savanović, Aleksandar: THE ROLE OF SECESSION IN THE THEORY OF ANARCHY: Deconstruction of collective identities str. 3 [Venice, Italy, 2016]
36. Sunstein, Cass: Constitutionalism and Secession, [University of Chicago Law Review 58: 1991]
37. Stupar, Milorad: Svetski poredak, globalizacija i pitanje suvereniteta, Filozofija i društvo XXI,[Institut za filozofiju i društvenu teoriju Beograd, Filip Višnjić]
38. Sterio, Milena: Right to self-determination under international law, str. 50-53 [Routledge, 2013]
39. Vinsent, Endrju: Teorija države, [Beograd: Službeni glasnik, 2009]
40. Vučinić, Nebojša: Pravo naroda na samoopredeljenje, Prava čoveka, str. 13. – 20 [Biro za zaštitu slobode i prava u Beogradu, Beograd, 2002]
41. Veljković , Božidar, Colarič Jaskše, Lea Marija, Vojinović, Borut: Samoopredjeljenje naroda i suverenost država, str. 9-19 [Naučno-stručni časopis SVAROG br. 9., Banja Luka, oktobar 2014.]
42. Your Scotland, your referendum, A consultation document, [The Scottish Government, Edinburgh, 2012]
43. Your Scotland, Your Referend - A Consultation Document, [Published by the Scottish Government, January 2012]
44. Wellman, Christopher Heath: *A Theory of Secession: The Case for Political Self-Determination*, [Cambridge University Press, 2005]

Internet izvori:

<http://www.mhrr.gov.ba/PDF/MedunarodniPakt%20B.pdf>,

<http://www.bgcentar.org.rs/bgcentar/wp-content/uploads/2013/02/Me%C4%91unarodni-pakt-o-ekonomskim-socijalnim-i-kulturnim-pravima.pdf>,

<http://www.hrvatski-fokus.hr/index.php/vanjska-politika/838-eksterno-samoopredjeljenje-ukljuuje-takoer-i-pravo-do-odcjepljenja>,

<https://www.boe.es/legislacion/documentos/ConstitucionCASTELLANO.pdf>,

[http://www.gov.scot/About/Government/concordats/Referendum-on-independence,](http://www.gov.scot/About/Government/concordats/Referendum-on-independence)

[http://iea.rs/2015/02/03/territorial-integrity-vs-self-determination-serbia-and-kosovo-as-an-example/,](http://iea.rs/2015/02/03/territorial-integrity-vs-self-determination-serbia-and-kosovo-as-an-example/)

[http://web.lzmk.hr/images/natuknice/svijet%20politicka%20karta.pdf,](http://web.lzmk.hr/images/natuknice/svijet%20politicka%20karta.pdf)

[https://www.countries-ofthe-world.com/how-many-countries.html,](https://www.countries-ofthe-world.com/how-many-countries.html)

[https://i.redd.it/jq6qfq39hpz.png,](https://i.redd.it/jq6qfq39hpz.png)

[http://www.koreni.rs/kosovo-i-pravo-naroda-na-samoopredeljenjesvakom-svoje/,](http://www.koreni.rs/kosovo-i-pravo-naroda-na-samoopredeljenjesvakom-svoje/)

[https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Povelja_Ujedinjenih_nacija.pdf,](https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Povelja_Ujedinjenih_nacija.pdf)

[https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Povelja_Ujedinjenih_nacija.pdf,](https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Povelja_Ujedinjenih_nacija.pdf)

[http://politickamisao.com/1989-godina-koja-nam-se-nije-dogodila/,](http://politickamisao.com/1989-godina-koja-nam-se-nije-dogodila/)

[https://www.radiosarajevo.ba/vijesti/svijet/spanski-sud-suspendirao-reformu-za-organiziranje-referenduma-u-kataloniji/270220,](https://www.radiosarajevo.ba/vijesti/svijet/spanski-sud-suspendirao-reformu-za-organiziranje-referenduma-u-kataloniji/270220)

[http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/42/data.pdf,](http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/42/data.pdf)

[http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/47/contents,](http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/47/contents)

[https://www.lawscot.org.uk/media/312008/Scotlands-constitutional-future-2013_main.pdf ,](https://www.lawscot.org.uk/media/312008/Scotlands-constitutional-future-2013_main.pdf)

[http://www.bbc.com/news/av/uk-scotland-15408935/salmond-people-in-charge-of-constitutional-future,](http://www.bbc.com/news/av/uk-scotland-15408935/salmond-people-in-charge-of-constitutional-future)

[http://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=271723,](http://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=271723)

] [http://www.osce.org/helsinki-final-act?download=true,](http://www.osce.org/helsinki-final-act?download=true)

[https://plato.stanford.edu/entries/secession/#pagetopright,](https://plato.stanford.edu/entries/secession/#pagetopright)

[http://www.africa.upenn.edu/Hornet/Ethiopian_Constitution.html,](http://www.africa.upenn.edu/Hornet/Ethiopian_Constitution.html)

[https://plato.stanford.edu/entries/secession,](https://plato.stanford.edu/entries/secession)

<https://plato.stanford.edu/entries/rights-human/>,

<https://plato.stanford.edu/entries/secession/#AscThe>,

<http://jovanbabic.com/etikaRata.pdf>,

http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Regulation/Document_ci/2016_05/rezolucija_1244_lat.pdf,

<http://proleksis.lzmk.hr/15579/>,

<http://www.britishpoliticalspeech.org/speech-archive.htm?speech=111>,

<http://www.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=207845>,

<http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/10/svet/2370096/soros-bregzit-je-uvod-u-krizu-nalik-onoj-iz-2008.html>,

<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130102230945/http://www.number10.gov.uk/wp-content/uploads/2012/10/Agreement-final-for-signing.pdf>,

<http://whatscotlandthinks.org/questions/how-would-you-vote-in-the-in-a-scottish-independence-referendum-if-held-now-ask#line>,

<http://www.blic.rs/vesti/svet/endi-marej-se-izjasnio-o-nezavisnosti-skotske-evo-sta-kazu-ostali-slavni-skoti/sexjs9h>,

<https://www.snp.org/>,

<https://greens.scot/>,

<https://greens.scot/sites/default/files/Manifestos/2011-Holyrood-Manifesto.pdf>,

https://greens.scot/sites/default/files/Manifestos/Scottish%20Greens%20Manifesto_Online.pdf,

https://www.snp.org/our_party,

<http://www.electricscotland.com/history/articles/TNBS.pdf>,

<http://www.bbc.com/news/uk-politics-32810887>,

http://votesnp.com/campaigns/SNP_Manifesto_2011_lowRes.pdf,

<https://greens.scot/policy>,

http://www.defence.gov.au/ADC/Publications/IndoPac/Sharkey_IPSP.pdf,

<https://www.parliament.uk/documents/heritage/articlesofunion.pdf>,

<http://www.gilmsp.com/news>,

<https://lindafabiani.scot/holyrood-news/> Linda Fabiani, SNP MSP,

<http://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=68317>,

<http://www.dw.com/sr/britanska-funta-nije-i-%C5%A1kotska/a-17845022>,

<http://www.novosti.rs/vesti/planeta.299.html%3A673919-Katalonija-progalasava-nezavisnost-ako-referendum-uspe>,

<http://www.blic.rs/vesti/svet/katalonija-i-skotska-isti-snovi-razlicita-istorija/zjxyj4h>,

<http://www.vreme.com/cms/view.php?id=1075910>,

http://economia.gencat.cat/es/70_ambits_actuacio/relacio_amb_inversors/fets_i_dades/estructura_institucional_i_competencies/,

<http://www.kokosar.com/spanish-pol-Catalan.html> ,

<http://www.catalannews.com/business/item/catalan-economy-back-to-pre-crisis-gdp-but-with-438000-fewer-jobs>,

<http://www.catalannews.com/business/item/catalonia-s-net-contribution-to-spanish-redistributive-fiscal-system-up-to-5-of-its-gdp>,

<http://www.alo.rs/kataloniji-preti-brutalno-siromastvo/123464>,

<http://www.glassrpske.com/novosti/svijet/Regoinalni-izbori-u-Kataloniji/lat/101157.html>

<http://ba.n1info.com/a62480/Svijet/Svijet/Regionalni-izbori-u-Kataloniji.html>,

<https://www.vecernji.hr/vijesti/vise-od-80-posto-za-neovisnost-katalonije-972471>,

<http://time.com/4487022/protest-barcelona-catalonia-spain-catalan-independence/>,

<https://www.theguardian.com/world/2016/sep/12/hundreds-of-thousands-of-catalans-stage-independence-protests>,

<http://www.jhubc.it/bcjournal/articles/desquens.cfm>,

https://elpais.com/ccaa/2017/06/10/catalunya/1497112678_921964.html ,

<http://www.jhubc.it/bcjournal/articles/desquens.cfm>,

<http://www.transparenciacatalunya.cat/es/actors/partits-politics/> ,

<http://www.jhubc.it/bcjournal/articles/desquens.cfm>,

<http://www.jhubc.it/bcjournal/articles/desquens.cfm>,

<https://www.politikaplus.com/novost/69264/tisuce-katalonaca-za-ocuvanje-katalonskog-u-skolama>,

[file:///C:/Users/korisnik/Favorites/Downloads/PA_15_Curko%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/korisnik/Favorites/Downloads/PA_15_Curko%20(2).pdf),

<http://www.orbus.be/aktua/2014/aktua3749.htm>,

<http://balkans.aljazeera.net/vijesti/mapa-najbogatije-i-najsiromasnije-zemlje-svijeta>,

<http://www.catalannews.com/politics/item/spanish-budget-proposal-is-disappointing-says-catalan-government>,

<http://www.businessinsider.com/economics-of-catalan-secession-from-spain-2016-2>,

<http://www.naslovi.net/2015-09-28/novi-magazin/izbori-u-kataloniji-produbili-politicke-podele/16531643>,

<http://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=175725>,

<https://www.theguardian.com/world/2017/jun/09/catalonia-calls-independence-referendum-for-october-spain>,

<http://www.elmundo.es/cataluna/2017/04/22/58fb4aa8468aebc2428b45a0.html>,

<http://www.blic.rs/vesti/svet/katalonija-pocela-odvajanje-od-spanije/sf5pts1>,

<https://www.dnevnik.si/1042766179/svet/raul-romeva-i-rueda-zunanji-minister-katalonije-katalonija-ima-vecji-bruto-domaci-proizvod-od-grcije-in-portugalske->,

<https://www.theguardian.com/world/2016/jul/27/catalonia-independence-spain-democratic-mandate>,

http://www.esquerra.cat/partit/documents/DI_document.pdf,

<http://www.interviu.es/reportajes/articulos/el-padre-de-carod-rovira>,

https://elpais.com/internacional/2012/11/21/actualidad/1353515400_1353525047.html,

https://www.google.ba/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwiJycySzaVVAhXLshQKHRJiD4kQFggmMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.iniciativa.cat%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2FDoc_Estrat_gia_pol_tica_aprovat.doc&usg=AFQjCNFe-JascIScasLIMU8-aFKNP9kFag,

<https://www.slobodnaevropa.org/a/spanija-katalonija-nezavisnost/28765013.html>,

<http://josep-perera-papiol.blog.cat/?p=172907>,

https://elpais.com/ccaa/2017/05/07/catalunya/1494124959_434792.html,

<http://www.ppcyl.es/web/descargas/Ponencia%20Pol%C3%ADtica%20PPCyL.pdf>,

<http://www.bbc.com/news/world-europe-38582121>,

<http://balkans.aljazeera.net/vijesti/spanija-ustavni-sud-suspendirao-katalonsku-parlamentarnu-reformu>,

<http://www.blic.rs/vesti/svet/raspad-spanije-katalonci-zakazali-referendum-o-nezavisnosti-za-1-oktobar/kw4vqtp>,

<https://www.theguardian.com/world/2017/jun/09/catalonia-calls-independence-referendum-for-october-spain>,

<http://www.blic.rs/vesti/svet/predsednik-katalonije-moli-eu-podrzite-nas-zahtev-za-nezavisnost/e3b9sfx>,

<http://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/prizori-brutalnosti-spanjolske-policije-zgrozili-svijet-sudionike-katalonskog-referenduma-za-neovisnost-bacali-i-vukli-po-podu-udarali-ih-nogama/6602328/9>,

<http://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=271798>,

<http://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=271975>,

<http://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=271798>,

<http://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/predsjednik-katalonije-porucio-u-parlament-cu-poslati-rezultate-danasnjeg-izjasnjavanja-ostvareno-je-pravo-da-katalonija-bude-nezavisna-drzava/6603786/>,

https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2017&mm=10&dd=01&nav_category=78&nav_id=1309367,

<http://www.kurir.rs/planeta/2917609/kazna-za-policijsku-brutalnost-gradonacelnica-barselone-pozvala-rahoja-da-podnese-ostavku>,

<http://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=272001>,

<http://www.advance.hr/vijesti/analiza-hoce-li-se-katalonija-odvojiti-od-spanjolske-i-kakve-bi-bile-posljedice/>,

<http://ojs.ius.bg.ac.rs/index.php/anali/article/view/6/25>,

<http://www.velikabritanija.net/2012/10/10/referendum-neovisnost-skotska-2/>.

Biografija:

Helena Krnetić, rođena je 29. septembra 1988. godine u Banjoj Luci. Završila je Ekonomsku školu u Banjoj Luci. Diplomirala je na Fakultet političkih nauka, smjer politikologija. Položen I stepen japanskog jezika. Aktivno je uključena u projekat UNDP-a „Jačanje uloge mjesnih zajednica u BiH“. U okviru ovog projekta stekla certifikat za Upravljanje projektnim ciklusom i certifikat Fasilitatora. Trenutno zaposlena na Radio-televiziji Republike Srpske, u Službi za komunikaciju i promociju. Udata, majka jednog djeteta.

Univerzitet u Banjaluci

Fakultet političkih nauka

Komisija za ocjenu i odbranu završnog rada na drugom ciklusu

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА

ПРИМЉЕНО: 02. 11. 2017

1307/17

НАУЧНО-NASTAVNOM VIJEĆU FAKULTETA POLITIČKIH NAUKA

PREDMET: Izvještaj o ocjeni završnog rada kandidatkinje Helene Krnetić

Naučno-nastavno vijeće Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Banjoj Luci je na 77. sjednici održanoj dana 07.07.2016. godine, odlukom broj 08/3.880-18-5/16 imenovalo *Komisiju za ocjenu i odbranu završnog rada na drugom ciklusu studijskog programa*, kandidatkinje Helene Krnetić, pod naslovom: „Teorija secesije – studija slučaja: Katalonija i Škotska“ u sastavu:

1. Prof. dr Miloš Šolaja, vanredni profesor; uža naučna oblast međunarodni odnosi; Fakultet političkih nauka Univerziteta u Banjaluci;
2. Doc. dr Matej Savić, docent; uža naučna oblast međunarodno pravo; Fakultet političkih nauka Univerziteta u Banjaluci;
3. Prof. dr Aleksandar Savanović, vanredni profesor; uža naučna oblast Politička teorija; Fakultet političkih nauka Univerziteta u Banjaluci.

Kao mentor imenovan je prof. dr Aleksandar Savanović.

Nakon što je pregledala i analizirala završni rad kandidatkinje, Komisija podnosi Naučno-nastavnom vijeću Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Banjaluci sljedeći

IZVJEŠTAJ

o ocjeni završnog rada na drugom ciklusu studija, pod naslovom „Teorija secesije – studija slučaja: Katalonija i Škotska“

OSNOVNI PODACI O KANDIDATU

Helena Krnetić, rođena je 29. septembra 1988. godine u Banjoj Luci. Završila je Ekonomsku školu u Banjoj Luci. Diplomirala je na Fakultet političkih nauka, smjer politikologija. Položen I stepen japanskog jezika. Aktivno je uključena u projekat UNDP-a „Jačanje uloge mjesnih zajednica u BiH“. U okviru ovog projekta stekla certifikat za Upravljanje projektnim ciklusom i certifikat Fasilitatora. Trenutno zaposlena na Radio-televiziji Republike Srpske, u Službi za komunikaciju i promociju. Udata, majka jednog djeteta.

I - PRIKAZ STRUKTURE RADA

Završni master rad kandidatkinje ima 73 strane, i pored apstrakta, uvoda, sadržaja, ima dva glavna poglavlja – teorijski i *case study*; , zaključak i spisak literature.

1. *Uvod – kontekst istraživanja.* U uvodnom dijelu kandidatkinja obrazlaže važnost i aktuelnost problema secesije u savremenoj političkoj teoriji i praksi. Taj znači prvenstveno vidi u konstantno rastućoj tendenciji ka secesiji u mnogim dijelovima svijeta, te neadekvatnosti postojećeg međunarodnog okvira koji tretira ovu problematiku.

Metodološki okvir rada. U ovom podpoglavlju kandidatkinja obrazlaže generalnu strategiju istraživanja – naime, plan da komparativnu analizu studija slučaja provuče kroz prethodno prikazani teorijski okvir.

1. *Teorija secesije.* U ovom poglavlju kandidatkinja obrazlaže osnovne probleme koji su sadržani unutar teorija secesije. Ili, kako to ona imenuje „filozofska pitanja“ na koja sveobuhvatna teorija secesije treba da odgovori, kao i tretiranje problema secesije u kontekstu konstitucionalizma. Kandidatkinja se odlučila na prikaz pet teorija secesije, te problem „pravednosti“ upotrebe sile u slučajevima secesije, kao i međunarodnog okvira koji je relevantan za secesiju. Poglavlje ima sljedeću strukturu:
  - 1.1. Filozofska pitanja secesije
  - 1.2. Ustavne teorije o otcjepljenju
  - 1.3. Teorije prava na secesiju
    - 1.3.1. Teorije korektivnog prava
    - 1.3.2. Nacionalne teorije secesije
    - 1.3.3. Plebiscitarne teorije secesije
    - 1.3.4. Askriptivističke teorije
    - 1.3.5. Libertarijanističke teorije
  - 1.4. Secesija i teorija pravednog rata
  - 1.5. Secesija i međunarodno pravo
2. *Studije slučaja.* U ovom poglavlju prije svega se objašnjavaju razlozi za selekciju upravo ova dva slučaja. Osnovni argument je: „da se oba događaju u državama koje se bez sumnje mogu svrstati u grupu demokratskih, kapitalističkih, pravnih, visokorazvijenih država, što omogućava da se problem secesije tretira u empirijskim uslovima koji su 'najčistiji' za potrebe

objektivnog teorijskog pristupa ... zato je zanimljivo ispitati zašto su secesionistički pokreti tako različito tretirani u ovim državama.“ [str.35]

- 2.1. *Škotska*. Kandidatkinja objašnjava genezu škotskog secesionizma, istorijsku pozadinu događaja, te opisuje bitne činjenice vezane za referendumu o nezavisnosti iz 2014.
- 2.2. *Katalonija*. Kompatibilno s prethodnim, kandidatkinja objašnjava i genezu katalonskog secesionizma, istorijsku pozadinu događaja, te opisuje bitne činjenice referenduma o nezavisnosti iz 2017. Pokušava se predstaviti moguća buduća strategija secesionista u kontekstu činjenice da je Ustavni sud Španije suspendovao referendum, te moguće reakcije Španske vlade na obijanje katalonskih zvaničnika da se povinuju odlukama Ustavnog suda.
3. *Zaključak*. Kandidatkinja izvodi generalni zaključak da, u teorijskom smislu, slučaj Katalonije ima komparativne prednosti, a isto važi i za istorijske argumente. Ipak, presudno je da ustavni okvir u kome se odvija škotski referendum daje veći manevarski prostor, te je na osnovu toga bilo moguće postići konsenzus s centralnom vladom u Londonu.

Literatura. Navode se 44 reference koje su konsultovane, te kompletan spisak internetski izvora koji su korišteni.

II - PREDMET ISTRAŽIVANJA

Predmet ovog rada je problem secesije. Secesija kao predmet izučavanja filozofije, teorije države i politikologije u fokusu je prije svega zbog nedefinisanosti konflikta dva bazična načela savremene političke teorije i prakse: samoopredjeljenja i suverenosti. Kandidatkinja istražuje dva savremena secesionistička pokreta: u Kataloniji i u Škotskoj. Oba “slučaja” fokusirana su na referendum o nezavisnosti koje su ove političke zajednice održale - katalonskog referenduma (2017.god) i škotskog referenduma (2014), sa pobočnim događajima koji su prethodili i pratili referendume.

Hipotetički okvir rada

Osnovna hipoteza je da postojeći teorijski okvir, kao i postojeći međunarodnopravni dokumenti, ne predstavljaju sasvim jasan i nedvosmislen instrument za tretiranje secesionističkih zahtjeva.

- Specifičnije rečeno, hipoteza koju kandidatkinja želi da istraži je da osnovni teorijski okvir za tretiranje secesionizma (teorija korektivnog prava, nacionalna teorija secesije, plebiscitarna teorija, askriptivistička teorija i libertarijanistička teorija secesije), kada se primjeni na konkretne slučajeve, ne daje očekivane rezultate. Naprotiv, iako je postojeći teorijski okvir favorizujući za Kataloniju u odnosu na Škotsku, stvarnost je pokazala upravo suprotno – škotski referendum je prihvaćen kao legalan i legitiman, i

nije proizveo dublju političku krizu, dok je je katalonski referendum o nezavisnosti proglašen nelegitimnim, kako od strane države Španije tako i od velikog dijela međunarodne zajednice.

- Ova hipoteza se u zaključku rada formuliše kao stav da potrebno dodatno razvijati postojeće teorijske modele, ili tražiti potpuno novo teorijsko rješenje, naročito imajući u vidu da se broj secesionističkih pokreta konstantno uvećava. S obzirom da ne postoje nedvosmisleni aršini (teorijski i praktični) uspješnost secesije zavisi od konsenzusa separatista s centralnom vladom. To je bila i početna radna hipoteza, koju je istraživanje podržalo.

Metodološki okvir rada

Analizirajući dati društveni fenomen kandidatkinja je koristila čitav niz standardnih metodoloških instrumenata koji se uobičajeno koriste u ovoj vrsti istraživanja – od deskripcije, klasifikacije, analize sadržaja medijskih materijala, pa do analize relevantnih dokumenata koji su važni za problem secesije.

- Naročito smatramo plodonosnom generalnu istraživačku strategiju za koju se kandidatkinja odlučila: komparativnu analizu i deskripciju dvije “studije slučaja” kroz prethodno prezentovani teorijski okvir. To smatramo naročito pogodnom metodološkom strategijom za ovu vrstu i nivo naučnog rada.
- U kontekstu metodoloških aspekata rada treba naglasiti da je kandidatkinja analizirala jedan o aktuelnih političkih događaja – slučaj Katalonije, koji još uvijek traje, te da nije još uvijek jasno kako će se taj slučaj dalje razvijati. Dakle, kandidatkinja se suočila s izazovom da nema uvid u cjelinu događaja koji analizira, te rizik da budući događaji usmjere stvari u drugačijem ili suprotnom pravcu od onog koji je kandidatkinja posmatrala kao dominantan. U tom smislu rad svojom temom reprezentuje određenu vrstu naučne hrabrosti kandidatkinje.
- Izvori koje je kandidatkinja koristila mogu se klasifikovati u dvije osnovne grupe. Prvu grupu čine izvori neophodni za izlaganje teorijskih pristupa secesiji. Tu je kandidatkinja koristila neka od sidršnih djela savremene literature o secesiji, poput na primjer, knjiga: Lehning B. Percy, *Theories of secession* [2005] i Buchanan Allen, *Secession: The Legitimacy of Political Divorce From Fort Sumter to Lithuania and Quebec*[1991], ali je kao glavni izvor odabran tekst *Secession* [<https://plato.stanford.edu/>]. To smatramo određenom manjkavošću rada, jer je teorijske modele za tumačenje secesije bilo moguće prikazati znatno šire. Ipak, za potrebe ovog

rada, pristup kandidatkinje je dovoljan, jer se odlučila za prikaz samo osnovnih ideja(e) teorijskih modela koje je predložila kao relevantne, a koji su poslužile kao baza za razumjevanje odabranih studija slučaja. Drugu grupu izvora čine oni koji se odnose na prikaz, deskripciju i analizu odabranih studija slučaja. Tu je kandidatkinja koristila internetske izvore, te opsežan material iz drugih dostupnih medija. I ovdje je bilo moguće pozvati se na više izvora i obezbijediti veću voluminoznost rada, tj. veću činjeničku podršku stavovima koje je o ova dva slučaja kandidatkinja zauzela. Time bi rad dobio na obimu, ali izvjesno je da bi generalne pozicije i zaključici ostali neizmjenjeni ili pak pretrpili tek neznatne korekcije. Naime, smatramo da je kandidatkinja korektno provela deskripciju i analizu odabranih slučajeva, i stoga je u mogućnosti da uvjerljivo predstavi svoje pozicije/stavove i na odabranom materijalu.

III - REZULTATI I NAUČNI DOPRINOS RADA

Rezultati ovog istraživanja ukazuju na postojanje bitne praznine u postojećem teorijskom modelu/modelima za tretiranje secesije. Jednako tako, postojeći međunarodnopravni okvir, ne daje osnovu za nedvosmisleno tretiranje secesionističkih zahtjeva. Posljedica takvog stanja je da secesionistički pokreti često dovode do ozbiljnih političkih kriza, te je jasno da je potrebno intenzivirati naučnoistraživački rad na ovom polju. U tom smislu, rad bez sumnje ima naučnu relevantnost i aktualnost.

- Analizirajući konkretne slučajeve, kandidatkinja dolazi do zaključka da je “slučaj” Katalonije jači, kako u teorijskom tako i u istorijskom smislu.
- Međutim, to nije dovelo do očekivanog rezultata i Katalonija nije uspjela da dobije priznanje za svoj referendum o nezavisnosti. Suprotno je iskustvo Škotske – koja je, iako je imala nešto manji arsenal argumenta, ipak uspjela da obezbijedi legitimitet za svoj referendum.
- Kandidatkinja kao moguće objašnjenje navodi da je jedna od presudnih razlika između Katalonije i Škotske različita politička kultura država i naroda u čijem su članstvu, a koja ide u prilog Škotske. Kandidatkinja stoga smatra da teorijski okvir o secesiji treba razvijati u pravcu koji će uključiti faktore kakav je postojanje liberalne i demokratske političke kulture. Takođe, potrebno je naći načina da se u teorijski okvir ugrade realpolitički faktori, koji su možda odigrali značajnu ulogu u razlici između ova slučaja, a koje u ovom istraživanju nije bilo moguće detektovati.

- U tome vidimo i osnovni naučni doprinos ovog rada: u njemu su, naime, ne samo prikazana (striktno deskriptivno) dva slučaja secesije u savremenom svijetu, već su na bazi tog prikaza izvedeni zaključci o razvijenosti postojećih teorija secesije, i, takođe, ukazano na moguće buduće pravce razvoja teorija secesije, koji bi pokrili postojeće teorijske praznine.

IV - ZAKLJUČAK I PRIJEDLOG

Komisija smatra da je kandidatkinja Helena Krnetić provela istraživanje u potpunosti u skladu s prijavljenom temom, da njen rad sadrži sve neophodne elemente naučnog rada, te da predstavlja samostalan doprinos. Rad u potpunosti zadovoljava potrebnu strukturu i zahtjevane metodološke uzuse.

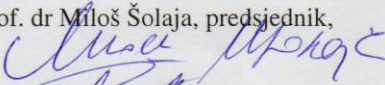
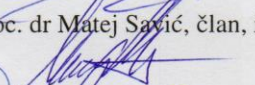
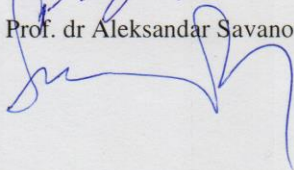
Želimo napomenuti da je ovo prvi magistarski rad koji se brani na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Banjoj Luci, za čiju je kontrolu postojanja eventualnih plagijata u tekstu korišten softver za otkrivanje plagijata, u skladu s članom 3. *Pravilnika o postupku provjere završnih raova studenata na II i III ciklusu studija Univerziteta u Banjoj Luci*. To nas je dodatno osnažilo u uvjerenju da ovaj rad predstavlja korektno provedeno naučno istraživanje.

Imajući u vidu izloženo, Komisija

PREDLAŽE

Naučno-nastavnom vijeću Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Banjaluci da Heleni Krnetić odobri javnu odbranu master rada na temu „Teorija secesije – studija slučaja: Katalonija i Škotska“

KOMISIJA:

1. Prof. dr Miloš Šolaja, predsjednik,

2. Doc. dr Matej Savić, član, i

3. Prof. dr Aleksandar Šavanović, mentor.

Banjaluka, oktobar 2017.godine.

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ

Изјављујем да је
мастер/магистарски рад

Наслов рада ТЕОРИЈА СЕЦЕСИЈЕ - СТУДИЈА СЛУЧАЈА: КАТАЛОНИЈА И ШКОТСКА

Наслов рада на енглеском језику Theory of secession - case study: Catalonia and Scotland

- резултат сопственог истраживачког рада,
- да мастер/магистарски рад, у цјелини или у дијеловима, није био предложен за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

У Бањој Луци 06.11.2017.

Потпис кандидата

Kareem Vrić

Изјава 2

Изјава којом се овлашћује ФФН факултет/ Академија умјетности
Универзитета у Бањој Луци да мастер/магистарски рад учини јавно доступним

Овлашћујем Факултет политичких наука факултет/ Академију умјетности Универзитета у Бањој
Луци да мој мастер/магистарски рад, под насловом

Терија сецесије - случај случаја: Каталонија и Шкотска

који је моје ауторско дјело, учини јавно доступним.

Мастер/магистарски рад са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату,
погодном за трајно архивирање.

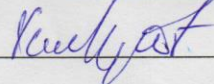
Мој мастер/магистарски рад, похрањен у дигиталном репозиторијум Универзитета
у Бањој Луци, могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце
Креативне заједнице (*Creative Commons*), за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство
2. Ауторство - некомерцијално
3. Ауторство - некомерцијално - без прераде
4. Ауторство - некомерцијално - дијелити под истим условима
5. Ауторство - без прераде
6. Ауторство - дијелити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је
на полеђини листа).

У Бањој Луци 06.11.2017.

Потпис кандидата

Изјава 3

**Изјава о идентичности штампане и електронске верзије
мастер/магистарског рада**

Име и презиме аутора КЕЦЕНА КОКЕТИЋ

Наслов рада ТЕОРИЈА СЕПЕСИДЕ - СТУДИЈА СЛУЧАЈА: КАТАКОНИЈА И ФЛОТСИЈА

Ментор ПРОФ. ДР АЛЕКСАНДАР САВАНОВИЋ

Изјављујем да је штампана верзија мог мастер/магистарског рада идентична електронској верзији коју сам предао/ла за дигитални репозиторијум Универзитета у Бањој Луци.

У Бањој Луци 06.11.2017.

Потпис кандидата

Кецена Кокетић